

กฎหมายการค้าและการแข่งขันฉบับปี ค.ศ. 1988 และผลกระทบต่อไทย

กฎหมายการค้าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ใน ยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศนอกเหนือจากมาตรการทางด้านภาษีศุลกากรเพื่อ ปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ และการกีดกันทางการค้า โดยในระยะหลัง ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ปรากฏว่าประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มในการ นำมาตรการนี้เข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย เพราะจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญและ สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการกีดกันการค้า ภายใต้อำนาจอ้างที่ว่า "เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางการค้าระหว่างประเทศ" แต่ในทางตรงกันข้ามได้ ส่งผลกระทบก่อให้เกิดความตึงเครียด และความขัดแย้งระหว่างประเทศคู่ค้าต่าง ๆ ในขณะที่ บรรยากาศและปริมาณการค้าของโลกโดยรวมกำลังขยายตัวในระดับที่ น่าพอใจ รวมทั้งการเข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้น ในเชิงสร้างสรรค์ของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ เช่น GATT (General Agreement on Tariff and Trade) และ APEC (Asia Pacific Economic Cooperation) หรือ องค์กรในระดับภูมิภาคขนาดรองลงมา เช่น EU (European Union) และ ASEAN เป็นต้น

การประกาศใช้กฎหมายการค้าฉบับปรับปรุงใหม่เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ปกป้องธุรกิจภายในของสหรัฐอเมริกา ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจอย่างกว้างขวางสำหรับชาวอเมริกัน เพราะความวิตกกังวลอันเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกา ขาดดุลการค้ามากเป็นประวัติการณ์ เป็นจำนวนสูงถึง 156,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในปี ค.ศ. 1986 และ 171,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1987¹ เป็นสาเหตุให้มีการนำเสนอร่างกฎหมายจำกัดการค้าเข้าสู่สภาองเกรสเป็นจำนวนหลายฉบับ ในขณะที่เดียวกันผู้นำสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นคือ อดีตประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ก็ได้ประกาศย้ำหลายครั้งว่า นโยบายการค้าของสหรัฐอเมริกายังคงยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานแห่งตลาดการค้าเสรีและเปิดกว้าง โดยสหรัฐอเมริกาจะยืนหยัดในการต่อต้านลัทธิกีดกันทางการค้าต่อไป โดยให้เหตุผลว่าความเจริญเติบโตและอนาคตของอเมริกานั้นขึ้นอยู่กับการค้า หากจะดำเนินการกีดกันทางการค้าแล้วจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมาก และจะกระทบกระเทือนอุตสาหกรรมส่งออกที่เข้มแข็งของสหรัฐอเมริกา หากเกิดการใช้มาตรการตอบโต้จากประเทศคู่ค้า ดังนั้น นโยบายการค้าในสมัยประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน จึงมุ่งไปที่การกำจัดอุปสรรคทางการค้า เพื่อให้พลังของตลาดนำเอาทรัพยากรไปใช้ในการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากจุดยืนในการดำเนินนโยบายการค้าของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาองเกรสต้องประสพกับอุปสรรคสำคัญในการพยายามประกาศใช้กฎหมายการค้าฉบับใหม่ เพราะได้รับการคัดค้าน (Veto) จากประธานาธิบดี เป็นเหตุให้กฎหมายการค้าที่มีชื่อว่า Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 (Public Law 100-418)² ต้องผ่านการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงและอภิปรายในรัฐสภาและฝ่ายบริหารเป็นเวลายาวนานกว่า 3 ปี ร่างกฎหมายการค้า

¹ "สหรัฐ กับลัทธิกีดกันทางการค้า," ผู้ส่งออก 1 (พฤษภาคม 2531): 48-50.

² กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "ความสัมพันธ์และปัญหาทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา," ตุลาคม 2531, หน้า 1-3.

ฉบับนี้จึงได้รับการลงนาม เพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ที่ท่าเรือลองบีช (Long Beach Harbour) ในวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1988³

กฎหมายการค้าฉบับใหม่นี้มีความหนาถึง 1,128 หน้า จัดได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหากว้างขวางสมบูรณ์ และครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ มากที่สุดในบรรดากฎหมายการค้าระหว่างประเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 มีบทบัญญัติมาตราใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมให้รัฐบาลอเมริกาสามารถเจรจาแก้ไขและดำเนินการกับปัญหาการปฏิบัติการค้าที่ไม่เป็นธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะได้มีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเข้า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การควบคุมการส่งออก รวมทั้งการให้อำนาจฝ่ายบริหารในการเจรจาเพื่อจัดทำมาตรการกีดกันการนำเข้าสินค้าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐบาลอเมริกันได้กล่าวอ้างไว้ในกฎหมายการค้าฉบับปี 1988 นี้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สหรัฐอเมริกาประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับที่รุนแรง มีการขาดดุลงบประมาณและดุลการค้าจำนวนมหาศาล ทำให้อุตสาหกรรมและธุรกิจเอกชนต่าง ๆ มีความรู้สึกต่อต้านสินค้าจากต่างประเทศอย่างมาก มีการเรียกร้องให้รัฐบาลใช้มาตรการต่าง ๆ เข้ามาแก้ไขไปพร้อมกับการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ภายในประเทศ ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง ประกอบกับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ที่มีค่าสูงชันมาก ทำให้สินค้าอเมริกันไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศได้ จึงต้องพยายามเรียกร้องให้ประเทศอื่นเปิดตลาดและควบคุมการปลอมแปลงหรือลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้รัฐบาลอเมริกา ยังต้องปรับโครงสร้างการผลิตโดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพิ่มขึ้น มาตรการต่าง ๆ ดังที่

³Suchada Kulawat, "US Trade Bill : What Awaits, Thailand?", Business Review (October 1988) : 26-32.

กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อมีกฎหมายมารองรับ กฎหมายการค้าฉบับใหม่จึงสอดคล้องกับสถานการณ์ที่สหรัฐอเมริกาต้องกลายเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำทางการค้าตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา

ความจำเป็นและที่มาในการประกาศใช้กฎหมายการค้าและการแข่งขันฉบับปี 1988

สหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่สงครามเย็นจะคลี่คลายลงนั้น เป็นระยะที่รัฐบาลอเมริกันทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากมหาศาลให้กับการพัฒนาศักยภาพทางการทหาร โดยเฉพาะกับโครงการสตาร์วอร์ ในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน จนทำให้ทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต้องถูกดึงไปใช้ในส่วนของความมั่นคงจนทำให้ประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในระยะต่อมา กล่าวคือ มีการขาดดุลงบประมาณและดุลการค้าจำนวนมหาศาล รัฐบาลจึงได้รับแรงกดดันให้หาทางแก้ไขโดยเร่งด่วน มาตรการหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาได้นำออกมาใช้ คือ มาตรการทางด้านกฎหมายการค้า ซึ่งเป็นมาตรการที่ค่อนข้างจะได้ผลอย่างรวดเร็ว เนื่องจากกฎหมายนั้นย่อมมีบทลงโทษอยู่ด้วย หากบทลงโทษนั้นรุนแรงย่อมต้องเป็นที่เกรงกลัวของประเทศคู่ค้าอย่างแน่นอน การดำเนินการให้มีการออกกฎหมายการค้าฉบับใหม่นั้น สหรัฐฯ ได้กระทำไปโดยวางอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นดังต่อไปนี้คือ

1. การประสบกับปัญหาขาดดุลการค้าอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ทำให้สหรัฐฯ ต้องหาทางออกโดยการกีดกันสินค้าเข้า เพื่อให้อุตสาหกรรมภายในประเทศสามารถดำเนินการผลิตอยู่ได้ และเรียกร้องให้ประเทศอื่นเปิดตลาดให้แก่สินค้าของสหรัฐฯ มากขึ้น เนื่องจากสหรัฐฯ เห็นว่าประเทศคู่ค้าหลายประเทศยังเอาเปรียบด้วยการปิดตลาด ปลอมแปลงหรือเลียนแบบ และสร้างมาตรการกีดกันสินค้าของสหรัฐฯ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น ประเทศบางประเทศในกลุ่มประชาคมยุโรป เช่น ฝรั่งเศส และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ในเอเชีย สหรัฐอเมริกาต้อง

ประสบกับภาวะการขาดดุลทางการค้ากับประเทศญี่ปุ่นประเทศเดียวสูงถึง 59,825 ล้านดอลลาร์⁴ จากยอดการขาดดุลการค้ารวมกว่า 171,000 ล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. 1987⁴ หรือประมาณร้อยละ 34.9 สหรัฐฯ ต้องขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นจำนวนมาก เพราะสาเหตุมาจากการที่สหรัฐฯ ไม่ให้ความสนใจกับการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นเท่าที่ควร กิจกรรมค้าของญี่ปุ่นนั้นได้ขยายเครือข่ายอย่างกว้างขวางเข้าไปในประเทศต่างๆ โดยไม่เลือกระบบการปกครอง จนยากแก่การควบคุมโดยกลไกที่สหรัฐฯ มีอยู่ เมื่อสหรัฐฯ เริ่มรู้สึกตัวก็เกือบจะสายเกินไป เพราะไม่สามารถใช้พลังทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ กดดันญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนอย่างในอดีต

2. สหรัฐฯ ต้องการปรับปรุงกฎหมายการค้าใหม่ เพื่อให้สามารถดำเนินการตอบโต้การสร้างอุปสรรคกีดกันสินค้าสหรัฐฯ หรือการดำเนินการทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่สหรัฐฯ เห็นว่าไม่มีความเป็นธรรมกับสหรัฐฯ ได้ง่ายและกว้างขวางขึ้น เพื่อที่จะทำให้ธุรกิจของสหรัฐฯ สามารถแข่งขันได้ดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้สหรัฐฯ เห็นว่าควรจะต้องผลักดันให้การค้าบริการระหว่างประเทศเป็นไปโดยเสรี และมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น และที่สำคัญสหรัฐฯ ต้องการปรับปรุงระบบการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้สามารถคุ้มครองผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ได้สูงขึ้น

3. การขาดดุลการค้าจำนวนมากทำให้ภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจเอกชนของสหรัฐฯ มีความรู้สึกต่อต้านสินค้าจากต่างประเทศอย่างรุนแรง และกดดันรัฐบาลให้มีการดำเนินการจำกัดการนำเข้า โดยใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดดุลการค้าจำนวนมากศาลของสหรัฐฯ นั้น ไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านต่างประเทศเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจัยภายในของสหรัฐฯ เองก็มีส่วนอย่างสำคัญด้วย นอกจากนี้สินค้าของสหรัฐฯ ยังมีราคาสูงเนื่องจากประสิทธิภาพในการผลิตภาค

⁴"สหรัฐฯ กับสิทธิกีดกันทางการค้า," หน้า 48.

อุตสาหกรรมต่ำ และเงินดอลลาร์สหรัฐ มีค่าสูงขึ้น ทำให้ผลผลิตของสหรัฐฯ ไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

4. สหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยเน้นการแข่งขันในด้านอุตสาหกรรมบริการ อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง สนับสนุนให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การลงทุนภายในประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายการค้า เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้มีการเปิดตลาดต่างประเทศ ขึ้นมารองรับ

ที่มาของกฎหมายการค้าฉบับปี 1988

ร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่นี้ได้มีการผลักดันโดยสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ มาตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม 1987 โดยมีการเสนอเข้าสู่การพิจารณาพร้อมกัน 2 ฉบับ คือ⁵

1. ร่างกฎหมาย HR3 เสนอสู่สภาผู้แทนราษฎรโดยนาย Sam M. Gibbon และได้ผ่านการพิจารณาของสภาฯ ในวันที่ 30 เมษายน 1987 ด้วยคะแนนเสียง 290 ต่อ 115

2. The Omnibus Trade Act of 1987 หรือ S.490 เสนอเข้าสู่วุฒิสภา โดยนาย Lloyd Brentsen และได้ผ่านความเห็นชอบของวุฒิสภา ในวันที่ 21 กรกฎาคม 1987 ด้วยคะแนนเสียง 71 ต่อ 27

เมื่อร่างกฎหมายทั้งสองได้ผ่านสภาฯ ออกมาแล้วก็ได้มีการศึกษาพิจารณาเพื่อรวมเป็นร่างเดียวกันและได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่าย มีการตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมาเพื่อพิจารณาร่างดังกล่าว เรียกว่า The Committee of Conference คณะกรรมการร่วมได้เสนอกลับเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และได้รับ

⁵ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "มาตรการกีดกันทางการค้าของสหรัฐฯ,"

การลงมติให้ผ่านด้วยคะแนนเสียง 312 ต่อ 107 เมื่อวันที่ 21 เมษายน 1988 ใน ส่วนของวุฒิสภาก็ได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 27 เมษายน 1988 ด้วยคะแนนเสียง 63 ต่อ 36

ร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่นี้เมื่อรวมกันแล้วได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น The Omnibus and Competitiveness Act of 1988 และได้เสนอให้ ประธานาธิบดีโรนัล เรแกน ลงนามในวันที่ 13 พฤษภาคม 1988 แต่ได้รับการ วิโต้ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 1988 ด้วยสาเหตุว่า ประธานาธิบดีไม่เห็นด้วยกับ บทบัญญัติเกี่ยวกับการปิดโรงงาน ซึ่งนายจ้างจะต้องจ้างให้คนงานทราบล่วงหน้า 60 วัน และบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดการส่งออกน้ำมันของรัฐอลาสก้า ในขณะที่ ประธานาธิบดีใช้สิทธิวิโต้นั้น รัฐสภาเองก็ได้พยายามใช้สิทธิเพิกถอน (Override) การวิโต้ของประธานาธิบดี แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงได้นำร่างกฎหมายฉบับ ดังกล่าวมาปรับปรุงใหม่และได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 31 กรกฎาคม 1988 และผ่านการลงมติของวุฒิสภาอีกครั้งด้วยคะแนนเสียง 376 ต่อ 45

ร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่นี้ยังคงสาระสำคัญเหมือนร่างเดิม เพียงแต่ ปรับปรุงแก้ไขข้อความบางตอน รวมทั้งแยกบทบัญญัติเกี่ยวกับการปิดโรงงานไปเป็น ร่างกฎหมายใหม่อีก 1 ฉบับ และตัดบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดการส่งออกน้ำมันของ รัฐอลาสก้าออก หลังจากนั้นก็ได้นำเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาคองเกรส เมื่อ วันที่ 3 สิงหาคม 2531 และประธานาธิบดีโรนัล เรแกน ได้ลงนามเพื่อประกาศ ใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 1988

สาระสำคัญของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกา ฉบับปี ค.ศ. 1988

กฎหมายการค้าฉบับปี ค.ศ. 1988 มีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมกว้างขวางมาก สามารถนำมาแยกเป็นประเด็น ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. อำนาจในการเจรจาการค้า (Negotiating Authority)⁶

1.1 กฎหมายการค้าฉบับนี้ได้ขยายเวลาให้ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีอำนาจในการเจรจาทำความตกลงทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี รวมทั้งการเจรจาการค้าหลายฝ่ายในรอบอุรุกวัย ต่อไปจนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 1993

1.2 ประธานาธิบดีมีอำนาจในการลดภาษีได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของอัตราปัจจุบัน ยกเว้นอัตราภาษีที่เรียกเก็บตามมูลค่าต่ำกว่า หรือเท่ากับร้อยละ 5 โดยไม่จำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาคองเกรส

สภาคองเกรสมีหน้าที่ต้องพิจารณารากกฎหมายเพื่อที่จะให้ข้อตกลงทางการค้ามีผลในทางปฏิบัติภายใต้การพิจารณาโดยเร่งด่วน (Fast Track Procedures)⁷ และสามารถให้ "fast track" ได้จนกระทั่งถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 1991 หากไม่มีการแก้ไข แต่อาจจะขยายเวลาออกไปได้จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 1993 ยกเว้นในกรณีที่ประธานาธิบดีไม่ได้ร้องขอให้มีการต่ออายุและสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาคัดค้าน

1.3 รัฐสภาสามารถยกเลิก "fast track" ได้ หากสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาสามารถผ่านมติ "reverse fast track" ภายใน 60 วันของการลงมติในแต่ละสภา

1.4 สหรัฐอเมริกาสามารถขีดขวงการเข้าเป็นสมาชิก GATT ของประเทศที่มีการค้าผูกขาดโดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ เช่น สหภาพโซเวียต ยกเว้นในกรณีที่ประเทศเหล่านั้นยินยอมให้มีการเจรจาตกลงทางการค้าบนพื้นฐานแบบตลาดเสรี ในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนก็เป็นตัวอย่างที่ดีในประเด็นนี้เพราะ

⁶"The New US Trade Bill," Business Review (August 1988) : 47-48.

⁷Ibid., p.47.

สหรัฐฯ ได้ทำการกีดกันเงินทุกวิถีทาง เพื่อไม่ให้เงินเข้าเป็นสมาชิกของ GATT จนกว่าเงินจะยอมแก้ไขปรับปรุงระบบเศรษฐกิจให้มีลักษณะเป็นตลาดเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะระบบการเงิน กฎหมายการค้า ตลอดจนเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และเรื่องสิทธิมนุษยชนที่สหรัฐฯ มีความต้องการให้เงินปรับปรุงแก้ไขให้เป็นลักษณะสากลมากขึ้น แต่เงินเองยังไม่ยินยอมปฏิบัติให้เป็นไปตามคำเรียกร้องของสหรัฐฯ ง่าย ๆ สหรัฐฯ จึงใช้อิทธิพลในฐานะประเทศสมาชิกสำคัญของ GATT กีดกันไม่ให้เงินสามารถเข้าเป็นสมาชิกของ GATT ได้จนกว่าเงินจะยินยอมปรับปรุงแก้ไขตามเงื่อนไขของ GATT

1.5 ในการเจรจาทำความตกลงทางการค้ากับประเทศที่ควบคุมเงินตราต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ทางการค้าของตน ประธานาธิบดีจะต้องริเริ่มเจรจาตกลงเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนกับประเทศนั้น ๆ พร้อมกันไปด้วย

2. ระบบภาษีสอดคล้อง (Harmonized System)^๘

สหรัฐอเมริกาจะเปลี่ยนระบบการจัดเก็บภาษีศุลกากรจากระบบ TSUSA เป็นระบบภาษีสอดคล้องโดยจะให้ผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1989 เป็นต้นไป และจะเข้าร่วมในระบบการจำแนกโภคภัณฑ์ให้สอดคล้องกัน (The Harmonized Commodity Description and Coding System)^๙ ซึ่งเป็นรูปแบบสากล และมีมาตรฐานใช้กันอย่างกว้างขวางในการแยกชนิดภาษีศุลกากรสินค้าของประเทศคู่ค้าของสหรัฐอเมริกาเกือบทุกประเทศ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987

3. การตอบโต้การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Responses to Unfair Trade Practices)^{1๐} โดยมาตรา 301 (Section 301)

กฎหมายการค้าฉบับใหม่ได้แก้ไขมาตรา 301-309 ของกฎหมายการค้าปี 1974 เพื่อหาทางตอบโต้การที่ต่างประเทศละเมิดข้อตกลงทางการค้า หรือมีกฎหมาย หรือนโยบายและการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อการค้าของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งปัญหาการเข้าสู่ตลาดของสินค้า บริการ และการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในต่างประเทศ โดยกฎหมายได้กำหนดให้มีการไต่สวน และให้อำนาจในการตอบโต้การค้า และบริการของประเทศที่มีการละเมิดดังกล่าว

^๘ Ibid.

^๙ Ibid.

^{1๐} Ibid.

3.1 มาตรา 301 ของกฎหมายการค้าปี ค.ศ. 1974 อนุญาตให้ ประธานาธิบดีใช้มาตรการภาษีศุลกากร และโควต้า ในการตอบโต้ประเทศที่ดำเนิน มาตรการทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

3.2 กฎหมายการค้าฉบับใหม่ได้โอนอำนาจในการตัดสินคดีการค้า ที่ไม่เป็นธรรมจากประธานาธิบดีไปให้แก่สำนักงานผู้แทนพิเศษทางการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Office of the US Trade Representative, USTR) ทั้งนี้ ต้องปฏิบัติตามแนวนโยบายของประธานาธิบดี การโอนอำนาจไปอยู่ที่ USTR นี้จะ เป็นการแยกนโยบายด้านการค้าออกจากนโยบายต่างประเทศ กลาโหม และอื่น ๆ

อำนาจหน้าที่ของ USTR¹¹

1. USTR ดำเนินการจัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมของต่างประเทศ โดยระบุว่ามิอะไรบ้างที่เป็นการบิดเบือน และเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกของสหรัฐอเมริกา ซึ่งหากสามารถขจัดออกไปได้ก็จะมีผลให้การส่งออกของสหรัฐอเมริกายายตัวเพิ่มขึ้น
2. จะต้องระบุและจัดลำดับประเทศที่มีการปฏิบัติทางการค้าในลักษณะที่บิดเบือนและมีการใช้มาตรการกีดกันการส่งออกของสหรัฐอเมริกา
3. จะต้องประมาณการว่า หากสามารถขจัดมาตรการกีดกันทางการค้าของต่างประเทศแล้ว จะมีผลต่อการขยายตัวด้านการส่งออกของสหรัฐอเมริกาในปีต่อ ๆ ไปมากน้อยเพียงใด

USTR จะเป็นผู้ริเริ่มการไต่สวนประเทศที่มีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมที่ถูกจัดไว้ในลำดับต้นๆ และให้ดำเนินการเจรจากับแต่ละประเทศ เพื่อหาทางขจัดข้อกีดกันทางการค้าที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกของสหรัฐอเมริกาตามที่ระบุไว้และให้รายงานต่อรัฐสภา หากการเจรจาล้มเหลวก็ให้อยู่ในดุลยพินิจของ USTR ในการตอบโต้

¹¹ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "รายงานสรุปกฎหมายการค้าฉบับใหม่ ของสหรัฐอเมริกา," ตุลาคม 2531, 1-23.

USTR มีอำนาจในการวินิจฉัยว่า การปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศอย่างใดที่จะถือว่าเป็นการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และจะมีวิธีการตอบโต้อย่างใดแทนประธานาธิบดี แต่ USTR จะต้องเสนอรายงานต่อประธานาธิบดี และจะไม่กระทำการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการขัดแย้งกับประธานาธิบดี

USTR สามารถทำการตอบโต้ได้ในกรณีที่พิจารณาเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่สมเหตุสมผลซึ่งอาจไม่ผิดกฎหมายแต่ไม่เป็นธรรมกับสหรัฐอเมริกา และสามารถใช้ดุลยพินิจว่าจะตอบโต้หรือไม่ ต่อการกระทำที่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ

การตอบโต้

กฎหมายใหม่ได้ระบุว่า การตอบโต้จะต้องมีจำนวนเท่ากับมูลค่าสินค้าที่ได้รับการกีดกันจากต่างประเทศ แต่รูปแบบของการตอบโต้ นั้นให้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของ USTR ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกได้ เมื่อการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมสิ้นสุดลง หรือการตอบโต้จะสิ้นสุดโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 4 ปี

USTR จะต้องทำการไต่สวนกรณีการค้าที่ไม่เป็นธรรมภายในเวลาที่กำหนดให้ใหม่โดยจะต้องตัดสินว่าการค้านั้นเป็นธรรมหรือไม่ และจะใช้มาตรการใด โดยจะต้องดำเนินการภายใน 12 เดือน ในกรณีการให้เงินอุดหนุนการค้า และกรณีที่ไม่ได้อยู่ในข้อตกลงทางการค้า และภายใน 18 เดือน ในกรณีที่มีใช้การให้เงินอุดหนุนหลังจากนั้นผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกาจะต้องดำเนินการตอบโต้ตามที่ตัดสินภายใน 30 วัน โดยมีข้อยกเว้นได้ในบางกรณี

3.3 USTR จะต้องดำเนินการไต่สวน กรณีเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ภายใต้มาตรา 301 (Super 301) ในปี 1989 และ 1990 ดังต่อไปนี้ คือ

3.3.1 USTR ต้องระบุว่า การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมมีอะไรบ้าง โดยหากทางขจัดการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อขยายการส่งออกของสหรัฐอเมริกาให้มากที่สุด

3.3.2 ระบุประเทศที่ดำเนินการทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม

3.3.3 หากทางขจัดการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมภายใน 3 ปี หากล้มเหลวให้หากทางสืบสวนเพื่อดำเนินการตอบโต้

การตอบโต้การค้าที่ไม่เป็นธรรม ได้มีการจำแนกไว้ 2 แบบ คือ¹²

1. การค้าที่ไม่ยุติธรรมและไม่มีเหตุผลอันสมควร (Unjustifiable) หมายถึงกรณีของการละเมิดข้อตกลงทางการค้าหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะทำการตอบโต้ทันที ยกเว้นกรณีที่ GATT เห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้รับความเสียหาย หรือต่างประเทศยอมเลิกปฏิบัติการค้าที่ไม่เป็นธรรม หรือยอมชดเชยค่าเสียหายให้ ขณะเดียวกัน ถ้าสหรัฐอเมริกาตอบโต้แล้วจะเกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาเอง ก็จะไม่ทำการตอบโต้ โดยสหรัฐอเมริกาได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ 5 กรณี ดังนี้คือ

1. ถ้าคณะลูกขุนของ GATT ตัดสินว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้รับความเสียหาย
2. ถ้ารัฐบาลต่างประเทศยินยอมยกเลิกการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม
3. ถ้ารัฐบาลต่างประเทศยินยอมจ่ายค่าเสียหายชดเชยแก่สหรัฐอเมริกา
4. ถ้าการตอบโต้จะก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจแก่สหรัฐอเมริกา มากกว่าผลดี
5. ถ้าการตอบโต้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา

2. การค้าแบบไม่สมเหตุสมผล (Unreasonable) เป็นการค้าที่ไม่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมาย แต่ก็ยังไม่เป็นธรรม เช่น การเลือกปฏิบัติ (Discriminatory) กับสินค้าบริการ และการลงทุนของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรม นอกจากนั้นการตั้งเป้าหมายการส่งออกที่มุ่งเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น การไม่ให้สิทธิคนงานในการรวมตัวเป็นสหภาพ หรือการใช้แรงงานเด็ก รวมทั้งการผูกขาด

¹² อัครเมศวร์ ทองนวล, "U.S. Trade Bill, Issue Brief กฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา", ห้องสมุดรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, หมายเลข 2, หน้า 1-12.

โดยรัฐบาลต่างประเทศที่มุ่งจำกัดการซื้อสินค้าจากสหรัฐอเมริกา จะถือว่าเป็นการค้าที่ไม่สมเหตุผลด้วย

รูปแบบการตอบโต้

1. การระงับ การเพิกถอน หรือไม่ปฏิบัติตามความตกลงทางการค้า
2. การเรียกเก็บภาษี หรือกำหนดโควต้าสำหรับสินค้า และ/หรือ ค่าธรรมเนียม หรือข้อจำกัดสำหรับการบริการจากต่างประเทศ
3. การทำความตกลงผูกพันให้ประเทศคู่กรณี :
ยกเลิกกฎหมายหรือมาตรการดังกล่าว
ยกเลิกภาระหรือข้อจำกัดที่มีต่อการพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกา
หรือให้ผลประโยชน์เป็นการชดเชย
4. การจำกัดหรือการปฏิเสธที่จะออกใบอนุญาตสำหรับการบริการของต่างประเทศ
5. การดำเนินการอื่น ๆ ที่เหมาะสม และเป็นไปได้ภายใต้อำนาจของประธานาธิบดี (เช่น การเสนกร่างกฎหมาย, การเพิกถอนการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร)

4. การให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการนำเข้า (Import Relief) Section 201¹³

(ตามกฎหมายฉบับที่ใช้อยู่ อุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับความเสียหายจากการนำเข้าสามารถจะเรียกร้องให้มีการใช้อัตราภาษี โควต้า และความช่วยเหลือในการปรับตัวทางการค้าได้ชั่วคราว แม้ว่าการนำเข้านั้นจะเป็นไปตามหลักการค้าที่เป็นธรรมก็ตาม)

¹³ คณะกรรมการสาขาการนำเข้า-ส่งออกสินค้า (หอการค้าไทย), "เอกสารการสัมมนาเรื่องกฎหมายการค้าสหรัฐ มรสุมใหญ่ธุรกิจไทย," 23 พฤศจิกายน 2531.

4.1 ภายใต้กฎหมายการค้าฉบับใหม่อุตสาหกรรมจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการให้ความช่วยเหลือตามมาตรา 201 จะช่วยให้อุตสาหกรรมสามารถปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้นคือสามารถแข่งขันได้มากขึ้นหรืออาจจะดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นกว่าเดิม

4.2 ประธานาธิบดีสามารถจะขยายหรือระงับการให้ความช่วยเหลือนี้ได้หลังจากเวลาผ่านไป 2 ปี ถ้าอุตสาหกรรมนั้นไม่สามารถปรับตัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ทั้งนี้ระยะเวลาของการผ่อนปรนจะต้องไม่นานเกิน 8 ปี

4.3 นอกจากการใช้มาตรการทางด้านภาษีศุลกากรหรือ โควต้าแล้วประธานาธิบดียังสามารถใช้มาตรการช่วยเหลืออื่นๆ ได้เช่น ให้มีการประมูลโควตาหรือกระทำการใด ๆ ที่อยู่ในอำนาจของประธานาธิบดี รวมถึงการเจรจาระหว่างประเทศด้วย

4.4 กฎหมายได้ให้อำนาจในการให้ความช่วยเหลือเป็นการฉุกเฉินสำหรับสินค้าเกษตรกรรมที่เน่าเสียง่าย และอุตสาหกรรมที่ได้รับผลเสียหาย "ในกรณีฉุกเฉิน" ซึ่งเป็นกรณีที่มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ

5. การทุ่มตลาดและการอุดหนุน (Dumping and Subsidies)

(กฎหมายว่าด้วยการต่อต้านการทุ่มตลาด บังคับใช้กับการนำเข้าสินค้าที่ขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่เป็นธรรมหรือขายต่ำกว่าต้นทุนการผลิต หรือขายต่ำกว่าราคาในประเทศผู้ส่งออกหรือในประเทศที่สาม กฎหมายว่าด้วยการเรียกเก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนบังคับใช้กับการอุดหนุนของรัฐบาลที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางการค้า)

5.1 ในกรณีของสมาคมระหว่างประเทศ เช่น Europe's Airbus Industries นั้น การให้การอุดหนุนโดยตรงและการให้การอุดหนุนจากแต่ละประเทศ สามารถนำมาคำนวณภาษีต่อต้านการอุดหนุนได้ตามกฎหมายฉบับใหม่

5.2 ในกรณีของการทุ่มตลาด กฎหมายได้กำหนดวิธีคำนวณมูลค่าการตลาดของสินค้านำเข้าจากประเทศที่มีได้ใช้ระบบเศรษฐกิจเสรีไว้ด้วย

5.3 ให้อำนาจรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ในการตอบโต้การทุ่มตลาดในประเทศที่สาม ที่ทำให้ส่วนแบ่งตลาดของสหรัฐอเมริกาลดลง

5.4 เสริมกฎหมายให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงกฎหมายต่อต้านการทุ่มตลาดโดยตอบโต้ต่อการนำสินค้าเข้าที่มีส่วนประกอบที่ถูกตอบโต้การทุ่มตลาดมาแล้ว

5.5 กฎหมายฉบับใหม่กำหนดให้มีการติดตามการทุ่มตลาดทางอ้อม คือ การนำเข้าวัตถุดิบและชิ้นส่วนที่ใช้ประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูปที่ถูกเรียกเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาดมาก่อน

5.6 เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงข้อตกลงว่าด้วยการจำกัดปริมาณการส่งออกโดยสมัครใจ (VRAs) ในการส่งออกเหล็กไปยังสหรัฐอเมริกา กฎหมายฉบับใหม่อนุญาตให้กำหนดข้อจำกัดในการนำเข้าเหล็ก จากประเทศที่ไม่ได้ทำความตกลงจำกัดการส่งออกโดยสมัครใจกับสหรัฐอเมริกาด้วย หากเหล็กนั้นหลอมและหล่อในประเทศที่มีข้อตกลง

6. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights)

6.1 กฎหมายใหม่กำหนดให้ USTR ระบุประเทศที่มีได้ให้ความคุ้มครองอย่างเพียงพอแก่สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา เพื่อดำเนินการสอบสวนในด้านการค้าที่ไม่เป็นธรรมและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรง

6.2 ในกรณีที่จะไม่ให้มีการนำเข้าให้ทำการพิสูจน์เพียงการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น ทั้งนี้ โดยไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ

6.3 ผู้ผลิตภายในประเทศสามารถเรียกร้องได้ทั้งให้มีการจำกัดการนำเข้า และเรียกร้องให้ต่างประเทศชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

7. การโทรคมนาคม (Telecommunications)

7.1 USTR จะต้องดำเนินการไต่สวนประเทศที่เปิดตลาดสินค้าโทรคมนาคมของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ โดยทำการไต่สวนตามลำดับความสำคัญ ให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 5 เดือน

7.2 หาก USTR ประสบความล้มเหลวในการเจรจากับประเทศที่มีการปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรมดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนดระหว่าง

18 เดือน ถึง 3 ปี หรือ 1 ปี 6 เดือน ขึ้นอยู่กับความคืบหน้าในการเจรจา ให้
ประธานาธิบดีดำเนินการตอบโต้จากทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่

8. มาตรการตอบโต้บริษัทโตชิบาและ Kongsberg (Sanctions
Against Toshiba and Kongsberg)¹⁴

8.1 เพื่อตอบโต้การขายเทคโนโลยีให้แก่กองทัพเรือของสหภาพ
โซเวียตซึ่งถือเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ได้มีการกำหนดห้ามมิให้บริษัทโตชิบาของ
ญี่ปุ่น และบริษัท Kongsberg Vaapen Fabrik ของนอร์เวย์จำหน่ายสินค้าให้กับ
รัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 3 ปี ยกเว้นการจำหน่ายสินค้าและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
กับการป้องกันประเทศ ซึ่งไม่สามารถหาซื้อได้จากแหล่งอื่น

8.2 ห้ามมิให้บริษัทในเครือของทั้งสองบริษัทที่รับผิดชอบโดยตรงต่อ
การค้าที่ผิดกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จำหน่ายสินค้าในสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 3 ปี
(ดังนั้นจึงไม่รวมถึง Toshiba Thailand ซึ่งส่งสินค้าไปจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา
ด้วย)

8.3 ต่อไปหากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นอีก กฎหมายได้อนุญาตให้มีการห้าม
นำเข้าเป็นเวลา 2 ปี ถึง 5 ปี เพื่อตอบโต้บริษัทต่างประเทศที่ละเมิดข้อปฏิบัติใน
การควบคุมการส่งออกระหว่างประเทศ

9. การปฏิรูปการควบคุมการส่งออก (Export Control Reform)¹⁵

คณะกรรมการประสานงานด้านการควบคุมการส่งออกในระดับพหุภาคี
(The Coordinating Committee on Multilateral Export Controls
- COCOM) ซึ่งประกอบด้วยญี่ปุ่นและประเทศ NATO ทั้งหมดยกเว้นไอซ์แลนด์ มีวัตถุประสงค์
เพื่อหาทางป้องกันเทคโนโลยีของตะวันตกที่อาจเล็ดลอดเข้าไปในค่าย
โซเวียต)

9.1 กฎหมายฉบับนี้ได้อนุญาตให้มีการส่งออกสินค้าซึ่งเป็นสินค้าที่ใน
ปัจจุบันได้อนุญาตให้ส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ไปยังประเทศสมาชิก
COCOM โดยไม่ต้องมีใบอนุญาตในการส่งออก

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

9.2 มีการลดรายการในบัญชีรายการควบคุมการส่งออก โดยยกเลิกการควบคุมสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำ กฎหมายนี้ยกเลิกการควบคุมสินค้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงของชาติที่มีลักษณะเป็นสัญญาบังคับฝ่ายเดียว เว้นแต่สัญญานั้นจะสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา หรือได้มีการเจรจาไว้กับประเทศสมาชิก COCOM

10. สินค้าเกษตร (Agriculture)¹⁶

10.1 ร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่ได้ขยายอายุโครงการส่งเสริมการส่งออก (Export Enhancement Program = EEP) ของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะให้โบนัสแก่ผู้ส่งออกในรูปของสินค้าเกษตรไปจนถึงปี 1990 เพื่อให้การส่งออกสินค้าเกษตรสามารถแข่งขันได้มากขึ้นในตลาดประเทศที่สาม โดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และประเทศที่ได้รับการอุดหนุนการส่งออกโดยให้เพิ่มเพดานค่าใช้จ่ายสำหรับโครงการนี้จาก 1,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

10.2 เพิ่มเงินกองทุนสำหรับโครงการช่วยเหลือการส่งออกไปยังตลาดเป้าหมาย (Targeted Export Assistance Program : TEAP) ปี 1988 จาก 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 215 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยจะให้ความช่วยเหลือในรูปของเงินสดหรือสินค้าโภคภัณฑ์แก่สมาคมผู้ปลูก ผู้ผลิต หรือผู้แปรรูปสินค้าเกษตรของสหรัฐอเมริกา สำหรับใช้ในการพัฒนาการตลาดและการส่งเสริมการส่งออก

10.3 กำหนดให้มีการจัดตั้งโครงการเงินกู้เพื่อกระตุ้นตลาด (Triggered Marketing Loan) สำหรับโภคภัณฑ์บางชนิด เช่น ข้าวสาลี ธัญพืชที่ใช้เลี้ยงสัตว์ และถั่วเหลือง เป็นต้น ตลอดจนให้ USDA (US Department of Agriculture's Export Enhancement Program) นำโครงการพยุงราคาเมล็ดทานตะวันและฝ้ายมาใช้ในปี ค.ศ. 1990 ด้วย ถ้าการเจรจาในเรื่องการค้า

¹⁶"อะไรอยู่ในเทรดบิลล์ของสหรัฐอเมริกา?", ผู้ส่งออก 27 (กันยายน 2531) : 75-78.

สินค้าเกษตรเพื่อให้ยกเลิกการอุดหนุนสินค้าเกษตรไม่ประสบความสำเร็จภายในวันที่ 1 มกราคม 1990 เว้นแต่ประธานาธิบดีจะเห็นว่าเป็นผลเสียในระยะต่อไปถ้านำโครงการนี้มาใช้

10.4 ถ้า USDA ตัดสินว่าต่างประเทศมีการห้ามนำเข้าเนื้อสัตว์จากสหรัฐอเมริกา โดยการใช้อนุสัญญาการตรวจสอบที่ไม่เป็นธรรม ให้ประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะห้ามนำเข้าเนื้อสัตว์จากประเทศนั้นได้ เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงการนำเข้า กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาสามารถยืดอายุใบสิ่งโคกภัณฑ์ภายในประเทศออกไปได้ภายใน 35 วัน

10.5 ร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่ กำหนดว่า ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้เป็นโคกภัณฑ์เกษตรทำให้สามารถเข้าร่วมโครงการพัฒนาตลาด และโครงการประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออกได้

11. การลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Investment)

ตามบทบัญญัติแก้ไขเปลี่ยนแปลง เอ็กซอน-ฟลอริโอของกฎหมายการค้าฉบับใหม่ ประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะระงับการเข้าถือสิทธิหรือเข้าร่วมทุนของบริษัทต่างประเศกับบริษัทของสหรัฐอเมริกาได้ หากเห็นว่าการกระทำนั้นอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

12. การเงินระหว่างประเทศ (International Finance)

12.1 กำหนดให้สหรัฐอเมริกา จัดให้มีการเจรจาหลายฝ่ายกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำเพื่อปรับปรุงการค้าโลก ให้มีความสมดุลย์และให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพ โดยการร่วมมือที่ดีขึ้นในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ

12.2 ให้กระทรวงการคลังจัดให้มีการเจรจาระดับทวิภาคีกับประเทศที่ได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกา ให้ดำเนินการในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศตน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้กับประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน และฮ่องกง โดยสามารถยกเลิกได้ในกรณีที่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของประเทศ

12.3 กฎหมายฉบับใหม่นี้ ห้ามมิให้ธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกา ออกใบอนุญาตในการเป็นผู้ตราหลักทรัพย์เบื้องต้นของรัฐบาล ให้แก่บริษัทที่มีได้ให้สิทธิเช่นเดียวกันในลักษณะต่างตอบแทนแก่บริษัทของสหรัฐอเมริกา กฎหมายนี้มี

จุดมุ่งหมายจะตอบโต้ประเทศญี่ปุ่น โดยจะให้ผลบังคับใช้หลังจากที่ให้เวลาแก่บริษัทต่างประเทศในการเปลี่ยนแปลงระบบของตนเองเป็นเวลา 1 ปี

12.4 กำหนดให้ผ่อนคลายระเบียบที่เข้มงวดของธนาคารกลางแก่บริษัทการค้าระหว่างประเทศที่เป็นของธนาคาร

13. ภาระหนี้สินของประเทศโลกที่สาม (Third-World Debt)

13.1 ให้กระทรวงการคลังหารือกับประเทศอื่น ๆ เพื่อหาทางจัดตั้งองค์การบริหารหนี้ระหว่างประเทศ เพื่อเป็นหน่วยประสานงานระหว่างธนาคารเอกชนกับประเทศลูกหนี้ในโลกที่สาม

13.2 ถ้ากระทรวงการคลังตัดสินใจว่า การพิจารณาเจรจาหารือร่วมกับประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวจะเป็นการเสี่ยงต่อการลดมูลค่าหนี้สิน เป็นอุปสรรคต่อการชำระหนี้ หรือทำให้เกิดการละเลยหนี้สิน กระทรวงการคลังจะต้องรายงานเรื่องนี้ต่อรัฐสภาเมื่อสิ้นสุดระยะเวลา 6 เดือน หรือ ใน 1 ปี

13.3 กระทรวงการคลังควรจะศึกษาความเป็นไปได้ในการที่จะให้ IMF ออก SDR ในลักษณะ One-Time เพื่อลดหนี้ต่างประเทศของประเทศยากจนที่สุดในโลก

14. โครงการให้ความช่วยเหลือแบบมีข้อผูกพัน (Tied-Aid Program)¹⁷

(Tied-Aid เป็นรูปแบบการช่วยเหลือต่างประเทศที่รวมเงินให้เปล่าและสินเชื่อเพื่อการส่งออกเข้าไว้ด้วยกัน)

14.1 โอนย้ายอำนาจความรับผิดชอบเบื้องต้นของการให้ความช่วยเหลือแบบมีข้อผูกพัน (Tied-Aid) จากองค์กรเพื่อการพัฒนาต่างประเทศ (US Agency for International Development) ไปให้แก่โครงการพาณิชย์และพัฒนาขององค์การเพื่อความร่วมมือพัฒนาต่างประเทศ (The International Development Coordination Agency's Trade and Development Program) แต่กฎหมายฉบับนี้ยังคงไว้ซึ่งข้อกำหนดที่มีอยู่ว่า การให้ความ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

ช่วยเหลือแบบมีข้อผูกพัน ต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากสภาที่ปรึกษาแห่งชาติ (The National Advisory Council) ในการให้เงินช่วยเหลือสำหรับโครงการนี้

14.2 กฎหมายฉบับนี้ให้มีการขยายโครงการกองทุนสงคราม (Warchest) ของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อตอบโต้การใช้ Tied-Aid ของประเทศอื่นโดยเฉพาะฝรั่งเศส ไปจนถึงปี 1989 เพื่อใช้กลยุทธ์ในการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ

15. การขนส่งทางทะเลและทางอากาศ (Ocean and Air Transportation)^{1a}

15.1 กฎหมายการค้าฉบับนี้อนุญาตให้คณะกรรมการเดินเรือทะเล (The Federal Maritime Commission, FMC) ของรัฐบาลกลางตอบโต้ประเทศซึ่งมีข้อจำกัดที่ไม่เป็นธรรมในการเข้าไปรับส่งสินค้าของเรือสินค้าทั่วไปของสหรัฐอเมริกา ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่ได้กระทำในทำนองเดียวกันกับเรือของประเทศนั้น การตอบโต้จะรวมถึงการจำกัดการเดินเรือ ระงับการจ่ายภาษีหรือข้อตกลงอื่น ๆ และค่าธรรมเนียมเป็นการชั่วคราวได้ในมูลค่าสูงถึง 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อเที่ยว แต่ประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะไม่อนุญาตให้ตอบโต้ได้

15.2 อนุญาตให้ FMC เป็นผู้ริเริ่มการสอบสวนด้วยตนเองได้และให้ดำเนินการสอบสวนและตัดสินให้เสร็จสิ้นภายใน 4 เดือน

15.3 ให้กระทรวงคมนาคมลดระยะเวลาการพิจารณาในกรณีที่สายการบินสหรัฐอเมริกา ร้องเรียนว่ามีการเลือกปฏิบัติจากต่างประเทศ หรือสายการบินต่างประเทศจาก 6 เดือน เป็น 3 เดือน

16. การส่งเสริมการส่งออกและการขยายการส่งออก (Export Promotion)

^{1a} โชคดีชัย กิจเกษมทวีสิน, "กฎหมายการค้าสหรัฐ : ผลกระทบและท่าทีของไทย," รายงานเศรษฐกิจธนาคารกรุงไทยจำกัด, (พฤศจิกายน 2531) : 58-64.

16.1 กฎหมายฉบับนี้ ได้จัดตั้งองค์กรและโครงการดังต่อไปนี้ เพื่อส่งเสริม และขยายการส่งออก

1. The US and Foreign Commercial Service เพื่อส่งเสริมการส่งออก

2. National Trade Data Bank เพื่อจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการส่งออก และข้อมูลเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

3. The Health and Human Service Department เพื่อหาทางตกลงกับประเทศที่ส่งออกอาหารมายังสหรัฐอเมริกา ให้จัดหาข้อมูลเกี่ยวกับยาฆ่าแมลงให้แก่สหรัฐอเมริกาด้วย

4. The Trade and Development Program เพื่อส่งเสริมการส่งออกนอกจากนี้ยังได้เพิ่มวงเงินกู้ซึ่งค้ำประกันโดย The Overseas Private Investment Corporation จาก 750 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ วงเงินกู้ค้ำประกันขั้นต่ำรายปีจาก 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 200 ล้านดอลลาร์ และวงเงินกู้โดยตรงขั้นต่ำรายปีจาก 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

17. โครงการช่วยเหลือการปรับปรุงทางการค้า (Trade Adjustment Assistance, TAA)

17.1 ให้ขยายระยะเวลาของโครงการ TAA ออกไปอีก 2 ปีจนถึงวันที่ 30 กันยายน 1993 และให้ครอบคลุมถึงคนงานที่ทำงานเกี่ยวกับก๊าซและน้ำมัน และคนงานที่จัดหาวัตถุดิบให้แก่สินค้าเกษตร ซึ่งได้รับความเดือดร้อนจากการนำเข้าด้วย

17.2 ประธานาธิบดีต้องเจรจาทกลงกับ GATT เพื่อขออนุญาตเก็บค่าธรรมเนียมการนำเข้าถึงร้อยละ 0.15 เพื่อนำไปใช้จ่ายในโครงการ TAA หากการเจรจาล้มเหลวประธานาธิบดีก็ยังคงต้องดำเนินการเก็บค่าธรรมเนียมการนำเข้า

18. การศึกษาและการฝึกอบรม

จัดสรรเงินทุนสำหรับโครงการใหม่ ๆ หลายโครงการ เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพของคนงาน โดยการเพิ่มความรู้และความชำนาญงาน และจัดสรรเงิน

ประมาณ 980 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 1989 เพื่อช่วยเหลือคนว่างงานอันเกิดจาก
ย้ายถิ่น

19. การแข่งขันด้านเทคโนโลยี

19.1 เปลี่ยนชื่อ "The National Bureau of Standards"
เป็น "The National Institute of Standards and Technology
(NIST)"¹⁰ และขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้น

19.2 จัดสรรเงินทุนประมาณ 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในการก่อตั้ง
ศูนย์ในภูมิภาคต่าง ๆ อีก 2-3 แห่ง เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีของ NIST ไปสู่
ธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง

20. บทบัญญัติอื่น ๆ

20.1 ลดระยะเวลาจาก 1 ปี เป็น 270 วัน สำหรับกระทรวง
พาณิชย์ในการรายงานว่าสินค้าเข้ามีผลคุกคามกับความมั่นคงของประเทศหรือไม่

20.2 ภายใต้อำนาจ "Buy American Act"²⁰ ห้ามไม่ให้รัฐบาล
สหรัฐอเมริกาซื้อสินค้าและบริการจากบริษัทต่างประเทศที่ไม่ให้โอกาสในการแข่งขัน
แก่ธุรกิจสหรัฐอเมริกา ข้อจำกัดนี้ไม่ใช้กับประเทศพัฒนาน้อยที่สุด และประธานาธิบดี
สามารถยกเลิกข้อจำกัดดังกล่าวได้ในบางกรณี

20.3 ยกเลิกการห้ามนำเข้าสินค้าขนสัตว์จากโซเวียต

20.4 จัดตั้ง Competitiveness Policy Council เพื่อ
ปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต และการแข่งขันในต่างประเทศ

20.5 จัดตั้ง Small Business Administration's Office
of International Trade เพื่อขยายบทบาทในการส่งเสริมการส่งออกสำหรับ
ธุรกิจขนาดย่อม

20.6 ให้อำนาจแก่สหรัฐอเมริกา ในการประยุกต์ใช้ Nairobi
Protocal กับข้อตกลงฟลอเรนซ์ (Florence Agreement) โดยยกเว้นภาษี
สินค้าในหมวดการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

20.7 ลดภาษีสินค้าประเภทลัม และอาหารที่ทำจากแป้งที่นำเข้า จากประชาคมยุโรป

20.8 ขยายระยะเวลาในการเข้าร่วมข้อตกลงกาแฟระหว่าง ประเทศ (International Coffee Agreement) ออกไปจนถึงวันที่ 30 กันยายน 1989

ในการศึกษาปัญหาความขัดแย้งเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างไทยกับ สหรัฐอเมริกานั้น นอกจากจะต้องมีความเข้าใจประเด็นทั่ว ๆ ไปในกฎหมายการค้า ฉบับใหม่ของสหรัฐอเมริกาแล้ว บทบัญญัติที่สำคัญและจำเป็นต้องรู้ในรัฐบัญญัติฉบับนี้ คือ บทบัญญัติมาตรา 301 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องต่อปัญหาความขัดแย้งทางการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยตรง เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์และ USTR มีการใช้เป็นข้ออ้างในการเรียกร้องต่อฝ่ายไทย โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในมาตรา 301 พิเศษ (Special)

มาตรา 301 (Section 301)

มาตรา 301 เป็นมาตราหนึ่งในกฎหมายการค้าฉบับปี ค.ศ. 1974 (Trade Act of 1974)²¹ ซึ่งรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้ตราขึ้นเพื่อให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร โดยประธานาธิบดีใช้เป็นเครื่องมือ (ภาษีศุลกากรและโควต้า) ในการตอบโต้ประเทศที่ดำเนินการค้าไม่เป็นธรรมกับสหรัฐอเมริกา (Responses to Unfair Trade Practices) นอกจากนี้มาตรา 301 ยังจัดได้ว่าเป็นมาตรการที่สร้างความกดดันกับคู่แข่งของสหรัฐอเมริกาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประเทศต่าง ๆ ล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อตลาดของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีอำนาจซื้อสูงมากในยุคปัจจุบัน

²¹ Chamber of Commerce of the United States, "The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988, A Straight-forward Guide to impact on U.S. and Foreign Business".

การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมตามบทบัญญัติในมาตรา 301 คือ

1. การปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมและไม่มีเหตุผลอันสมควร
2. การปฏิบัติที่ไม่สมเหตุสมผลและการเลือกปฏิบัติ

มาตรา 301 ได้รับการปรับปรุงและแก้ไขครั้งสำคัญให้มีความเข้มงวดมากขึ้น ในการตราบัญญัติการค้าฉบับปี ค.ศ.1988 (The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988) โดยเฉพาะในประเด็นการโอนอำนาจในการตัดสินคดีการค้าที่ไม่เป็นธรรมจากประธานาธิบดี ไปให้สำนักงานผู้แทนทางการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Office of the US Trade Representative, USTR) สาเหตุที่สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ เพราะการประสบกับปัญหาการค้าดุลการค้าจำนวนมากเป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้อ้างเสมอมาว่าเกิดจากการที่ประเทศต่าง ๆ มีการกีดกันสินค้าของสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เดียวกันก็ส่งสินค้าเข้ามาจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา โดยอาศัยช่องทางที่ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดเปิด โดยมีได้ค่านึงถึงหลักการต่างตอบแทนในการตลาด (Reciprocity of Market Opportunities)²² นอกจากนี้สหรัฐอเมริกา ยังประสบกับปัญหาเงินดอลลาร์มีค่าสูงขึ้น ในขณะที่กิจการอุตสาหกรรมสำคัญของสหรัฐอเมริกามีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำลง ประกอบกับประชาชนได้เรียกร้องอย่างกว้างขวางให้รัฐบาลเร่งแก้ไขสถานการณ์ สภาวะการณ์ ดังที่กล่าวมาจึงกลายเป็นแรงกดดันที่ทำให้รัฐสภาต้องหาทางออก โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการค้าอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อใช้เป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถมีส่วนแบ่งทางการตลาดและส่งออกได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงและอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งสหรัฐอเมริกามีความจำเป็นต้องดำเนินการให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อป้องกันการเลียนแบบและผลิตสินค้ามาขายแข่งกับสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการผลักดันให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปโดยเสรี และมีระบบระเบียบมากขึ้น นอกจากนี้ในบทบัญญัติมาตรา 301 ยังได้

²²สงวน ลีวมโนมนต์, "ผลกระทบจากกรณีกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกา และทรัพย์สินทางปัญญา อันมีต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย," (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ในลักษณะวิชา เศรษฐกิจ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2532), หน้า 63.

ตราบกลงโทษแก่ประเทศที่ไม่ยอมเปิดตลาด และไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือการดำเนินการทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่สหรัฐอเมริกาเห็นว่าไม่เป็นธรรม

การโอนอำนาจในการไต่สวนและตอบโต้การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมจากประธานาธิบดีไปให้กับสำนักงานผู้แทนทางการค้า (USTR) นั้น มีผลให้สหรัฐอเมริกาสามารถดำเนินการตอบโต้ทางการค้าได้สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะก่อนหน้านี้การตอบโต้ทางการค้าเป็นหน้าที่รับผิดชอบของประธานาธิบดีในการสั่งการ ซึ่งมักจะทำได้ยาก เนื่องจากประธานาธิบดีต้องพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ หลายตัว เช่น ความสัมพันธ์ทางการทหาร หรือความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศเข้ามาเป็นตัวประกอบในการตัดสินใจ ทำให้ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามที่ภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจเอกชนต้องการให้ดำเนินการ แต่ในขณะเดียวกันการให้อำนาจแก่ USTR ในการตัดสินใจตอบโต้หรือไม่นั้นก็อาจจะกลายเป็นดาบสองคม เพราะสถานภาพความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกายังคงอยู่ การตัดสินใจใด ๆ ที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบทางการเมืองนั้นอาจจะกลายเป็นผลเสียหายร้ายแรงต่อสหรัฐอเมริกามากกว่าผลดีก็ได้ นอกจากนี้กฎหมายการค้าฉบับใหม่นี้ยังได้ระบุเกี่ยวกับผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินการตามมาตรา 301 ไว้ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. ประธานาธิบดี
2. สำนักงานผู้แทนการค้า (USTR)
3. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้เสีย เช่น องค์กรต่าง ๆ หรือภาคเอกชน

มาตรา 301 แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. Regular 301
2. Super 301
3. Special 301

Regular 301 เป็นกรณีที่เอกชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้เสีย (Any Interested Party) ร้องเรียนให้มีการไต่สวน โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ยื่นคำร้องต่อ USTR
2. กฎหมายกำหนดให้ USTR ต้องรับพิจารณาคำร้องนั้น และต้องให้คำตอบภายใน 45 วัน ว่าคำร้องนั้นมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการสอบสวนต่อไปหรือไม่
3. ถ้าตัดสินว่าคำร้องนั้นไม่มีมูล USTR ต้องแจ้งเหตุผลของการตัดสินใจ เช่นนั้นให้สาธารณชนทราบ โดยต้องตีพิมพ์ในเอกสารราชการ Federal Register
4. ถ้า USTR เห็นว่าคำร้องมีมูล กฎหมายกำหนดให้ดำเนินการ 2 ประการพร้อมกัน คือ

4.1 จัดให้มีการไต่สวน (public hearings) ทุก ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ ภายในสหรัฐอเมริกา

4.2 USTR ต้องเปิดเผยจากประเทศที่ถูกร้องเรียนว่ามีการปฏิบัติการค้าที่ไม่เป็นธรรมกับสหรัฐอเมริกาควบคู่กันไปด้วย

5. กฎหมายกำหนดว่า USTR ต้องเสนอความคืบหน้าในการดำเนินการไปยังประธานาธิบดีภายในเวลา 7-12 เดือน (แล้วแต่ลักษณะของคำร้อง) นับแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อประเทศที่ถูกร้องเรียน

6. เมื่อได้รับข้อเสนอจาก USTR แล้ว ประธานาธิบดีมีเวลา 21 วันที่จะตัดสินว่าจะดำเนินการอย่างไรโดยหนึ่งหรือไม่ โดยกฎหมายกำหนดให้ประธานาธิบดีสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างเต็มที่ในการสั่งการตามที่เห็นสมควร โดยไม่ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของ USTR แต่อย่างไร การตัดสินใจของประธานาธิบดีถือเป็นที่สุด ไม่มีการอุทธรณ์ต่อไปอีก

มาตรการที่ใช้ในการตอบโต้ประเทศคู่ค้าภายใต้มาตรา 301 กว้างขวาง ไม่มีขอบเขตจำกัดแต่โดยทั่วไปมักเป็นในรูปของการห้ามนำเข้า การกำหนดโควตานำเข้าหรือการขึ้นภาษีนำเข้าให้สูงขึ้น ฯลฯ

Super 301

เป็นส่วนย่อยของมาตรา 301 ระบุเกี่ยวกับหน้าที่ของประธานาธิบดี และ USTR ว่ากรณีการค้าที่เข้าข่าย Unjustifiable นั้น เป็นลักษณะที่เป็น mandatory ไม่ดำเนินการตอบโต้ประเทศคู่ค้าไม่ได้ ถือว่าเป็นความผิดของ USTR และประธานาธิบดี เพราะฝ่าฝืนกฎหมาย

ส่วนกรณีที่เป็น Unreasonable และ discrimination นั้น ไม่ถึงกับ เป็นภาคบังคับ ประธานาธิบดียังใช้อำนาจใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินการตอบโต้ประเทศ คู่ค้าที่ถูกร้องเรียนหรือไม่ตอบโต้ก็ได้

ขั้นตอนของ Super 301

กฎหมายบังคับไว้ว่าในทุก ๆ ปี (เริ่มตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 1989) USTR ต้องทำรายงาน national trade estimates โดยรวบรวมรายชื่อ ประเทศที่มีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐอเมริกา ซึ่งรายชื่อที่รวบรวมไว้ดังกล่าว นั้น มีชื่อเรียกว่า long list และนำเสนอต่อสภาองเกรสระดับถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกา หลังจากผ่านพ้นขั้นตอนนี้ไป 30 วัน คือ ประมาณวันที่ 30 พฤษภาคม จะมีการตัดทอนรายชื่อประเทศเหล่านี้ให้น้อยลงเหลือ เฉพาะที่เป็นประเทศที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการก่อน รายชื่อที่ผ่านเข้ารอบนี้ เรียกว่า short list หรือ priority list ประเทศที่มีรายชื่ออยู่ใน short list ต้องเริ่มถูกไต่สวนภายในเวลา 21 วัน (ประมาณ วันที่ 20 มิถุนายน) และมีระยะเวลาการไต่สวนนาน 12 เดือน

Special 301

Special 301 มีลักษณะคล้ายกับ Super 301 แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง ทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะ (ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า) Special 301 นี้ต้องทำเป็น national trade estimates มี long list และ short list เช่นเดียวกับ Super 301 แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ประเทศที่มีชื่ออยู่ใน short list ต้องเริ่มถูกไต่สวนภายใน 30 วัน (นานกว่า Super 301) และมีระยะเวลาการไต่สวนเพียง 6 เดือน และในกรณีที่ เป็นเรื่องยุ่งยาก สามารถยืดเวลาออกไปได้เป็น 8 เดือน

การแก้ไขปรับปรุงสาระสำคัญของกฎหมายการค้าฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยตรงต่อสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ

1. เป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐ ในการติดตามสอดส่องพฤติกรรม ของประเทศคู่ค้า เพราะบริษัทเอกชนจะเป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าวไปส่วนหนึ่ง

2. เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้มาตรา 301 เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียประโยชน์

3. ตัดปัญหาที่ฝ่ายบริหารจะนำมาอ้างที่จะยกเว้นไม่บังคับใช้กฎหมายนี้แก่ประเทศที่สหรัฐอเมริกา มีผลประโยชน์ทางการเมืองด้วย เพราะภาคเอกชนจะทำหน้าที่ตรวจสอบไปด้วยในตัวเสมอ

4. การที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนให้ USTR ให้คำตอบว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อประเทศที่ถูกสอบสวน โดยกำหนดให้ต้องตีพิมพ์เหตุผลให้สาธารณชนทราบโดยทั่วไปนั้น เป็นอีกวิธีหนึ่งในการป้องกันไม่ให้เรื่องถูกเงืบไปเฉย ๆ

กฎหมายใหม่บัญญัติให้การพิจารณาใช้มาตรา 301 ดำเนินไปพร้อมกัน 2 ทาง (double procedures) คือ

1. ให้มีการไต่สวนสาธารณะ (public hearings) ในสหรัฐอเมริกา
2. ให้เปิดเจรจากับรัฐบาลของประเทศคู่กรณี

จากการดำเนินเจรจากับรัฐบาลของประเทศคู่กรณีไปพร้อม ๆ กับการสร้างแรงกดดันภายในประเทศ จากการเปิดให้มีการไต่สวนสาธารณะทำให้ประเทศคู่กรณีจำเป็นต้องเร่งหาทางดำเนินการแก้ไข เพราะเกรงว่าจะต้องถูกมาตรการตอบโต้ อันไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาสามารถเลือกมาดำเนินการได้ โดยประเทศคู่กรณีมักจะขาดศักยภาพในการต่อรอง ทำให้ USTR สามารถเจรจาได้เป็นผลสำเร็จตลอดมา และมีการถอนคำร้องตามมาตรา 301 ก่อนที่เรื่องจะถึงมือประธานาธิบดี เพื่อสั่งลงโทษตามมาตรา 301

สรุปขั้นตอนของการดำเนินการภายใต้มาตรา 301

ขั้นตอน	Regular 301	Super 301	Special 301
1. <u>เริ่มกระบวนการ</u>	โดยเอกซนหรือ USTR เมื่อไรก็ได้	ระบุ PFC ในเดือน ^๕ พฤษภาคม 1989 และเมษายน 1990 (เฉพาะ 1989/90)	ระบุ PFC ในเดือนพฤษภาคม 1989 และ เมษายน ทุกปี
2. <u>การเริ่มไต่สวน</u>	ภายใน 45 วัน	ภายใน 21 วัน	ภายใน 30 วัน
3. <u>การหารือ¹</u>	เริ่มไต่สวน	เริ่มไต่สวน	เริ่มไต่สวน
4. <u>การวินิจฉัย</u>	12 เดือนจากเริ่มไต่สวน ²	12 เดือนจากเริ่มไต่สวน ²	6 เดือนจากวันเริ่มไต่สวน ³
5. <u>การตอบโต้⁴</u>	30 วันจากมีคำวินิจฉัย	30 วันจากมีคำวินิจฉัย	30 วันจากมีคำวินิจฉัย
6. <u>การสิ้นสุด^๕</u>	4 ปีหลังการตอบโต้	4 ปีหลังการตอบโต้	4 ปีหลังการตอบโต้

- หมายเหตุ
- ¹ USTR อาจเลื่อนออกไปได้ไม่เกิน 90 วัน และเวลาที่ใช้หารือต้องไม่เกิน 150 วัน
- ² กรณีละเมิดข้อตกลงการค้าต้องวินิจฉัยภายใน 18 เดือน หรือ 30 วัน หลังยุติข้อพิพาทภายใต้ภาคตัด
- ³ อาจเลื่อนเป็น 8 เดือน กรณีที่ซับซ้อนหรือมีความคืบหน้าบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
- ⁴ อาจเลื่อนเป็น 90 วัน ถ้าช่วยให้ได้ข้อยุติ
- ⁵ เว้นแต่อุตสาหกรรมในประเทศขอต่อ ซึ่งจะต้องยื่นคำร้องให้ USTR พิจารณา ก่อนหมดอายุ 60 วัน หรือประเทศคู่กรณียินยอมแก้ไขปรับปรุงจนเป็นที่พอใจของฝ่ายสหรัฐฯ
- ^๕ เป็นมาตรการเฉพาะกาลซึ่งได้หมดอายุลงในปี 1990 แต่ประธานาธิบดีคลินตัน ได้ออก Executive order เพื่อนำมาตรการนี้กลับมาใช้ใหม่ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 1994

ผลกระทบต่อนโยบาย

ปัญหาการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ นั้นหลังจากที่กฎหมายการค้าและการแข่งขันฉบับปี 1988 ได้ประกาศใช้แล้ว ทาง USTR ได้ทำการประเมินผลการค้าแห่งชาติ (National Trade Estimate : NTE)²³ ประจำปี 1989 จากรายงานดังกล่าวได้ระบุว่าประเทศไทยมีมาตรการหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าของสหรัฐฯ คือ

1. กำหนดอัตราภาษีนำเข้าสูง สำหรับสินค้าหลายชนิด ได้แก่ ผลไม้สด ลูกนัท น้ำผักและผลไม้ ลูกกวาดเคลือบช็อกโกแลต
2. มีการปฏิบัติทางศุลกากรที่ทำให้ต้นทุนการนำเข้าสูง
3. จำกัดการนำเข้ากากถั่วเหลือง
4. ต้องขออนุญาตการนำเข้าสินค้าหลายชนิด ได้แก่ กาแฟ น้ำผักและผลไม้ ขนมเปรสตรี้ และขนมปังกรอบ ลูกกวาด และห้ามนำเข้ากระเทียม
5. ห้ามนำเข้าบุหรี่ยุโรป และมีนโยบายลดการนำเข้าใบยาสูบจากต่างประเทศ
6. เข้มงวดในการขออนุญาตนำเข้าผลิตภัณฑ์อาหาร และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขออนุญาตนำเข้าสูง
7. มีโครงการสนับสนุน และให้ผลประโยชน์ต่อการส่งออกหลายโครงการ ได้แก่ export packings stocking credits กองทุนส่งเสริมการส่งออก และการให้ส่วนลดค่ากระแสไฟฟ้าแก่ผู้ผลิตเพื่อส่งออก
8. ให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างไม่เพียงพอและไม่มีประสิทธิภาพ
9. กีดกันทางการค้าบริการ

²³ ผู้ส่งออก, ปักซ์หลัง พฤศจิกายน 2532, หน้า 62.

นอกจากผลการประเมินการค้าแห่งชาติ (NTE) ที่ไทยถูกกล่าวหาว่าทำการค้ากับสหรัฐฯ อย่างไม่เป็นธรรมทั้ง 9 ประเด็นแล้ว ไทยถูกสมาคมผู้ผลิตยาสหพันธ์ทรัพย์สินทางปัญญานานาชาติ สมาคมคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์นักธุรกิจ และหอการค้าสหรัฐฯ เรียกร้องให้ USTR ใช้มาตรา 301 special กับไทย เพราะไทยให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ไม่เพียงพอและไม่มีประสิทธิภาพเมื่อทาง USTR ได้รับเรื่องแล้วจึงกำหนดเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องเจรจากับฝ่ายไทยให้มีความคืบหน้าภายในวันที่ 1 พฤศจิกายน 1989 มิฉะนั้นสหรัฐฯ จะดำเนินมาตรการต่อไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการค้า

เรื่องเร่งด่วนที่ USTR เรียกร้องให้ไทยปรับปรุงแก้ไขในช่วงปีแรกที่ไทยมีปัญหาการค้ากับสหรัฐฯ ภายใต้กฎหมายการค้าฉบับใหม่ประกอบด้วย

1. สิทธิบัตร

สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในสาระตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ รวมถึงการให้คุ้มครองตัวยา เครื่องจักรกลการเกษตร พันธุ์พืช และสัตว์ ภายในปี 1990

ฝ่ายไทยยืนยันที่จะแก้ไขกฎหมายในสาระตามที่ตกลงกันในการเจรจาเรื่องนี้ในรอบอรุทวิย ภายใน 2 ปี หลังจากการเจรจาลิ้นสุดลง ในระหว่างนี้ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสิทธิบัตรไทยกับนานาประเทศ รวมถึงสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาสถานะของกฎหมายสิทธิบัตรของไทย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ว่าเป็นการคุ้มครองที่เพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้จะพิจารณาความเหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุง บทบัญญัติของกฎหมายบางส่วนเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเจรจารอบอรุทวิยต่อไป และจะแลกเปลี่ยนความเห็นกับฝ่ายสหรัฐฯ เกี่ยวกับการศึกษาดังกล่าวด้วย

มาตรการเฉพาะกาลสำหรับคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา สหรัฐฯ มีวัตถุประสงค์หลักต้องการให้ไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร และอยากให้มีมาตรการเฉพาะกาลให้การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาในช่วงที่ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมาย

ในการเจรจากับฝ่ายสหรัฐฯ เมื่อเดือนกันยายน 1989 ฝ่ายไทยได้เสนอโครงการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการขึ้นทะเบียนตำรับยาใหม่ซึ่งจะทำให้การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาใหม่เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี และได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างหัวหน้าคณะผู้แทนของทั้งสองฝ่ายถึงความเข้าใจในโครงการดังกล่าว

ในขณะนี้ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้จัดเตรียมที่จะเสนอโครงการขึ้นทะเบียนตำรับยาใหม่ เข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการยาแล้ว แต่เนื่องจากวาระของคณะอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใต้คณะกรรมการยาได้สิ้นสุดลงในเดือนกรกฎาคม 1989 เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่แล้วก็ได้เสนอขอความเห็นชอบ รวมทั้งเสนอแต่งตั้งคณะอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับพิจารณาใหม่ตามโครงการ

ฝ่ายสหรัฐฯ มีท่าทีพอใจกับมาตรการเฉพาะกาล โดยเฉพาะการให้ภาคอุตสาหกรรมยาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดเงื่อนไข และขั้นตอนในการปฏิบัติตามโครงการ

2. ลิขสิทธิ์ทั่วไป

สหรัฐฯ ต้องการที่จะปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติในเรื่องลิขสิทธิ์ในฐานะภาคีสัญญากรุงเบอร์ลิน และต้องการขอหารือกับฝ่ายไทยในประเด็นเกี่ยวกับข้อสงวนของไทย และประเด็นอื่น ๆ เช่น การนำออกแสดงต่อสาธารณะ สิทธิในการแปลบทลงโทษ และการบังคับใช้ตามกฎหมาย ในเรื่องนี้คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตีความแล้วว่า สหรัฐฯ ในฐานะภาคีสัญญากรุงเบอร์ลิน จะได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ตามกฎหมายไทย ยกเว้นข้อสงวนของไทยดังปรากฏในพระราชกฤษฎีกาแนบท้าย

คอมพิวเตอร်ซอฟต์แวร์

สหรัฐฯ ต้องการให้คอมพิวเตอร်ซอฟต์แวร์ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ และหวังว่ารัฐบาลจะไม่เสนอกฎหมายพิเศษและไม่วางเฉยหากมีประเด็นว่าคอมพิวเตอร်ซอฟต์แวร์ จะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ใน

เรื่องนี้ฝ่ายไทยเห็นว่า ไทยกับสหรัฐฯ ควรถือเป็น non-issue คือ ทั้งสองฝ่ายจะปล่อยให้เรื่องคลี่คลายไปเองจึงไม่ควรนำมาหาหรืออีก

3. เครื่องหมายการค้า

สหรัฐฯ ขอให้ฝ่ายไทยแสดงความพยายามที่จะเร่งรัดให้มีการเสนอร่างกฎหมายเครื่องหมายการค้าเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรโดยเร็ว ฝ่ายไทยได้ชี้แจงว่า ความล่าช้าเกิดจากสภามีกฎหมายสำคัญและเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องพิจารณาก่อน รัฐบาลไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงการดำเนินงานของสภาได้

4. บทบาทสภาร่างสรรคในการเจรจาอุปถัมภ์

ไทยและสหรัฐฯ ตกลงที่จะดำเนินบทบาทที่สภาร่างสรรคในการเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในอุปถัมภ์

นอกจากสี่ประเด็นเร่งด่วนที่สหรัฐฯ ต้องการจะเจรจาแก้ไขกับไทยในช่วงแรก (ปี 1989) นี้แล้ว ยังมีประเด็นเรื่องบุหรี ตามที่สมาคมผู้ส่งออกบุหรีของสหรัฐฯ ได้ยื่นคำร้องต่อ USTR เมื่อวันที่ 10 เมษายน 1989 ระบุว่าประเทศไทยมีการห้ามนำเข้าบุหรีจากต่างประเทศ และห้ามการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อผลิตบุหรีในประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อการพาณิชย์ของสหรัฐฯ ทางไทยได้ดำเนินการเจรจาต่อรองจนประสบผลสำเร็จ

ประเด็นสุดท้ายที่สหรัฐฯ ดำเนินการเจรจากับไทยในเบื้องต้น คือ ประเด็นเรื่องสิทธิจีเอสพี (GSP) ตามกฎหมายสหรัฐฯ (TITLE V-THE GSP RENEWAL ACT OF THE TRADE AND TARIFF ACT OF 1984)²⁴ ได้เปิดโอกาสให้เอกชนยื่นคำร้องต่อรัฐบาลให้ตัดสิทธิ GSP แก่ประเทศที่สหรัฐฯ เห็นว่าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการที่จะได้รับสิทธิ GSP 3 ประการคือ

1. การเปิดตลาดให้กับสินค้าสหรัฐฯ

²⁴อ้างแล้ว, หน้า 64.

2. การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

3. การให้ความคุ้มครองสิทธิกรรมกรในระดับสากล

ในเดือนมิถุนายน 1989 สหพันธ์แรงงานสหรัฐฯ และสภาองค์การอุตสาหกรรม (AFL-CIO) ได้ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิ GSP ของไทย เนื่องจากไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิแรงงาน และ USTR ได้รับคำร้องตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม 1989 ต่อมาได้ไต่สวนและขอหารือกับฝ่ายไทย โดยมีการตัดสินใจให้เพิกถอนสิทธิ GSP ไทยเพิ่มเติม

จะเห็นได้ว่าทันทีที่กฎหมายการค้าฉบับใหม่ได้รับการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบทันที เพราะก่อนหน้านี้ตั้งแต่ในช่วงรัฐบาลเปรม 4 ไทยก็มีปัญหาทางการค้ากับสหรัฐฯ อยู่แล้ว โดยเฉพาะเรื่องการออกกฎหมายจำกัดสิ่งทอ หรือรัฐบัญญัติว่าด้วยการเกษตรอย่างฟาร์มแอ็กต์ รัฐบาลไทยในขณะนั้น ซึ่งมี พล.อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงกับต้องตั้งระบบป้องกันภัยทางเศรษฐกิจขึ้นมา โดยมีการว่าจ้างบริษัทล็อบบี้คอยติดตามสถานการณ์ภายในสภาองเกรสของสหรัฐฯ เพื่อเตือนภัยล่วงหน้า แม้ว่าจะดูเสมือน "วัวหายแล้วล้อมคอก" แต่ก็จัดได้ว่าเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของไทย กระทรวงต่างประเทศไทย โดยทูตไทยในสหรัฐฯ ได้ออกมาแก้ต่างต่อเรื่องนี้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนของสหรัฐฯ ได้เสนอเรื่องนี้เข้าสู่สภาองเกรสแบบกระทันหัน ซึ่งคำแก้ต่างนี้ดูไม่สมเหตุสมผลเท่าที่ควร แต่สิ่งที่เกิดขึ้นได้สะท้อนให้เห็นความไม่มีประสิทธิภาพของระบบเตือนภัยทางเศรษฐกิจของไทย ต่อมาในสมัยรัฐบาลเปรม 5 พล.อ.อ. สิทธิ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจไทย-สหรัฐฯ แทนที่ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการฯ ในสมัยรัฐบาลเปรม 4 เพื่อเตรียมพร้อมต่อการแก้ปัญหาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นหากกฎหมายการค้าของสหรัฐฯ ได้รับการประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี 1988 ซึ่งได้ผ่านพ้น

สมัยรัฐบาลเปรม 5 ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้าสู่ยุคสมัยของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศก็ค่อย ๆ เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น รัฐบาลชาติชายดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกเป็นตัวนำ ทำให้การส่งออกในปีแรกของรัฐบาลนี้ขยายตัวถึงร้อยละ 27 หรือคิดเป็นมูลค่า 510,000 ล้านบาท²⁵ ทำให้สภาวะการขาดดุลการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ปรากฏชัดเจนมากขึ้น ประกอบกับดอกผลจากนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม ตลอดจนการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการส่งออก ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมกว่า 8 ปี ได้ทำให้ปริมาณสินค้าภาคอุตสาหกรรมของไทยเพิ่มปริมาณสูงขึ้นเป็นอย่างมาก และตลาดหลักในการส่งออกของสินค้าไทยส่วนใหญ่ก็คือตลาดสหรัฐฯ นั่นเอง สินค้าไทยหลายชนิดเริ่มเข้าไปแย่งส่วนแบ่งภายในตลาดสหรัฐอเมริกา เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าที่ผลิตในสหรัฐฯ ซึ่งมีราคาสูงกว่าในขณะที่คุณภาพใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดการเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์ภายในของสหรัฐฯ หลายกลุ่มด้วยกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รัฐบาลชาติชายเองก็ได้พยายามดำเนินการเจรจาแก้ไข แต่เป็นไปอย่างระมัดระวัง เพราะเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อทางการเมือง เช่นเดียวกับในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ซึ่งเกิดเหตุการณ์สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จำนวนหนึ่งได้แยกตัวออกมาเป็นกลุ่ม 10 มกรา เพราะไม่เห็นด้วยกับกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เสนอเข้าไปพิจารณาในสภาตามแรงกดดันของสหรัฐฯ ผ่านคณะรัฐมนตรี รัฐบาลพลเอกเปรมได้มีมติคณะรัฐมนตรีออกมาเมื่อวันที่ 16 กันยายน 1986 โดยมีนัยสำคัญว่า "รัฐบาลไทยจะดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้สหรัฐอเมริกาได้รับการคุ้มครองตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อสหรัฐฯ"

²⁵ "ค่าเฉลี่ยผลงาน 1 ปี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี,"

ตามข้อ 5 วรรค 2* ของสนธิสัญญาทางไมตรี และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยจะดำเนินการเสนอร่างกฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าต่อรัฐสภาภายใน 6 เดือน"²⁶

7 กันยายน 1987 รัฐบาลพลเอกเปรมได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาโดยมีหลักการว่าจะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 (1978) โดยการขยายการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้แก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของประเทศที่มีความตกลงกับประเทศไทย เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์และกฎหมายของประเทศที่มีความตกลงนั้น ให้ได้ความคุ้มครองเช่นเดียวกัน แก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของประเทศไทย (ร่างมาตรา 3 แก้ไขมาตรา 42)

25 พฤศจิกายน 1987 สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 3 ฉบับ คือ ของรัฐบาลเสนอหนึ่งฉบับ พรรคประชาธิปัตย์เสนอหนึ่งฉบับ และพรรคประชากรไทยเสนออีกหนึ่งฉบับ โดยพิจารณารวมกัน และสามารถผ่านวาระที่ 1 โดยมีการตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณากำหนดแปรญัตติภายใน 30 วัน

28 เมษายน 1988 สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ที่กรรมาธิการวิสามัญแก้ไขเสร็จแล้ววาระ 2 และ 3 มีมติเห็นชอบให้ผ่านการพิจารณา 183 เสียง ไม่เห็นชอบ 134 เสียง ซึ่ง 134 เสียงที่คัดค้านนี้กลุ่ม 10 มกรา จำนวน 32 คน ซึ่งเป็น ส.ส. พรรคร่วมรัฐบาลทั้งสิ้น มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้มีการยกมือคัดค้าน พ.ร.บ. นี้อย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มเป็นก้อน นายวิระ มุสิกพงศ์ แกนนำกลุ่ม 10 มกรา

²⁶ พรรคประชาธิปัตย์, "พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์การปกป้องผลประโยชน์ชาติ," หน้า 9.

*"คนชาติและบริษัทของภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้มีสิทธิภายในอาณาเขตของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเดียวกันกับคนชาติและบริษัทของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ในเรื่องสิทธิบัตร สำหรับการนิมิตเครื่องหมายการค้าชื่อการค้า แบบแผนและลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและศิลปกรรมเมื่อได้ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ถ้าหากมี"

ได้อภิปรายสรุปในการพิจารณาเมื่อวันที่ 28 เมษายน 1988 ซึ่งเป็นเสมือนจุดยืนของผู้คัดค้านทั้งหมดมีใจความว่า "กฎหมายฉบับนี้ออกเร็วหนึ่งวัน ก็เป็นประโยชน์กับสหรัฐฯ หนึ่งวัน ออกเร็วขึ้นเจ็ดวันก็เป็นประโยชน์กับสหรัฐฯ ขึ้นเจ็ดวัน ถ้าเข้าไปหนึ่งวัน ก็จะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยหนึ่งวัน เข้าไปเจ็ดวันก็เป็นประโยชน์กับประเทศไทยเจ็ดวัน..."²⁷

ผลการลงมติของสภาดังกล่าวข้างต้นนั้นนับได้ว่า ฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น เพราะเสียงฝ่ายที่สนับสนุนมีมากกว่าเสียงคัดค้านถึง 49 เสียง แต่พลเอกเปรม ก็ยังวีรโง่มไม่ยอมนำขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยหลังจากผ่านวาระที่ 3 ไปแล้ว แต่กลับประกาศยุบสภาแทนทำให้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับนี้ตกไปโดยปริยาย

กระแสดักดาน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์นี้ เริ่มมาตั้งแต่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. แก้ไข พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 1987 เริ่มโดย นางสุพัตรา มาศดิตถ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ได้ลื้อบบั้ทุกพรรคการเมือง ขอให้เห็นแก่ประเทศไทย โดยอ้างว่าประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องเทคโนโลยีและความคิดใหม่ ๆ ที่จะต้องนำเข้ามา ซึ่งต้องขาดดุลการค้าและต้องเสียเงินซื้อลิขสิทธิ์เข้ามามาก และถ้าผ่านกฎหมายนี้ต่อไปจะต้องมีการแก้ไขสิทธิบัตรยา สิทธิทางปัญญาอื่น ๆ และสิทธิเครื่องมือเกษตร ไม่สิ้นสุดเพื่อตามใจสหรัฐอเมริกา การเริ่มต้นนโยบายอย่างนี้เป็นความผิดพลาดของรัฐบาล เพราะไปรักษาผลประโยชน์ของต่างชาติมากกว่าประเทศตนเอง หลังจากนั้นได้มีเสียงชานรับจาก ส.ส. อื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก แม้กระทั่งนักวิชาการทางด้านต่าง ๆ ก็ได้ออกมาคัดค้านกันอย่างกว้างขวาง

นายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 19 พฤษภาคม 1987 ความว่า "เรื่องลิขสิทธิ์เฉพาะวรรณกรรมไม่กระทบมากหากเป็น เรื่องสิทธิบัตรและเครื่องมือการเกษตรแล้วจะมีผลกระทบมาก

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

ส่วนเรื่องซอฟต์แวร์ไม่ใช่เรื่องใหญ่ ที่สำคัญคือ โปรแกรมมิ่ง ขณะที่เทคโนโลยีนี้ยังมีไม่พอ ถ้าเสียค่าลิขสิทธิ์จะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น เป็นผลทำให้คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ราคาสูงขึ้นด้วย"

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน ได้ให้สัมภาษณ์ตีพิมพ์ในสยามรัฐ, ดาวสยาม และฉบับอื่น ๆ วันที่ 20 พฤษภาคม 1987 ว่า "รู้สึกเป็นห่วงว่าการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้อาจครอบคลุมไปถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งไทยกำลังมีคู่แข่งในใจ จึงขออย่าแก้ไขไปให้ครอบคลุมเลย เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ...หากแก้ไขกฎหมายฉบับนี้สำเร็จจะกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไปถึงตำราเรียนทางวิทยาศาสตร์ที่จะต้องมีการแพงขึ้น อันเป็นการขัดขวางการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ในประเทศ การแก้ไขจึงควรให้สหรัฐอเมริกาเท่ากับประเทศอื่นที่ลงนามในสนธิสัญญาที่กรุงเบอร์ลินเท่านั้นก็จะไม่มีปัญหา" และต่อมาวันที่ 23 พฤษภาคม 1987 นายบัญญัติได้แถลงอีกครั้งว่า หากแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์และระบุให้แน่ชัดว่าจะไม่รวมระบบคอมพิวเตอร์เข้าไปด้วย พรรคประชาธิปัตย์ก็มีมติให้สนับสนุน

นายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคกิจประชาคม ได้แสดงทัศนะว่า "การที่ไทยแก้ไข พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ตามที่สหรัฐฯ ต้องการนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และยังมีทางออกอื่นอีกหลายทาง สิ่งที่ไทยนำไปแลกเปลี่ยนซึ่งได้แก่สิทธิตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์เป็นสิ่งถาวร แต่สิ่งที่ได้กลับคืนมาคือ GSP ซึ่งเป็นเรื่องระยะสั้น และเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สำหรับประเทศไทยแล้วช่องทางการค้าผู้ที่ส่งสินค้า โดยใช้ประโยชน์จาก GSP มีไม่มากนัก ฝ่ายไทยอาจปรับตัวไม่รับสิทธิอันนี้ และรักษาตลาดไว้ได้ เพราะความจริงมีสินค้าส่งออกไปสหรัฐฯ มากมาย ที่ไม่ได้เรียกร้องสิทธิดังกล่าว เนื่องจากมีความยุ่งยากในขั้นตอน เครื่องมือ GSP ซึ่งสหรัฐฯ นำมาใช้ในคราวนี้ยังสามารถใช้ต่อไปได้เรื่อย ๆ ตราบใดที่ฝ่ายไทยยังกลัวเสียสิทธิดังกล่าวอยู่นอกจากเรื่องลิขสิทธิ์แล้วยังอาจจะลุกลามไปถึงสิทธิบัตรและกฎหมายการค้า"²⁸

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

นอกจากนี้ การเมืองคนสำคัญในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมได้ออกมาแสดงท่าทีคัดค้านการแก้ไข พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ตามที่สหรัฐฯ เรียกร้องเป็นจำนวนมาก (แม้ในช่วงปลายจะมีการกลับลำกันบ้างในฐานะ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาล จึงได้รับการขอร้องให้สนับสนุนรัฐบาล) ในช่วงแรกนั้นส่งผลให้มีการขานรับจากฝ่ายนักวิชาการอย่างพร้อมเพรียง โดย ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แสดงความคิดเห็นว่า "ไทยเราไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติ เพราะสนธิสัญญาดังกล่าว กำหนดให้การคุ้มครองคนชาติสหรัฐฯ มิได้กำหนดให้คุ้มครองกฎหมายสหรัฐฯ ซึ่งการคุ้มครองคนชาติสหรัฐฯ นั้น ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ของไทยก็ให้ความคุ้มครองอยู่แล้ว และหากสหรัฐฯ เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาเบอร์น ก็จะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายไทยเช่นเดียวกับประเทศภาคีอื่น ๆ กล่าวโดยสรุปไทยเราไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย อีกทั้งไม่ขัดกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) แต่อย่างใดด้วย"^{๒๐}

ดร.วีรพงษ์ รามางกูร อดีตที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ได้แสดงความคิดเห็นว่า "ในการเจรจากับสหรัฐอเมริกา กระทรวงต่างประเทศได้ต่อรองหลายเรื่องโดยอ้างว่าเราเองเป็นประเทศกำลังพัฒนา และมีปัญหาดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดเหมือนกับประเทศเขา แต่การจะไม่ยอมแก้ไขให้เขาเลย จะกลายเป็นข้ออ้างของเขาที่จะบีบบังคับเรา ในเรื่องการให้สิทธิพิเศษภาษีการส่งออก และยังอาจใช้กฎหมายมาตรา 301 กับเราได้ หากเราไม่ได้รับสิทธิพิเศษนี้แล้วการค้าในตลาดบ้านเขา เราจะมีปัญหามาก เพราะประเทศคู่ค้าอื่นเขาสามารถขายสินค้าได้เปรียบเรามาก เมื่อได้รับสิทธิพิเศษ แต่ถ้าเรายอมแก้ไข พ.ร.บ. นี้แล้วเราจะสูญเสียเฉพาะเรื่องลิขสิทธิ์กับประเทศสหรัฐอเมริกาเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ซึ่งได้แก่ ลิขสิทธิ์หนังสือแปล ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นเสียง เทปเพลง ซึ่งอยู่ในส่วนของวรรณกรรมและศิลปกรรม ส่วนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เขาหมายให้รวมอยู่ใน

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

เรื่องเดียวกันด้วยนั้น กระทรวงการต่างประเทศได้ยืนยันไปแล้วว่า ไทยเราไม่รวมที่จะแก้ไขให้เพราะถือว่าอยู่ในส่วนของเทคโนโลยี"³⁰

ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แสดงทัศนะต่อเรื่องนี้ว่า "เมื่อรัฐบาลไทยในปัจจุบันเฉยเมยต่อศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศดังที่ผ่านมา ก็ทำให้เป็นที่น่าห่วงว่า ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังพอจะมีฐานะที่เป็นไทในชุมชนระหว่างประเทศหรือไม่? การยึดมั่นอยู่ใน "พันธกรณี" ที่เอาอนาคตของชาติเป็นเดิมพันนั้น เป็นสิ่งที่สมควรหรือไม่ แต่ก็ยังนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่สภาผู้แทนราษฎรยังคงยึดมั่นอยู่ในหลักการ ที่จะกอบกู้อิสรชาติไทยของชาติคืนมา ประชาชนทั่วไปก็ยังพอจะฝากความหวังไว้กับสถาบันอันทรงเกียรตินี้ได้ จึงเป็นการกระทำที่เหมาะสมแล้วที่สมาชิกสภาผู้แทนฯ ได้พิจารณาที่จะคัดค้านการแก้ไข พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติไปแล้ว เพราะแรงกดดันของสหรัฐฯ แต่ใครจะร้องไว้ ณ โอกาสนี้ว่า ในการดำเนินการดังกล่าว ส.ส. ควรจะถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมและความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง โดยไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก จนถึงขั้นที่จะนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง และหนทางที่ดีที่สุดในสถานการณ์ปัจจุบัน..."³¹

นอกจากนี้ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เองก็ได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ผ่านคอลัมน์ชอยสวนพลู อย่างค่อนข้างตรงไปตรงมาและสะท้อนสภาพความเป็นจริงในช่วงเวลานั้น และแม้จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ได้ดีว่า "ผมซีกจะสงสัยว่า ท่านที่ใหญ่โตบางท่านนั้น จะไม่เข้าใจเหมือนกันแต่ก็พลอยทำพยักพเยิดไปกับเขาด้วยคล้าย ๆ กับว่าท่านรู้ยังงั้นแหละ... อเมริกามีกลไกที่จะบีบให้ไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ตอบสนองประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เรียกด้วยย่อเป็นอักษรโรมันว่า GSP ในภาษาไทยใช้ว่า ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร ซึ่งจะทำให้อเมริกาเรียกร้องกรรมสิทธิ์ทั้งสามอย่าง (ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า)

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ได้ และเป็นความประสงค์ของสหรัฐฯ ที่จะทำอย่างนั้น ที่มีบางท่านกล่าวว่า กฎหมายที่จะแก้นั้น คลุมแต่เพียงลิขสิทธิ์นั้นก็อาจจะจริงในสายตาของคนไทย แต่ไม่จำเป็นในสายตาอเมริกัน ซึ่งอยากให้มีการปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของตนในประเทศไทยทั้งสามอย่าง... แต่ก็ยังคิดอยู่ว่า เมื่อกฎหมายคลุมอย่างหนึ่ง ผู้ได้ประโยชน์จากกฎหมายคือ อเมริกัน คงจะเรียกร้องต่อไปให้ครบ แต่ว่าจะเอาเมื่อไหร่เท่านั้น..."³²

เมื่อนักการเมือง นักวิชาการ และประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้ออกมาคัดค้านการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ในสมัยรัฐบาลเปรม 5 อย่างกว้างขวาง ทำให้พลเอกเปรมตระหนักถึงสภาวะการเมืองภายในขณะนั้นได้ดี และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน อีกทั้งยังไม่ได้มีการศึกษาผลดีผลเสียจากการแก้ไข พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าวอย่างละเอียดรอบคอบ ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น หากกฎหมายลิขสิทธิ์ได้รับการประกาศใช้ในช่วงนั้น ดังที่ มรว. คึกฤทธิ์ ได้เขียนวิจารณ์ไว้ในคอลัมน์ช้อยสวนพลู ปัญหาความขัดแย้งทางการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา จึงกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองภายในของไทยในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ที่นำไปสู่ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้รัฐมนตรีสั่งกักพรรคประชาธิปัตย์ 16 คนลาออก และพลเอกเปรมประกาศพระราชกฤษฎีกายุบสภาในวันที่ 29 เมษายน 1988 โดยอ้างเหตุผลว่า "ไม่มีความสมานฉันท์ในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคร่วมรัฐบาล" และประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 1988 อันเป็นการสิ้นสุดลงของยุคสมัยพลเอกเปรมอันยาวนานกว่า 8 ปี เพราะพลเอกเปรมเข้ารับตำแหน่งสืบต่อจาก พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ที่ลาออกกลางสภา เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 1980

รัฐบาลพลเอกเปรมจัดได้ว่าเป็นยุคสุดท้ายของระบบการเมืองที่มีผู้นำรัฐบาลเป็นนายทหารอาชีพ ที่ได้รับเชิญจากพรรคการเมืองให้เข้ามาเป็นผู้จัดสรร

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-17.

ผลประโยชน์ ซึ่งพรรคการเมืองด้วยตนเองไม่สามารถทำได้ เพราะขาดบารมีและ
ฐานด้านการทหาร และความมั่นคงรองรับอันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของการเมืองไทย
ซึ่งเกี่ยวพันอย่างสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการค้า และการเมืองระหว่างประเทศ
เพราะขาดการยอมรับจากนานาประเทศ เนื่องจากไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชน
อย่างแท้จริง

การเมืองภายในของไทยในช่วงนี้อยู่ได้เพราะความสามารถในการจัด
สรรผลประโยชน์ได้ลงตัว พลเอกเปรมเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยไม่มีพรรค
การเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นของตนเอง เพียงแต่เป็นผู้ที่มีเส้นสาย และฐาน
กำลังที่แน่นแฟ้นกระจายอยู่ตามพรรคการเมืองทุกพรรค และเป็นผู้ที่รู้จักใช้คน
อย่างเหมาะสม สามารถสร้างความคิดเด่นให้ตัวเองจนกลายเป็นเสาหลักของการ
ปกครองประเทศที่ไม่จำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติตามกระบวนการประชาธิปไตย สถาบัน
นิติบัญญัติอย่างรัฐสภา จึงกลายเป็นเพียงเครื่องมือในการผ่านกฎหมายของรัฐบาล
เป็นด้านหลัก ทำให้กฎหมายบางฉบับที่ผ่านรัฐสภาออกมาขาดความชอบธรรมเป็น
อย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการดำเนินการทางการเมืองจนกระทั่งสามารถผ่านร่าง
พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ออกมาเป็นผลสำเร็จด้วยคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น แม้จะมีการ
คัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางก็ตาม

รัฐบาลพลเอกเปรมสามารถบริหารบ้านเมืองอยู่ได้อย่างยาวนาน เพราะ
มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างลงตัว และมีฐานการทหารรองรับอย่างมั่นคงเท่านั้น
เอง นอกจากนี้รัฐบาลพลเอกเปรมยังค่อนข้างโชคดี เพราะอยู่ในช่วงเศรษฐกิจ
ระหว่างประเทศกำลังขยายตัวโดยเฉพาะในหมู่ประเทศในเอเชีย ในช่วงปลาย
รัฐบาลพลเอกเปรมนั้นผลิตผลทางการเกษตรหลักของไทย เช่น ข้าว มีราคาสูงขึ้น
ถึง 3,500 บาทต่อเกวียน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นราคาที่ค่อนข้างสูงมากในขณะนั้น ราคา
น้ำมันดิบก็ลดลงอย่างมาก เพราะกลุ่มประเทศผู้ผลิตต่างตัดราคาขายกันเอง ส่งผลดี
ต่อการพัฒนาและขยายตัวของอุตสาหกรรมภายในประเทศ ขณะเดียวกันเงินบาทก็
แข็งตัวขึ้นเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์ การส่งออกขยายตัว ทำให้ไทยยังคงได้เปรียบ
ดุลการค้ากับสหรัฐฯ ต่อไป สภาวะการลงทุนทั่วไปก็คึกคักอย่างที่สุด ตลาดหุ้นบูมขึ้น

อย่างผิดปกติ สภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ว่าในด้านการเมือง การทหาร หรือ เศรษฐกิจ ยังไม่สามารถจะสร้างเงื่อนไขที่จะสิ้นคลอน ความมั่นคงของรัฐบาล พลเอกเปรมได้เลย จนกระทั่งรัฐบาลไทยถูกสหรัฐฯ กดดันให้แก้ไขปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะให้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ เพื่อคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ จะต้องเสนอร่างกฎหมายเครื่องหมายการค้าต่อสภาภายในเดือนมีนาคม 1987 แก้ไขระบบการออกใบอนุญาตนำเข้าผลิตภัณฑ์แล้วเหลือเป็นระบบภายในเดือนตุลาคม 1987 เพื่อแลกกับการใช้สิทธิพิเศษทางการค้า GSP ซึ่งต่อมารัฐบาลไทยก็ได้เสนอร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ต่อสภาฯ ในวันที่ 21 กรกฎาคม 1987 เสนอร่างกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ต่อมา ในวันที่ 31 สิงหาคม 1987 นอกจากนี้ยังได้เสนอข้อมูลและข้อโต้แย้งข้อกล่าวหาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรยา และการคุ้มครองสิทธิแรงงานผ่านบริษัทที่ปรึกษาไปให้คณะอนุกรรมการ GSP ของสหรัฐฯ และที่สำคัญรัฐบาลไทยยังได้ส่งคณะผู้แทนไปเจรจากับฝ่ายสหรัฐฯ ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์-3 มีนาคม 1988 ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. โดยคณะผู้แทนระดับเจ้าหน้าที่มี ปลัดกระทรวงพาณิชย์ และระดับรัฐมนตรีมี นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และนายเทอดพงษ์ ไชยนันท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งการเจรจาในครั้งนี้สหรัฐฯ แจ้งว่าพอใจในผลคืบหน้าของกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งไทยกำลังดำเนินการอยู่ แต่สหรัฐฯ ขอให้ไทยเสนอกฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่ต่อสภาภายในปี 1988 และมีเป้าหมายให้ออกเป็นกฎหมายมีผลบังคับใช้ภายในปี 1989 โดยให้มีการแก้ไขสาระสำคัญ คือ ให้มีการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา และให้มีมาตรการเฉพาะกาลบังคับใช้ภายในเดือนกันยายน 1988 ฝ่ายไทยอ้างว่าจะเสนอร่างกฎหมายสิทธิบัตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลดังที่ตกลงกันในรอบอุรุกวัย โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาในระยะต่อมาได้ ภายใน 3 ปี หลังจากที่ได้มีความตกลงเรื่องสิทธิบัตรในรอบอุรุกวัยแล้ว ดังนั้นในส่วนของทรัพย์สินทางปัญญาก็มีเพียงร่างกฎหมายลิขสิทธิ์เท่านั้นที่มีการพิจารณาผ่านวาระที่ 3 เป็นผลสำเร็จ จนกลายเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลพลเอกเปรมสิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับที่รัฐสภาไทยถูกโจมตีอย่าง

รุนแรง เนื่องจากถูกมองว่าต้องปฏิบัติตามคำสั่งมหาอำนาจต่างชาติในการลงมติ
กฎหมายลิขสิทธิ์

เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 1988 ล้มเหลว พรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ได้มีการหารือกัน ฝ่ายหนึ่งต้องการให้เชษฐพลเอกเปรมกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่ค่อนข้างจะสวนกระแสกับประชาชนในวงกว้างในขณะนั้น เพราะประชาชนเริ่มมีความต้องการนายกรัฐมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งทำให้มีการเรียกร้องโดยทั่วไป แม้พรรคร่วมรัฐบาล 5 พรรคเดิมได้ทำสัญญา "สุภาพบุรุษ" ไว้ก่อนการเลือกตั้งว่าจะเชษฐพลเอกเปรมกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีก เพราะพรรคการเมืองทั้งห้าพรรคก็สามารถได้เสียง ส.ส. ถึง 215 เสียง ซึ่งเพียงพอต่อการจัดตั้งรัฐบาล แต่ด้วยกระแสเรียกร้องไม่ให้พลเอกเปรมกลับมาเกิดขึ้นโดยทั่วไป จึงทำให้พลเอกเปรมปฏิเสธที่จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่ 6 ฝ่ายทหารเองก็ได้รับการเรียกร้องให้วางเฉย โดยไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง เพื่อให้พรรคการเมืองได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลตามธรรมชาติของการเมืองในระบบรัฐสภาอย่างแท้จริง เมื่อเลือกตั้งเสร็จฝ่ายทหารก็ไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยว โดยปล่อยให้การจัดตั้งรัฐบาลเป็นไปตามครรลองของระบบรัฐสภา

เมื่อไม่มีพรรคการเมืองใดได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในการจัดตั้งรัฐบาล พรรคชาติไทยซึ่งได้เสียงข้างมาก คือ ได้ 87 ที่นั่ง พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) จึงต้องเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมืองอีก 4 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปไตย พรรคราษฎร และพรรคสหประชาชาติไทย รวมเสียงสนับสนุนทั้งสิ้น 215 เสียง และพลตรีชาติชายก็ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นคนที่ 17 ของประเทศไทย

รัฐบาลชาติชายดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนที่กำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสหรัฐฯ จะเห็นได้ว่าพลเอกชาติชายได้ประกาศมาตั้งแต่ต้นเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งว่าจะไม่มีการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยไม่เกรงกลัวแรงกดดันของสหรัฐฯ เหมือนในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ซึ่งค่อนข้างกลัวความขัดแย้ง

และการกีดกันทางการค้าของสหรัฐฯ มาก เมื่อรัฐบาลชาติชายมีท่าทีค่อนข้างแข็ง-
กร้าว สหรัฐฯ เองก็เริ่มมีท่าทีอ่อนลงพอสมควร และใช้การเจรจาเป็นกรณี ๆ ไป
หลังจากรัฐบาลชาติชายเข้ารับมอบอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นที่เรียบร้อย
แล้ว รัฐบาลพลเอกชาติชายก็ได้ส่งคณะผู้แทนไปเจรจากับฝ่ายสหรัฐฯ 2 ครั้ง
ในช่วงปลายปี 1988 โดยคณะที่ 1 เป็นการเจรจาระดับเจ้าหน้าที่ มีปลัด
กระทรวงพาณิชย์เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทยไปเจรจา ณ มลรัฐฮาวาย ในวันที่ 3-4
พฤศจิกายน 1988 คณะที่ 2 มีทั้งระดับเจ้าหน้าที่และระดับรัฐมนตรี ณ กรุงวอชิงตัน
ดี.ซี. ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ถึง 12 ธันวาคม 1988 โดยในระดับเจ้าหน้าที่ยังมี
ปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นหัวหน้าคณะเช่นเดิม ส่วนในระดับรัฐมนตรีมี นายสุบิน
ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นหัวหน้าคณะ และนายเจริญ คันธวงศ์
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรก็ได้ร่วมคณะของฝ่ายไทยไปด้วย

ประเด็นที่สหรัฐฯ เรียกร้องและผลการตัดสินใจของไทยในการเจรจา
ทั้งสองครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ไทยต้องดำเนินการให้มีการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่คนสัญชาติสหรัฐฯ
ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ยกเว้นข้อสงวน เมื่อสหรัฐฯ เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบอร์
น ฝ่ายไทยก็ยินดีให้ไปเป็นไปตามข้อเสนอของสหรัฐฯ
2. สหรัฐฯ ขอให้ไทยให้สัญญาว่าจะไม่เสนอกฎหมายพิเศษ ให้การ
คุ้มครองคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ก่อนศาลวินิจฉัยว่าคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ได้รับการ
คุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่

ฝ่ายไทยสัญญาว่าจะไม่มีการดำเนินการด้านกฎหมายที่กระทบกระเทือนผล
ประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายในเรื่องคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์

3. ให้ไทยใช้มาตรการเฉพาะกาลให้เจ้าของผลิตภัณฑ์ยาใหม่มีสิทธิแต่
ผู้เดียวในท้องตลาดเป็นเวลา 4-5 ปี

ฝ่ายไทยเสนอว่าจะดำเนินการขึ้นทะเบียนยาใหม่ให้เจ้าของผลิตภัณฑ์ยา
ใหม่มีสิทธิแต่ผู้เดียวในท้องตลาดในช่วงเวลาหนึ่ง (ประมาณ 18 เดือน)

4. ให้ไทยเสนอร่างกฎหมายสิทธิบัตร โดยมีสาระการแก้ไขรวมถึงการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาและประเด็นอื่น ๆ ตามที่ฝ่ายสหรัฐฯ เรียกร้องภายในปี 1990
ฝ่ายไทยแจ้งว่าจะเสนอร่างแก้ไข พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ให้สอดคล้องกับผลการเจรจารอบอุรุกวัยในเรื่องดังกล่าวภายใน 2 ปี (ลดลงจาก 3 ปี ตามข้อเสนอระดับเจ้าหน้าที่ที่ฮาวาย)

5. ให้ไทยเสนอร่างกฎหมายเครื่องหมายการค้าต่อสภา ในสมัยประชุมสมัยต่อไป (1989)

ฝ่ายไทยก็ได้ยืนยันที่จะเสนอร่างกฎหมายเครื่องหมายการค้าต่อสภาในสมัยประชุมปี 1989

6. ให้ไทยลดหย่อนภาษีข้าวสาลี (1 บาท/กิโลกรัม) แอปเปิ้ล (10% และยกเลิกอัตราตามสภาพ) และสารโปรตีน (5%) กันที และคงอัตราดังกล่าวไว้ก่อนเจรจาให้ผูกพันภาษีไว้กับ GATT ในรอบอุรุกวัย (เดิมเรียกร้องให้ผูกพันอัตราดังกล่าวไว้กับ GATT)

ฝ่ายไทยแจ้งว่าจะลดหย่อนภาษีในอัตราที่สหรัฐฯ ขอ แต่ยังคงอัตราภาษีตามสภาพสำหรับแอปเปิ้ลไว้ 3 บาท/กิโลกรัม ตามที่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบภายในวันที่ 1 มกราคม 1989

อย่างไรก็ตามผลการเจรจาทั้งสองครั้งนั้นทั้งฝ่ายไทยและสหรัฐฯ ไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องของสิทธิบัตร มาตรการเฉพาะกาล และคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ ในรายละเอียดอย่างชัดเจน สหรัฐฯ จึงได้ตัดสิทธิ GSP กับสินค้าไทยรวม 8 รายการ และยังสามารถส่งวนสิทธิที่จะตัด GSP กับไทยอีกถ้าไม่ปรับปรุงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาตามที่สหรัฐฯ เรียกร้อง นอกจากนี้ทางสหรัฐฯ เองก็ได้แสดงความพยายามอีกครั้งเพื่อเรียกร้องให้ไทยคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลังจาก พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ตกไป มาตรการใหม่ที่สหรัฐฯ ใช้ต่อรองกับไทยก็คือ กฎหมายการค้า ร่วมกับเงื่อนไขเดิมคือ GSP ซึ่งสหรัฐฯ ได้เลื่อนการตัดสินใจไปจนถึงเดือนธันวาคม 1988 ประกอบกับเศรษฐกิจไทยในช่วงนี้กำลังขยายตัวอย่างมาก ทำให้มีกลุ่มนักธุรกิจที่ผลิตสินค้าออกเลียนแบบเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากมาย เพราะไม่สามารถดำเนิน

ธุรกิจเช่นนี้ในประเทศเดิม ซึ่งได้แก่ กลุ่มประชาคมยุโรป กลุ่มประเทศ NICs ประเทศในอเมริกากลางและใต้ เนื่องจากสหรัฐฯ ได้พยายามกดดันผ่านรัฐบาลอย่างหนัก สินค้าลอกเลียนแบบ โดยเฉพาะสินค้าที่มีชื่อเสียง เช่น Lacoste, Gucci, Dior, Cartier นอกจากนี้ยังมีชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ยาน เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องมือทางการแพทย์ จากการประมาณการพบว่า ทั่วโลกมียอดขายสินค้าเลียนแบบไม่ต่ำกว่าปีละ 70 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ^{๓๓} สาเหตุที่ยอดจำหน่ายสินค้าเลียนแบบที่ผิดกฎหมายนี้มียอดจำหน่ายสูงมาก เพราะขาดมาตรการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ขั้นตอนในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมยังค่อนข้างซับซ้อน ต้องใช้เวลาและเงินจำนวนมาก แม้จะมีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับในเรื่องนี้ โดยประเทศต่างๆ ได้ลงนามในกฎหมายที่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สนธิสัญญาปารีส ปี 1883 ซึ่งให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าและการออกแบบทางอุตสาหกรรม หรืออนุสัญญาเบอร์น ปี 1886 ซึ่งให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม คุณลักษณะด้อยอย่างหนึ่งของกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศดังกล่าวคือ มีลักษณะเป็นกฎระเบียบและข้อแนะนำมากกว่าจะเป็นกฎหมายซึ่งมีสภาพบังคับ และไม่ได้กล่าวถึงวิธีการที่จะควบคุมให้เป็นไปตามกฎดังกล่าวขาดองค์กรที่จะเข้ามาควบคุม เพราะองค์การคุ้มครองสิทธิทางปัญญาของโลกที่กรุงเจนีวา (WIPO) ก็ไม่ใช่องค์กรที่จะบังคับได้ ผู้เสียหายจึงไม่สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายภายใต้กฎระเบียบระหว่างประเทศได้ สหรัฐอเมริกาและประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ เองก็ได้พยายามหาทางแก้ไข โดยผลักดันมาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้าไปสู่ที่ประชุมระหว่างประเทศของ GATT ในรอบอูรุกวัย ซึ่งสหรัฐฯ ได้พยายามผลักดันแนวคิดเรื่องนี้ใน GATT ตั้งแต่ปี 1986 เพื่อให้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและเหมาะสม เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของสินค้าที่ละเมิด

^{๓๓}"การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา : เมื่ออเมริกาต้องเล่นบทผู้ร้าย,"

ทรัพย์สินทางปัญญา การเจรจาต่อรองได้เริ่มขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 1987 โดย WIPO ให้การสนับสนุนด้านเทคนิค

ในส่วนของประเทศกำลังพัฒนา ก็ได้มีการคัดค้านอย่างกว้างขวาง โดยมี การเรียกร้องใน 3 ประเด็นคือ³⁴

1. ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการคุ้มครองนั้นใครจะรับผิดชอบ
2. อาจทำให้เกิดผลโดยตรงต่อการโอนเทคโนโลยีมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา
3. ราคาสินค้าจำเป็น เช่น ยาและปุ๋ย ซึ่งได้รับการคุ้มครองจะแพงขึ้นมาก จนกระทบต่อคนยากจน

ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่โดยเฉพาะอินเดียและบราซิลคัดค้านอย่างรุนแรง ทำให้สหรัฐฯ จำเป็นต้องใช้วิธีการแบบทวิภาคีเพื่อกดดันเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยแนวโน้มการเจรจาแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. สหรัฐฯ และญี่ปุ่นต้องการให้คุ้มครองอย่างกว้างขวาง
2. ประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ ให้การสนับสนุนบทบาทของ GATT แต่หลาย ๆ ประเทศในขณะนั้นยังไม่แน่ใจว่า GATT จะมีอำนาจและหน้าที่ที่จะทำอย่างนั้นได้
3. ประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งมีการค้าใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ต่างตั้งความหวังไว้ที่ GATT เพื่อหลีกเลี่ยงการเจรจาแบบทวิภาคี
4. บราซิลและอินเดียโต้แย้งอย่างรุนแรง โดยอ้างว่าควรเป็นหน้าที่ของ WIPO

นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังพยายามเสนอให้มีมาตรการในการลงโทษกับประเทศที่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. สกัดจับสินค้าก่อนนำเข้าและทำลายสินค้าที่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา และให้มีการดำเนินการทางกฎหมายอาญา

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

2. แต่ละประเทศออกกฎหมายให้ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาสามารถใช้วิธีการทางศาลได้

3. ให้มีกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศตามระบบของ GATT ในปัจจุบัน

ในส่วนของไทย สหรัฐฯ ได้พยายามผลักดันให้มีการเจรจาในระดับทวิภาคี โดยส่งให้นายซี. วิลเลียม เวอริตี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เดินทางมาเยือนไทยเพื่อเจรจาแก้ไข โดยประเด็นสำคัญที่นายเวอริตีเจรจากับไทยในครั้งนี้เป็นประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ในไทย โดยสหรัฐฯ ถือเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรก โดยเฉพาะการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งในเรื่องนี้ประธานาธิบดีเรแกนได้เลือกการตัดสินใจจะให้สิทธิ GSP แก่ไทยต่อไปหรือไม่ ในวันที่ 15 ธันวาคม 1988 แม้พลเอกชาติชายจะมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อการเจรจาปัญหาเรื่องนี้แต่รัฐบาลไทยก็ให้ความสำคัญต่อ GSP ของสหรัฐฯ มาก เนื่องจากในช่วงนี้อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของไทยกำลังอยู่ตัวและสามารถใช้สิทธิ GSP ได้มาก และยังเป็นประโยชน์มากขึ้นไปอีกเมื่อเกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ และฮ่องกงหมดสิทธิการได้ประโยชน์จาก GSP ตั้งแต่เดือนมกราคม 1988

นายซี วิลเลียม เวอริตี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ ได้เดินทางมาเยือนไทยในช่วงต้นของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของฝ่ายสหรัฐฯ เดินทางมาประเทศไทยในรัฐบาลนี้ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่จะได้เจรจาปัญหาความขัดแย้งทางการค้าอย่างจริงจัง ทางฝ่ายไทยได้มีการเตรียมการในระดับกระทรวงพาณิชย์ ที่จะรับผิดชอบการเจรจาในรายละเอียดเรื่องต่าง ๆ กับรัฐมนตรีพาณิชย์สหรัฐฯ นอกจากนี้ทางคณะที่ปรึกษาด้านนโยบายก็ได้มีการเตรียมแนวทางต่าง ๆ เกี่ยวกับจุดยืนของไทย เพื่อให้ นายกรัฐมนตรีแจ้งแก่ทางฝ่ายสหรัฐฯ ซึ่งจุดยืนดังกล่าวประกอบด้วย³⁵

³⁵ "เปิดเบื้องหลังเจรจการค้ารัฐบาลชาติชายกับ รมต.พาณิชย์สหรัฐฯ," ประชาชาติธุรกิจ (21 กันยายน 2531) : 15.

1. ไทยและสหรัฐฯ ควรจะส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าผ่านทางระบบพหุภาคี
2. ไทยหวังว่ากฎหมายการค้าจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเจรจาการค้าหลายฝ่ายที่กำลังดำเนินอยู่และสหรัฐฯ เองก็แสดงท่าทีสนับสนุน
3. ไทยหวังว่าสหรัฐฯ จะดำเนินการในด้านดีที่จะลดการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตร ไทยยังมีความวิตกกังวลต่อผลกระทบต่อการส่งออกข้าวของไทย อันเนื่องมาจากกฎหมาย Farm Act
4. ไทยจะพยายามเปิดตลาดในประเทศให้เป็นไปตามมาตรฐานการค้าระหว่างประเทศ การลดภาษีศุลกากรแก่ข้าวสาลีและแอปเปิ้ล ซึ่งส่วนใหญ่นำเข้าจากสหรัฐฯ เป็นตัวอย่างแสดงพันธกรณีของไทยในเรื่องนี้ ในขณะที่เดียวกันไทยหวังว่ารัฐบาลสหรัฐฯ จะคงและปรับปรุงการเปิดตลาดสหรัฐฯ แก่สินค้าของไทย
5. ไทยมีความวิตกในเรื่องสินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าในตลาดไทยและในสหรัฐฯ และการส่งออกสินค้าดังกล่าวอาจจะสร้างปัญหาแก่ผู้ผลิตของสหรัฐฯ
6. รัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่นโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในไทย ในอนาคตอันใกล้รัฐบาลจะดำเนินการที่จำเป็นสนองความกังวลของสหรัฐฯ โดยจะพิจารณาถึงระดับขั้นตอนการพัฒนาเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีของไทยด้วย
7. ไทยหวังว่าหลักเกณฑ์เรื่องการอุดหนุนที่เพิ่มขึ้นของสหรัฐฯ จะไม่นำมาใช้จนเป็นผลเสียแก่นโยบายของรัฐบาลที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรและคนงาน

ในส่วนของการตรวจพาณิชย์ของไทย ได้เจรจากับนายเวอริตี ในหลายประเด็นเช่นเดียวกันคือ

1. ความสัมพันธ์การค้าทั่วไป

ในช่วงรัฐบาลชาติชาย การค้าสองทางระหว่างไทยกับสหรัฐฯ มีปริมาณ 16% ของปริมาณการค้าของไทยทั้งหมด ทำให้สหรัฐฯ เป็นตลาดสำคัญที่สุดของการส่งออกของไทย แต่ในแง่ของสหรัฐฯ ไทยไม่ใช่ตลาดที่สำคัญ ไทยได้เปรียบดุลการค้าต่อสหรัฐฯ นับตั้งแต่ปี 1985 เป็นต้นมา แต่ดุลการค้าบริการ สหรัฐฯ เป็นฝ่ายได้

เปรียบ ซึ่งไทยเองก็ให้ความสำคัญต่อปริมาณการค้าของทั้ง 2 ประเทศที่เพิ่มมากขึ้น การค้าต่างประเทศเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย เพราะความก้าวหน้าของการพัฒนาเศรษฐกิจเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการเติบโตของภาคการค้าต่างประเทศ

2. เพื่อเป็นการรักษาพันธสัญญา ไทยตกลงใจที่จะลดอัตราภาษีศุลกากร บางส่วนดังนี้ ข้าวสาลี จาก 2.30 บาท/กิโลกรัม เป็น 1.80 บาท/กิโลกรัม แอปเปิ้ล จาก 60% หรือ 30 บาท/กิโลกรัม เป็น 30% หรือ 20 บาท/กิโลกรัม และโปรตีนถั่วเหลือง จาก 35% เหลือ 10% ทางคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับการลดภาษีศุลกากรดังกล่าวแล้ว แต่สหรัฐฯ ขอให้ไทยลดภาษีลงมากกว่านี้ตามข้อเรียกร้องเดิมคือ ข้าวสาลีลดเหลือ 1 บาท/กิโลกรัม แอปเปิ้ลลดเหลือ 10% และโปรตีนถั่วเหลืองเหลือ 5% แต่ไทยถือว่าการลดภาษีศุลกากรลงมากกว่านี้เป็นประเด็นการเจรจกันครั้งต่อไป โดยไทยต้องการลดภาษีศุลกากรครั้งแรกลงบางส่วนก่อน เพื่อศึกษาผลกระทบจากการลดภาษีดังกล่าว

3. การตอบโต้ของสหรัฐฯ ต่อสินค้าไทย

สหรัฐฯ ได้ดำเนินการเก็บภาษีป้องกันการทุ่มตลาดหรือภาษีตอบโต้การอุดหนุนการส่งออก (CVD) แก่สินค้าของไทย 5 รายการ คือ สิ่งทอ 1.23% ของมูลค่านำเข้า ท่อเหล็ก 15.6% ข้าว 0.824% ข้อต่อเหล็ก 2.75% และตะปู 1.0% ไทยอ้างว่าให้การอุดหนุนตามนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการพัฒนาชนบท เพื่อลดกระแสการอพยพของคนชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง และต้องการที่จะยกระดับรายได้ของประชาชนในชนบทที่อยู่ห่างไกล สิทธิประโยชน์ที่ไทยให้กับผู้ผลิตถือเป็นมาตรการชั่วคราวเท่านั้น

4. การเจรจาที่ยังค้างอยู่เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา

สหรัฐฯ ได้เสนอข้อเรียกร้องต่อไทย เพื่อแลกเปลี่ยนกับที่ไทยยังคงได้รับสิทธิประโยชน์ GSP คือ

4.1 ให้ไทยแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อคุ้มครองงานด้านวรรณกรรมของสหรัฐฯ อย่างเพียงพอ

4.2 ให้รัฐบาลไทยเสนอร่างกฎหมายแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าต่อรัฐสภาภายในระยะเวลา 5 เดือน นับจากเดือนกันยายน 1988

4.3 ให้ไทยลดอัตราภาษีศุลกากรข้าวสาลี แอปเปิ้ลและโปรตีนถั่วเหลืองแทนข้อเสนอเดิมที่สหรัฐฯ เสนอให้ยกเลิกระบบจำกัดการนำเข้าถั่วเหลือง

4.4 ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับสิทธิบัตร สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรปี 1979 เพื่อให้การคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยา สหรัฐฯ ต้องการให้ร่างแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเสร็จสิ้นก่อนสิ้นปี 1988 และประกาศออกมามีผลบังคับก่อนสิ้นปี 1989 นอกจากนี้จะต้องมีมาตรการเฉพาะกาลออกมาใช้ก่อนที่จะมีกฎหมายบังคับใช้

แม้สหรัฐฯ พยายามจะเรียกร้องให้ไทยแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับก็ตาม แต่ไทยยังมีท่าทีที่จะให้มีการเจรจาแก้ไขปัญหากับทรัพย์สินทางปัญญาด้านเวทีการเจรจาระหว่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิบัตรประเทศไทยจะดำเนินการตามมาตรฐานระหว่างประเทศที่กำหนดขึ้นจากการเจรจาพหุภาคี เพื่อที่จะลดผลกระทบจากการดำเนินการดังกล่าวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ไทยอ้างว่าช่วงระยะเวลาการดำเนินการเป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ปัญหาประเทศไทยต้องการให้สหรัฐฯ นำไปพิจารณาเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลใหม่เพิ่งจะจัดตั้งขึ้น รัฐบาลจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการทบทวนปัญหานี้

5. กฎหมายการค้าและการแข่งขันฉบับปี 1988

ประเทศไทยรับรู้ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสหรัฐฯ อันนำไปสู่การผ่านกฎหมายฉบับนี้ แต่ไทยหวังว่าการดำเนินการตามกฎหมายในบางมาตราจะไม่ก่อผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจของโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นไทย นอกจากนี้ไทยยังมีความวิตกกังวลความเป็นไปได้ที่สหรัฐฯ จะดำเนินการโดยเอกเทศ ไทยหวังว่าสหรัฐฯ จะมองเห็นว่า GATT และเวทีการเจรจาพหุภาคีเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขการปฏิบัติที่บิดเบือนการค้าต่าง ๆ

6. กฎหมาย Farm Act

กฎหมายฟาร์มแอ็กต์ มีผลบังคับใช้ นับตั้งแต่เดือนเมษายน 1985 โดยมาตราส่วนหนึ่งเป็นการให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกรสหรัฐฯ การอุดหนุนการผลิตดังกล่าวมีผลทำให้ราคาสินค้าเกษตรทั่วโลกตกต่ำ เพราะเกษตรกรสามารถได้รับผลกำไรอย่างสูง โดยไม่ต้องได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ของตลาด เนื่องจากเกษตรกรสหรัฐฯ ได้รับสัญญาด้านราคาที่ผิด ๆ ดังกล่าว ทำให้กลุ่มเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรออกมาจำนวนมาก ส่งผลให้ราคาในตลาดโลกถูกกดให้ต่ำลงอีกประเทศไทยมีความวิตกต่อการดำเนินการตามฟาร์ม แอ็กต์ (Farm Act) ซึ่งมีผลต่อการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันสหรัฐฯ มีความตั้งใจที่จะเพิ่มวงเงินอุดหนุนเกษตรกรมากขึ้น

7. ร่างกฎหมายสิ่งทอ

ร่างกฎหมายสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี 1987 หรือที่เรียกกันว่า เดอร์ริคด์ บิลล์ ได้เสนอต่อรัฐสภาเมื่อต้นปี 1987 โดยวุฒิสภาได้ลงมติให้การสนับสนุน เมื่อวันที่ 9 กันยายน 1988 ร่างกฎหมายฉบับนี้จำกัดการนำเข้าสิ่งทอและรองเท้า โดยมีการกำหนดโควตาระดับโลกและจะไม่มีการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงทวิภาคี ไทยเห็นว่าร่างกฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่จำกัดในการนำเข้าและกีดกันการค้าอย่างสูง และขัดแย้งต่อพันธกรณีของสหรัฐฯ ต่อข้อตกลงสิ่งทอระหว่างประเทศ (MFA)

ในการเจรจาระหว่างรัฐมนตรีพาณิชย์ของสหรัฐฯ กับรัฐบาลไทยในครั้งนี้อย่างฝายสหรัฐฯ ได้ให้ความมั่นใจว่ากฎหมายการค้านั้นไม่ได้มีการพุ่งเป้าไปที่ประเทศไทย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าไทยจะปฏิบัติตามคำเรียกร้องของสหรัฐฯ ได้แค่ไหน นอกจากนี้นายซี วิลเลียม เวอริตี ยังได้นำสารจากประธานาธิบดีเรแกนมามอบให้แก่ นายกรัฐมนตรีของไทยสารดังกล่าวมีใจความสำคัญเกี่ยวกับการที่สหรัฐฯ จะพิจารณาให้สิทธิ GSP แก่ไทยต่อไปหรือไม่ภายในวันที่ 15 ธันวาคม 1988 นายเวอริตีกล่าวว่า หากไทยสามารถแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ที่ยังไม่มีประกาศใช้ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ให้แก่สหรัฐฯ ได้ก็จะเป็นผลดีต่อการตัดสินใจของประธานาธิบดีเรแกน ในวันที่ 15 ธันวาคม ซึ่งพลเอกชาติชายได้ชี้แจงว่า ไทยได้มีการตั้งคณะ

ทำงานชุดใหม่ขึ้นมาดูแลในเรื่องนี้แล้ว โดยมีรองนายกรัฐมนตรี นายพงษ์ สารสิน เป็นประธาน และมีตัวแทนจากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงต่างประเทศ เป็นกรรมการศึกษาเพื่อเสนอสภาเป็นกฎหมายต่อไป

ในช่วงแรกของรัฐบาลพลเอกชาติชาย การดำเนินการแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา จึงยังไม่มีความคืบหน้าจนเป็นที่น่าพอใจของสหรัฐฯ เพราะพลเอกชาติชายเข้าใจถึงสภาวะการณ์การเมืองภายในขณะนั้นประกอบกับปัญหายังไม่สงบเต็มที่ การเจรจา GATT รอบอุรุกวัยก็ยังไม่คืบหน้าในประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPS) รัฐบาลพลเอกชาติชาย จึงสามารถซื้อเวลาสำหรับปัญหาเรื่องนี้ไปได้อีกระยะหนึ่ง เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศไทยไว้ก่อน

ในส่วนของสหรัฐอเมริกาเมื่อกฎหมายการค้าได้รับการประกาศใช้แล้วหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายก็จำเป็นต้องดำเนินการต่อไปเพราะเป็นบทบัญญัติที่จะต้องกระทำ มิฉะนั้นจะมีความผิดโทษฐานละเลยการปฏิบัติหน้าที่ โดย USTR จะต้องระบุชื่อประเทศที่ไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพภายในเดือนพฤษภาคม 1989 เพื่อสอบสวนและพิจารณาตอบโต้ทางการค้า จัดให้มีการเปิดรับฟังความเห็นจากสาธารณชน สมาคมผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ยา (PMA) และสมาพันธ์ทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (IIPA) ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวเหล่านี้ก็ได้เสนอให้มีการระบุประเทศไทยเข้าไว้ในบัญชี PFC ด้วย หากไทยไม่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร โดยเสนอร่างกฎหมายต่อสภา ภายในสมัยประชุมปี 1991 และสาระของการแก้ไขนั้นอย่างน้อยให้รวมถึงเรื่องต่อไปนี้คือ

- ให้การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา
- ขยายเวลาการคุ้มครองสิทธิบัตรเป็น 20 ปี
- ยกเลิกบทบัญญัติอนุญาตบุคคลอื่นนำเข้าก่อนมีการผลิตในประเทศ
- กำหนดเงื่อนไขออก Compulsory Licensing เฉพาะกรณีภาวะ

ฉุกเฉิน และฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาด

ในส่วนของร่างพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า สหรัฐฯ ขอให้รัฐบาลไทยผลักดันกฎหมายเครื่องหมายการค้าเข้าสู่การพิจารณาของสภา โดยเริ่มให้มีการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา จัดทำบัญชีรายการเอกสารที่จำเป็นในการละเมิดลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าเป็นมาตรฐานเดียวกัน ให้ดำเนินคดีกับผู้ละเมิดสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้าอย่างแข็งขัน ให้ฝ่ายไทยหารือกับฝ่ายสหรัฐฯ โดยใกล้ชิดเกี่ยวกับร่างแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในช่วงระหว่างการร่างและพิจารณาของสภา

รัฐบาลชาติชายได้ส่งคณะผู้แทนไทยนำโดยปลัดกระทรวงพาณิชย์ไปเจรจากับสหรัฐฯ อีกครั้งในวันที่ 27-28 เมษายน 1989

คณะผู้แทนไทยได้เจรจาและแจ้งความคืบหน้าเกี่ยวกับการที่รัฐบาลไทยได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และจะเสนอร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับใหม่ต่อสภา ภายในปี 1991 โดยสาระสำคัญของการแก้ไขจะต้องคำนึงถึง

1. ผลประโยชน์ของไทย
2. ผลการเจรจาอนุสัญญา
3. ความต้องการของสหรัฐฯ ทั้งนี้ฝ่ายไทยได้ยืนยันท่าทีของไทยที่จะให้

การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาในหลักการ

สำหรับร่างพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้านั้น คณะผู้แทนฝ่ายไทยได้แจ้งต่อฝ่ายสหรัฐฯ ว่าจะเสนอร่างกฎหมายนี้ในการประชุมสมัยปี 1989 แต่มีกฎหมายเร่งด่วนหลายเรื่องจึงพิจารณาไม่ทัน จึงต้องเข้าสู่การพิจารณาของสภาในสมัยประชุมปี 1990 ส่วนการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กรมอัยการจะจัดวางระเบียบปฏิบัติกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยาน หลักฐาน รวมทั้งพยานเอกสารที่จำเป็นในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ และออกคำสั่งให้ถือปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังรับที่จะดำเนินคดีกับผู้ผลิตเทปเพลงและวิดีโอเทปรายใหญ่ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ โดยผู้เสียหายจะต้องมีการร้องทุกข์อย่างถูกต้องก่อนสำหรับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในส่วนอื่นๆ ก็จะได้มีการหารือระหว่างทั้งสองฝ่าย

อย่างใกล้ชิดทั้งในรูปทวิภาคีและพหุภาคีเกี่ยวกับสาระการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

วันที่ 25 พฤษภาคม 1989 สหรัฐฯ ได้ระบุประเทศไทยไว้ในบัญชี PWL ร่วมกับประเทศอื่นอีก 7 ประเทศ ซึ่งประกอบด้วย บราซิล อินเดีย เม็กซิโก จีน เกาหลีใต้ ใต้หวัน และอินเดีย ในส่วนของไทย สหรัฐฯ เริ่มเรียกร้องให้ไทยแก้ไขปรับปรุงการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรยา การบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้ามาตั้งแต่ปี 1986 และในช่วงปี 1986-1988 สหรัฐฯ ได้ใช้มาตรการภายใต้กฎหมายการค้าในส่วนที่เกี่ยวกับการให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร (GSP) เพื่อกดดันไทยในเรื่องนี้ และในที่สุดได้เพิกถอนสิทธิดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 1989 สำหรับสินค้าส่งออกของไทยจำนวน 8 รายการ คิดเป็นมูลค่าส่งออกในปี 1988 จำนวน 165 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

สินค้าส่งออก 8 รายการดังกล่าวประกอบด้วย³⁶

1. เพอร์นิเจอร์ไม้
2. กระเบื้องปูพื้นเซรามิก
3. ดอกไม้ประดิษฐ์
4. เครื่องประดับทำด้วยเงิน
5. อุปกรณ์เชื่อมต่อโทรศัพท์และโทรเลขบางชนิด
6. ปลายข้าวและแป้งข้าวเจ้า
7. ถั่วเขียวตากแห้ง
8. เครื่องประดับอัญมณีที่ทำจากโลหะมีค่า

นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังได้นำกฎหมายที่มีลักษณะกีดกันทางการค้าออกมาใช้ ทั้งกฎหมายเก่าและกฎหมายใหม่ที่กำลังมีการพิจารณาอยู่ในสภาองเกรส มีการนำกฎหมายการค้าที่มีผลกระทบต่อส่งออกของไทยโดยเฉพาะ "กฎหมายการป้องกัน

³⁶ไทย-สหรัฐฯ : สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา VS มาตรา 301," สรุปรข่าวธุรกิจ, ฝ่ายวิชาการธนาคารกสิกรไทย, 16-31 พฤษภาคม 2533, หน้า 34.

การทุ่มตลาด และตอบโต้การอุดหนุนการส่งออก" (Antidumping and Countervailing duty : AD & CVD)³⁷ ออกมาใช้

กฎหมาย AD & CVD เป็นกฎหมายหนึ่งที่อยู่ภายใต้กฎหมาย Tariff Act of 1930 ของสหรัฐฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันการทุ่มตลาด และตอบโต้การอุดหนุนการส่งออกจากต่างประเทศ โดยภายใต้กฎหมายนี้จะให้อำนาจรัฐบาลในการเรียกเก็บภาษี AD & CVD จากประเทศที่สหรัฐฯ พิจารณาเห็นว่าประเทศผู้ส่งออกนั้นมีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือ หรืออุดหนุนสินค้าใดสินค้าหนึ่งที่ส่งเข้ามายังตลาดสหรัฐฯ และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันของสหรัฐฯ

ขั้นตอนและกระบวนการของกฎหมาย

ผู้ผลิตหรืออุตสาหกรรมภายในของสหรัฐฯ ยื่นคำร้องเรียนต่อกระทรวงพาณิชย์ และ U.S. International Trade Commission (ITC) พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาว่าประเทศใดให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุนการส่งออกสินค้าใดบ้าง ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ มีดังนี้³⁸

กระทรวงพาณิชย์

1. กระทรวงพาณิชย์จะพิจารณาคำร้องเรียนของผู้ผลิตหรืออุตสาหกรรมภายใน โดยใช้เวลา 20 วัน หากคดีมีมูล ก็จะประกาศเรียกสอบสวนอย่างเป็นทางการ

ITC

1. ITC จะพิสูจน์ความเสียหายว่าการนำเข้าสินค้าดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมภายในของสหรัฐฯ สำหรับสินค้าชนิดเดียวกัน

³⁷ รายงานนโยบายและกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา, หน้า 11.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

กระทรวงพาณิชย์

ITC

2. กระทรวงพาณิชย์จะประกาศผลการตัดสินเบื้องต้น หากเป็นกรณี CVD จะใช้เวลาภายใน 85 วัน กรณี AD ใช้เวลา 106 วัน 3. หากพบว่ามี การทู่ตลาดหรือมีการอุดหนุน จะต้องวางเงินมัดจำทันที 4. กระทรวงพาณิชย์จะประกาศผลการตัดสินขั้นสุดท้าย หากเป็นกรณี CVD จะใช้เวลา 160 วัน กรณี AD 235 วัน	2. ITC จะประกาศผลการพิสูจน์ความเสียหายเบื้องต้นภายใน 45 วัน 3. หากพบความเสียหาย คดีจะดำเนินต่อไป แต่ถ้าไม่พบคดีจะสิ้นสุด 4. ITC จะประกาศผลการพิสูจน์ความเสียหายขั้นสุดท้าย กรณี CVD ใช้เวลา 205 วัน กรณี AD ใช้เวลา 280 วัน

สินค้าไทยที่ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ได้แก่

1. เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม เริ่มสอบสวนปี 1985 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 1.23% (จะมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ)
2. เส้นด้ายและผ้าผืน เริ่มมีการสอบสวนเมื่อปี 1984 ซึ่งผลการตัดสินขั้นสุดท้ายคือ ไม่มีการเรียกเก็บภาษี CVD และรัฐบาลไทยได้ทำความตกลงกับรัฐบาลสหรัฐฯ โดยผู้ส่งออกจะไม่รับการช่วยเหลือหรืออุดหนุนใด ๆ จากรัฐบาลและเมื่อครบ 5 ปี ความตกลงนี้ (Suspension Agreement : SA) จะสิ้นสุดลง (18 พฤษภาคม 1992) คู่กรณีได้ร้องขอต่อศาลการค้าขอให้ SA มีผลบังคับตามเดิม ซึ่งศาลตัดสินให้เป็นไปตามคำร้องขอ ซึ่งฝ่ายไทยได้ร้องขอศาลอุทธรณ์ให้กลับคำตัดสินของศาลการค้า และศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาขึ้นให้ SA กลับมามีผลใช้บังคับ ซึ่งฝ่ายไทยได้ร้องศาลฎีกาอีกครั้ง ศาลฎีกาไม่รับคำฟ้อง

ในขณะที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเฉพาะเส้นด้ายได้ร้องต่อศาลการค้าขอให้ SA มีผลบังคับใช้ย้อนหลังตั้งแต่การส่งออกเดือนพฤษภาคม 1992 จนถึง 31 ธันวาคม 1993 ซึ่งฝ่ายไทยกำลังดำเนินการจัดเตรียมข้อมูลที่จะยื่นต่อศาลการค้าต่อไป

3. ข้าว เริ่มสอบสวนปี 1985 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 0.82% และในการทบทวนครั้งที่ 2 สำหรับการส่งออกปี 1990 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD อัตรา 0.53%

4. ท่อเหล็ก เริ่มสอบสวนเมื่อปี 1985 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา ร้อยละ 1.79 (มีการทบทวนเป็นระยะ ๆ)

5. ตะปู เริ่มสอบสวนปี 1987 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 1% และในการทบทวนครั้งที่ 1 สำหรับการส่งออกปี 1989 ไม่มีการเรียกเก็บภาษี CVD เนื่องจากอัตราต่ำกว่า 0.5 (de minimis) คืออัตรา 0.46%

6. ข้อต่อท่อเหล็กชนิด Malleable เริ่มสอบสวนปี 1988 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 2.94% (มีการทบทวนเป็นระยะ ๆ)

7. ข้อต่อท่อเหล็กชนิด Butt-Weld เริ่มสอบสวนปี 1988 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 2.53% (มีการทบทวนเป็นระยะ ๆ)

8. ตลับลูกปืน เริ่มสอบสวนปี 1988 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 21.54% แต่ต่อมาศาลการค้าสิ่งยกฟ้องเนื่องจากผู้ผลิตสหรัฐฯ ขอให้ศาลพิจารณาหลักการคำนวณใหม่

9. ลวดเกลียว เริ่มสอบสวนปี 1989 ถูกเรียกเก็บภาษี CVD ในอัตรา 0.56%

สินค้าไทยที่ถูกเรียกเก็บภาษี AD ได้แก่

1. ท่อเหล็ก เริ่มสอบสวนปี 1985 บริษัทสหไทยถูกเรียกเก็บภาษี AD ในอัตรา 15.69% บริษัทอุตสาหกรรมท่อเหล็กไทย (15.60%) และบริษัทอื่น ๆ (15.67%) ในการทบทวนครั้งที่ 1 สำหรับการส่งออก ปี 1987/1988 บริษัทอุตสาหกรรมท่อเหล็กไทยถูกเรียกเก็บภาษี AD ในอัตรา 15.80% และบริษัทอื่น ๆ (38.51%)

2. ข้อต่อท่อเหล็กชนิด Malleable เริ่มสอบสวนปี 1988 ถูกเรียกเก็บภาษี AD ในอัตรา 1.7%

การที่ทางสหรัฐฯ เรียกเก็บภาษีในลักษณะพิเศษเช่นนี้ทำให้ต้นทุนของสินค้าไทยในตลาดสหรัฐฯ มีราคาสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายอื่น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่จะต้องดำเนินการเจรจาต่อรอง เพราะฝ่ายสหรัฐฯ เองก็ได้เรียกร้องจากไทยมากมาย โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่กฎหมายการค้าฉบับใหม่ได้รับการประกาศใช้แล้ว ไทยเราไม่ควรแก้ไขตามที่สหรัฐฯ เรียกร้องแต่เพียงฝ่ายเดียวในสมัยพลเอกเปรมนั้น หากไทยสามารถกำหนดข้อเรียกร้องอย่างสมเหตุสมผลต่อฝ่ายสหรัฐฯ บ้าง อาจจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้นก็ได้ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของผู้เจรจาฝ่ายไทยที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวเพื่อให้สหรัฐฯ ปลดไทยออกจากบัญชี PWL แต่เมื่อการเจรจายังไม่มีผลคืบหน้าตามที่สหรัฐฯ คาดหวังในการทบทวนความคืบหน้า ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 1989 ไทยก็ยังคงเป็น 1 ใน 5 ของประเทศที่อยู่ในบัญชี PWL ส่วนอีก 3 ประเทศ คือ เกาหลีใต้ ใต้หวัน และซาอุดีอาระเบีย นั้น การเจรจามีผลคืบหน้าจึงได้รับการเลื่อนฐานะไปอยู่ในบัญชี WL และต่อมาสหรัฐฯ ได้ทำการทบทวนความคืบหน้าอีกครั้งในเดือนเมษายน 1990 ไทยก็ยังคงติดอยู่ในบัญชีเดิมร่วมกับอีก 3 ประเทศ โดยสหรัฐฯ อ้างว่าแม้ไทยจะมีความคืบหน้าในการดำเนินการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา แต่ก็ยังไม่เพียงพอ

ในวันที่ 9 เมษายน 1990 ผู้แทนทางการค้าของสหรัฐฯ ได้เข้าพบเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน เพื่อขอทราบความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งฝ่ายไทยได้ชี้แจงต่อ USTR ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการเพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา
คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 1989 คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาร่างกฎหมาย และเสนอแนะรัฐบาลเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทุกสาขา รวมทั้งสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้า โดยคำนึงถึงแนวโน้มในการเจรจาอนุสัญญา ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในการเจรจาสองฝ่าย และสภาวะการณ์ในประเทศไทยเอง

คณะกรรมการดังกล่าวได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่โดยได้มีการประชุมกำหนดแนวทางการดำเนินงานและนโยบายอย่างกว้างๆ รวมทั้งการจัดสัมมนาเชิงวิชาการและได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละสาขารวม 4 สาขา คือ

- (1) สิทธิบัตร (patents)
- (2) ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (copyright and neighboring rights)
- (3) ความลับทางการค้า (trade secrets)
- (4) เครื่องหมายการค้าและแหล่งกำเนิดสินค้า (trademarks and geographical indications)

คณะกรรมการทุกคณะได้ดำเนินงานคืบหน้าไปด้วยดี และได้มีการคาดการณ์ในขณะนั้นว่าจะสามารถดำเนินการได้เสร็จสิ้นภายในเดือนกรกฎาคม 1990

2. การเสนอร่าง พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอร่าง พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้าต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว กำลังรอการพิจารณาของสภาฯ อยู่ ร่างกฎหมายดังกล่าวครอบคลุมถึงเรื่องที่ฝ่ายสหรัฐฯ เป็นกังวลอยู่ทั้งหมด

3. การร่วมในการเจรจาขอบรรุควัย ไทยได้เข้าร่วมในการเจรจาการค้าขอบรรุควัยในลักษณะสร้างสรรค์มาโดยตลอด เช่น ในช่วง Mid-term Review และ Trade Negotiations Committee เมื่อเดือนเมษายน 1989 ผู้แทนไทยก็ได้มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเจรจาพ้นจากภาวะชะงักงัน นอกจากนี้ผู้แทนไทยยังได้เข้าร่วมในกลุ่มเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาโดยมุ่งที่จะให้การเจรจาประสบผลสำเร็จมาโดยตลอด

4. ร่างกฎหมายสิทธิบัตร ในการเจรจาสองฝ่ายเมื่อเดือนตุลาคม ฝ่ายไทยได้ส่งมอบร่างกฎหมายสิทธิบัตรซึ่งระบุถึงประเด็นต่างๆ ที่เห็นควรแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ฝ่ายสหรัฐฯ พิจารณาให้ความเห็น ฝ่ายไทยยังไม่ได้รับความเห็นจากฝ่ายสหรัฐฯ แต่ประการใด หากเป็นไปได้ขอให้สอบถามฝ่ายสหรัฐฯ เกี่ยวกับเรื่อง

ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

วันที่ 27 เมษายน 1990 กรมทะเบียนการค้าได้รายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในประเด็นที่สหรัฐฯ สนใจอีกครั้งหนึ่ง ดังต่อไปนี้คือ

การดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสาขาต่าง ๆ คณะอนุกรรมการฯ ที่ได้รับแต่งตั้งในแต่ละสาขาได้ประชุมพิจารณาเรื่องที่ได้รับมอบหมาย สรุปได้ดังนี้

1. คณะอนุกรรมการฯ ด้านสิทธิบัตร ได้มีการประชุมแล้ว 4 ครั้ง โดยได้มีการพิจารณาในเรื่องที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) ขอบเขตการให้ความคุ้มครอง ได้มีการพิจารณาปัญหาการให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยา อาหาร เครื่องดื่ม และเทคโนโลยีชีวภาพ (สัตว์ พืช และจุลชีพ)

(2) มาตรการป้องกันผลกระทบในกรณีที่มีการขยายขอบเขตการให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยาและเทคโนโลยีอื่น ๆ คณะอนุกรรมการฯ ได้ศึกษาถึงมาตรการที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้และได้พิจารณาถึงมาตรการที่ประเทศไทยควรนำมาใช้

(3) นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการฯ ยังได้พิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

2. คณะอนุกรรมการฯ ด้านลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง ได้มีการประชุมแล้ว 4 ครั้ง โดยได้มีการพิจารณาในเรื่องที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การคุ้มครองคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ ได้มีการพิจารณาปัญหาการคุ้มครองคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนและจำเป็นมากที่สุด คณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นเบื้องต้นว่าควรคุ้มครองคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ภายใต้กรอบ

ของกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยแยกเป็นหมวดหนึ่งต่างหากโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อกำหนดลักษณะ ขอบเขตและวิธีการคุ้มครองให้เหมาะสมกับสภาพของคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์

(2) ปัญหาการปลอมแปลงงานด้านลิขสิทธิ์บางประเภท เช่น ภาพยนตร์และวิดีโอเทป คณะอนุกรรมการฯ ได้พิจารณาถึงมาตรการในด้านการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การรวมกลุ่มตั้งตัวแทนฟ้องร้องคดีและการเพิ่มโทษทางอาญา เป็นต้น

3. คณะอนุกรรมการฯ ด้านเครื่องหมายการค้าและแหล่งกำเนิดสินค้า ได้มีการประชุมแล้ว 5 ครั้ง โดยได้มีการพิจารณาในเรื่องที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) ขอบเขตของสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายการค้า ได้มีการพิจารณาว่าควรคุ้มครองรูปร่างลักษณะ ลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์หรือไม่

(2) การบังคับใช้กฎหมาย ได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำ สำหรับความผิดฐานปลอมและเลียนแบบเครื่องหมายการค้า การริบสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิด การกำหนดให้สินค้าที่มีเครื่องหมายปลอมหรือเลียนแบบตกเป็นของเจ้าของเครื่องหมายการค้า และให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับค่าปรับครึ่งหนึ่ง

(3) การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงแพร่หลาย ที่ประชุมได้พิจารณาถึงลักษณะของเครื่องหมายที่มีชื่อเสียงแพร่หลายที่ควรจะได้รับคุ้มครองเป็นพิเศษ รวมทั้งมาตรการในการให้ความคุ้มครอง

4. คณะอนุกรรมการฯ ด้านความลับทางการค้า ได้มีการประชุมแล้ว 3 ครั้ง โดยได้มีการพิจารณาในเรื่องที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) ขอบเขตและลักษณะของความลับทางการค้าที่ควรได้รับความคุ้มครอง ได้มีการพิจารณาว่า ควรมีการให้ความคุ้มครองแก่ความลับทางการค้าที่มีลักษณะอย่างไร และมีขอบเขตเพียงใด

(2) ลักษณะและรูปแบบของการให้ความคุ้มครอง คณะอนุกรรมการฯ ได้พิจารณาเบื้องต้นว่าควรคุ้มครองความลับทางการค้า ในลักษณะอย่างไร และโดยมีรูปแบบการคุ้มครองอย่างไร

(3) ความจำเป็นในการให้ความคุ้มครอง คณะอนุกรรมการฯ ได้พิจารณาว่ามีความจำเป็นที่จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ความลับทางการค้าหรือไม่ โดยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อขอข้อมูลจากภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม

ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย

ตามที่นางคาร์ลา ฮิลล์ ได้มีหนังสือถึงเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน โดยได้ระบุถึงปัญหาที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าและเจ้าของลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ ได้ร้องเรียนต่อรัฐบาลสหรัฐฯ ว่า มีอุปสรรคในการดำเนินการฟ้องร้องผู้ละเมิดสิทธิของตนในประเทศไทย เนื่องจากศาลไทยกำหนดให้ยื่นเอกสารจำนวนมากเกินไปนั้น กรมทะเบียนการค้าได้รับทราบว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อกำหนดของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ฟ้องคดีที่อยู่ต่างประเทศ ต้องยื่นใบมอบอำนาจซึ่งจะต้องให้กงสุลไทยรับรอง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 47 วรรค 3) ซึ่งในทางปฏิบัติในกรณีที่มีผู้มอบอำนาจเป็นคนอเมริกัน จะต้องดำเนินการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย คือ ต้องให้โนตารีพับลิค (Notary Public) รับรอง และให้ศาลแห่งท้องถิ่นนั้นยืนยันว่าผู้รับรองเป็นโนตารีพับลิคจริง หลังจากนั้นจะต้องไปขอคำรับรองจากมลรัฐดังกล่าว แล้วจึงนำมาให้กงสุลไทยรับรองปัญหาดังกล่าวนี้ ควรที่จะได้มีการหารือกันระหว่างฝ่ายสหรัฐฯ กับกระทรวงการต่างประเทศของไทย ต่อมาเมื่อไทยได้รับการกดดันจากสหรัฐฯรุนแรงขึ้น รัฐบาลชาติชายจึงได้ส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ดร.สุบิน ปิ่นขยัน ไปดำเนินการเจรจาทวิภาคีกับ Mrs. Carla Hills เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 1990 หลังจากที่ไทยถูกขึ้นบัญชี PWL และถูกสหรัฐฯ ใช้มาตรการทางการค้าต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้ไทยแก้ไขให้ตามที่สหรัฐฯ ต้องการ การดำเนินการแก้ไขปัญหาค้าโดยรัฐมนตรีสุบินมีประเด็นที่ต้องเจรจาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา

สหรัฐฯ มีความพอใจที่ไทยกำลังปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา แม้ข้อกำหนดต่างๆ จะเป็นเรื่องที่ยากมากในการดำเนินการ และไทยจะต้องมีการเจรจากับฝ่ายสหรัฐฯ อีก เพราะยังติดอยู่ในบัญชี PWL แต่การเจรจาระหว่างไทยกับสหรัฐฯ นั้น ต้องมีความเป็นธรรม และหากไทยไม่สามารถคุ้มครองทรัพย์สิน

ทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว อาจจะนำไปสู่การที่สหรัฐฯ จะใช้มาตรา 301 กับไทย สหรัฐฯ ขอให้ไทยดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ปรับปรุงการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับสิ่งประดิษฐ์ทุกประเภท
- ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์รวมถึงคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์อย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ

- ปรับปรุงการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าแก่ต่างชาติ
- สนับสนุนการเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในการประชุม GATT รอบ

อุรุกวัย

- ให้เสนอร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับใหม่ต่อสภาภายในสมัยประชุมปี 1991 และพยายามผลักดันให้ร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวผ่านการอนุมัติภายในปีเดียวกัน

- สำระสำคัญของการแก้ไข พ.ร.บ. สิทธิบัตรให้รวมถึงการขยายอายุสิทธิบัตรเป็น 20 ปี และไม่ให้มีบทบัญญัติอื่นมาบ่อนทำลายสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร เช่น การบังคับให้ผู้อื่นใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร (Compulsory licensing)

2. ปัญหาเรื่องบุหรี่

สหรัฐฯ ได้กล่าวถึงกรณีบุหรี่ว่า ทราบว่าประเทศไทยยังยอมให้มีการขายบุหรี่ก็ควรยอมให้นำเข้าบุหรี่สหรัฐฯ ได้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน หากไทยจะห้ามการขายบุหรี่เพื่อสุขภาพทั้งหมด สหรัฐฯ ก็ยินดีปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามเรื่องบุหรี่ได้เข้าไปอยู่ในการพิจารณาของ GATT ซึ่งทางไทยก็ได้ช่วยเร่งขั้นตอนการพิจารณาของคณะลูกขุนไปด้วย เรื่องบุหรี่ยุติ สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้ไทยดำเนินการในหลายประเด็นด้วยกัน ได้แก่

- ให้เปิดการนำเข้าบุหรี่เสรีและยกเลิกอากรขาเข้า
- ให้การจำหน่ายและกำหนดราคาบุหรี่เป็นไปตามกลไกตลาด
- ให้ผู้ผลิตบุหรี่ต่างประเทศเข้ามาลงทุนภายในไทยได้
- ให้มีการโฆษณาบุหรี่ในระยะแรกได้

ข้อเรียกร้องเรื่องบุหรี่ยุติรัฐบาลสหรัฐฯ ได้ดำเนินการตามคำแนะนำของสมาคมผู้ส่งออกบุหรี่ของสหรัฐฯ (USCEA) ก่อนหน้านี้ USCEA ได้เคยเรียกร้องต่อ

USTR ให้ดำเนินการเช่นเดียวกันกับ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ซึ่งสหรัฐฯ ประสบความสำเร็จทั้งสองกรณี แต่ในกรณีของไทยนั้น รัฐบาลไทยได้เสนอเรื่องนี้เข้าไปยังคณะลูกขุนของ GATT และยังได้นำกรณีเดียวกันเข้าไปหารือ ในการประชุมบาหลีและสุขภาพของโลกครั้งที่ 7 ที่เมืองเพิร์ท ประเทศออสเตรเลีย ในเดือนเมษายน 1990 ทำให้มีประเทศที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการกดดันของสหรัฐฯ กว่า 70 ประเทศ โดยเฉพาะในเวทีการประชุมที่ออสเตรเลียนี้ ดร. ริชาร์ด ปีเตอร์ ซึ่งเป็นนักระบาดวิทยาในเรื่องบาหลีและสุขภาพที่มีชื่อเสียงของโลกได้พยากรณ์ไว้ว่า "มีเยาวชนไทยสูบบุหรี่ทั้งสิ้น 5.5 ล้านคน ถ้าหากรวมทั้งประเทศแล้วจะมีผู้สูบบุหรี่ 10.1 ล้านคน และในจำนวนนี้ 1.4 ล้านคน จะต้องตายด้วยโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่"^{๑๐} นอกจากนี้องค์กรต่าง ๆ ทั้งจากในและนอกสหรัฐฯ เช่น สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งของสหรัฐฯ สมาพันธ์ต่อต้านโรคมะเร็งของโลก องค์การอนามัยโลก ได้ออกมาคัดค้านรัฐบาลสหรัฐฯ ในเวทีการประชุมอย่างกว้างขวาง ทำให้สหรัฐฯ ต้องอ่อนคลายท่าทีอันแข็งกร้าวต่อไทยลงและยินยอมให้เป็นไปตามคำตัดสินของ GATT ในที่สุด นับว่าเป็นการดำเนินการที่ชาญฉลาดของรัฐบาลไทยในขณะนั้นที่ได้เสนอเรื่องนี้เข้าไปให้คณะลูกขุนของ GATT เป็นผู้ตัดสิน ทำให้ไทยเป็นผู้ได้ประโยชน์จากกรณีนี้

3. ปัญหาเรื่องสิ่งทอ

ทางสหรัฐฯ แจ้งว่าคณะเจรจาสิ่งทอของสหรัฐฯ กำลังประสบปัญหากับอุตสาหกรรมสิ่งทอในประเทศ กรณีที่ไม่สามารถเจรจาสิ่งทอกับไทยได้ ทางไทยได้แจ้งว่าการตกลงเรื่องสิ่งทอนั้นเป็นสิ่งสำคัญของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะการเจรจายืดเยื้อมาถึง 2 ปีแล้ว จึงควรมานั่งโต๊ะและเริ่มต้นเจรจากันใหม่ สหรัฐฯ แจ้งว่าหากไม่สามารถตกลงกันได้ ไทยอาจจะประสบกับกฎหมายจำกัดการนำเข้าสิ่งทอ หากกฎหมายดังกล่าวผ่านออกมา USTR ก็จะหมดอำนาจในการเจรจาต่อไป และจะเกิดแรงกดดันทางการเมืองซึ่งจะไม่เป็นผลดี

^{๑๐} "สงครามบาหลีไทย-สหรัฐฯ ไทยเริ่มเป็นต่อ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

ในส่วนของไทยนั้นในช่วงปี 1989 การผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอยังคงขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ และความต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีอัตราการขยายตัวในระดับสูง ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อส่งออก ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมทอผ้า อุตสาหกรรมปั่นด้าย และอุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์ ขยายตัวตาม และมีการจ้างงานในภาคการผลิตนี้ประมาณ 1 ล้านคน หรือร้อยละ 30 ของจำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของประเทศ ความได้เปรียบของไทยอยู่ที่ค่าจ้างแรงงานถูก และค่าของเงินมีเสถียรภาพกว่าประเทศคู่แข่งที่นำหน้าไทย คือ ไต้หวัน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และฮ่องกง ประเทศคู่แข่งที่อยู่ในระดับเดียวกับไทยก็มี ได้แก่ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ประเทศเหล่านี้ยังไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคและปัญหาด้านความคล่องตัวในการผลิต และการส่งออกในประเทศได้ ตลาดส่วนหนึ่งจึงยังคงเป็นของไทยอยู่ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจโลกตะวันตกในช่วงนั้น ทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกาดีขึ้นมาก ทำให้ประชาชนมีอำนาจการซื้อสูงขึ้น ผู้ผลิตของไทยเองก็สามารถพัฒนาการผลิตและคุณภาพได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งยังสามารถปรับกลยุทธ์ด้านการเจาะตลาดอย่างได้ผลดียิ่ง ความร่วมมือของภาครัฐบาลและเอกชน ในการดำเนินนโยบายส่งเสริมด้านการส่งออก เช่น การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และการจัดงานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอไทย ทั้งภายในและต่างประเทศ ทำให้สินค้าสิ่งทอไทยสามารถชิงส่วนแบ่งทางการตลาดได้ในปริมาณที่สูง โดยเฉพาะในตลาดสหรัฐอเมริกาดังจะเห็นได้จากสถิติตั้งแต่ปี 1987-1989 ในตารางที่ 6

ตารางที่ 6
ส่วนแบ่งการตลาดสิ่งทอในสหรัฐอเมริกา

มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐ

ประเทศ	2530		2531		2532	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
1. ฮ็องกง	4,335.7	14.84	3,850.5	13.61	4,408.3	13.30
2. สาธารณรัฐเกาหลี	3,737.6	12.70	3,708.2	13.16	4,274.4	12.90
3. สาธารณรัฐประชาชนจีน	2,764.4	9.46	2,623.0	9.27	3,791.5	11.44
4. ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	3,642.5	12.47	3,503.6	12.38	3,709.9	11.19
5. อิตาลี	1,458.5	4.99	1,418.5	5.01	1,472.0	4.44
- สหราชอาณาจักร	574.8	1.97	572.0	2.02	561.3	1.69
- สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	332.3	1.14	412.8	1.46	458.6	1.38
- ฝรั่งเศส	406.2	1.39	388.5	1.37	404.5	1.22
6. ฟิลิปปินส์	730.9	2.50	802.6	2.84	998.4	3.01
7. อินเดีย	829.2	2.84	808.9	2.86	978.8	2.95
8. ญี่ปุ่น	1,248.6	4.27	1,008.8	3.55	926.4	2.80
9. เม็กซิโก	624.8	2.14	689.2	2.44	798.0	2.41
10. อินโดนีเซีย	479.4	1.64	458.3	1.62	693.1	2.09
11. สิงคโปร์	510.5	1.44	536.8	1.90	669.7	2.02
12. โครเอเชีย	384.5	1.32	500.8	1.77	653.2	1.97
13. ไชมาเลีย	421.8	1.44	427.9	1.51	584.9	1.76
14. ปากีสถาน	313.9	1.07	330.0	1.17	432.6	1.30
15. บังคลาเทศ	372.9	1.28	300.5	1.06	405.5	1.22
16. ศรีลังกา	380.8	1.30	345.7	1.22	402.8	1.21
17. ประเทศอื่น ๆ	8,437.7	28.88	8,400.2	29.70	9,413.2	28.17
รวมทั้งสิ้น	29,215.3	100.00	28,297.9	100.00	33,140.7	100.00

ที่มา : The Commodity Trade Statistics issued in Microfiche Format, The Statistical office of The United Nations

ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นเมื่อสหรัฐฯ เริ่มวางมาตรการจำกัดการนำเข้าสิ่งทอด้วยวิธีการต่าง ๆ รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เรื่องสินค้าสิ่งทอยังเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐบาลควรจะใช้เป็น ข้อเรียกร้องแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการจากไทย โดยเฉพาะในเรื่องการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เท่าที่ผ่านมารัฐบาลไทยได้พยายามเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการนำเข้าสิ่งทอ คือ ร่างกฎหมาย Jenkins Bill 1985 และ Derrick Bill 1987 ซึ่งมีสาระที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ⁴⁰

ประเด็นพิจารณา	Jenkins Bill 1985	Derrick Bill 1987
การกำหนดโควตาสำหรับประเทศผู้ส่งออก	- แยกประเภทผู้ส่งออกเป็น Major suppliers และ small suppliers	- กำหนดโควตานำเข้าจากประเทศต่าง ๆ ในลักษณะโควตารวม (Global Quota) โดยแยกพิจารณาในแต่ละรายการ (by category basis) และจะให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศที่ซื้อผลิตผลทางเกษตรของสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นในรอบ 12 เดือน

⁴⁰สุภาพรรณ หาญเทพินทร์, "รายงานการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการกีดกันทางการค้าสิ่งทอของสหรัฐอเมริกากับผลกระทบต่อประเทศไทย," งานวิจัยสินค้าอุตสาหกรรม 2 กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, มีนาคม 2531, หน้า 17-20.

ประเด็นพิจารณา	Jenkins Bill 1985	Derrick Bill 1987
อัตราการผลิตเพิ่ม (growth rate)	- หลังจากปี 1985 ประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ให้อัตราการผลิตเพิ่มร้อยละ 1 ต่อปี สำหรับประเทศผู้ส่งออกรายเล็กเพิ่มร้อยละ 6 ต่อปี	- ใช้ฐานปริมาณนำเข้าของปี 1986 มีอัตราการผลิตเพิ่มร้อยละ 1 ต่อปี โดยให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ
ความครอบคลุมในการใช้บังคับต่อประเทศต่าง ๆ	- มีลักษณะเลือกปฏิบัติ โดยยกเว้นประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรปและแคนาดา	- ครอบคลุมทุกประเทศ
มาตรการ GATT สำหรับประเทศผู้ส่งออก	- ใช้มาตรการ roll-back ควบคุมการนำเข้าสิ่งทอ	- มีลักษณะประนีประนอมมากขึ้น โดยการนำเอามาตรา 19 ของ GATT เรื่อง escape clause มาใช้ในการพิสูจน์ผลเสียจากการใช้กฎหมายสิ่งทอนี้
การชดเชย	- ไม่มีมาตรการการชดเชย (compensation) ต่อประเทศผู้เสียหาย	- ให้อำนาจประธานาธิบดีในการชดเชยลดภาษีอากรนำเข้าในรูปของการเจรจาวิภาคีกับประเทศผู้ส่งออกสิ่งทอที่ได้รับผลกระทบ

ประเด็นพิจารณา	Jenkins Bill 1985	Derrick Bill 1987
ระยะเวลา อื่น ๆ		<ul style="list-style-type: none"> - หลังจากใช้บังคับแล้ว 10 ปี จะมีการทบทวนโดยรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ และรายงานผลต่อรัฐสภา - ควบคุมการนำเข้ารองเท้าประเภท nonrubber ด้วย โดยกำหนดปริมาณนำเข้าของปี 1987 และต่อ ๆ ไป เท่ากับสถิตินำเข้าปี 1986
<u>กระทบต่อประเทศไทย</u>	การส่งออกสิ่งทอจะลดลง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการผลิต การจ้างงาน อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม	<ol style="list-style-type: none"> 1. อำนวยการซื้อขายอยู่กับผู้ซื้อ สหรัฐฯ สามารถนำเข้าสิ่งทอจากประเทศใด ๆ ก็ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดภาวะการตัดราคาระหว่างประเทศผู้ส่งออกสิ่งทอ 2. ประสิทธิภาพในการเจาะตลาดสิ่งทอสหรัฐฯ ของไทยไม่อยู่ในระดับที่จะแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ เช่น

ประเด็นพิจารณา	Jenkins Bill 1985	Derrick Bill 1987
		<p>ได้หวั่น สาธารณรัฐเกาหลี ญี่ปุ่น และฮ่องกง จะส่งผลให้การส่งออกของไทย ลดลง</p> <p>3. ส่วนแบ่งของตลาดไม้ แนนอน เนื่องจากสหรัฐฯ สามารถจะเลือกนำเข้าจากประเทศใดก็ได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนการผลิตและการส่งออกของไทย เพราะไม้ไม่สามารถจะกระทำไว้ล่วงหน้าได้ เนื่องจากไม้ทราบจำนวนและประเภทของสินค้าที่จะขายได้ จนกว่าจะมีผู้สั่งซื้อ อันจะเป็นผลทำให้ปริมาณการส่งออกลดลง</p> <p>4. ไทยอาจจะไม่ได้รับสิทธิในแง่ของการชดเชย (compensation) จากมาตรา 19 ของ GATT ซึ่งให้สิทธิแก่ประเทศผู้ส่งออกที่มีผลประโยชน์</p>

ประเด็นพิจารณา	Jenkins Bill 1985	Derrick Bill 1987
		<p>พอคว (Substantial interest as exporters) เนื่องจากไทยมีส่วนแบ่งตลาดของสินค้าสิ่งทอในสหรัฐฯ ประมาณร้อยละ 1.25 ในปี 1986 เท่านั้น</p> <p>5. ทำให้ข้อตกลงสิ่งทอไทย-สหรัฐฯ 1983-1988 หมดสภาพการใช้โดยปริยาย</p>

สาเหตุที่ร่างกฎหมายทั้งสองเข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็เพราะว่า ทางฝ่ายไทยไม่ต้องการให้ร่างกฎหมายทั้งสองร่างนี้ไปผนวกเข้ากับร่างกฎหมายการค้าฉบับปี 1988 (H.R.3) รัฐบาลไทยจึงพยายามดำเนินการผ่านสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. และประสานความร่วมมือกับสถานทูตของประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยร่วมกันคัดค้านว่าร่างกฎหมายดังกล่าวฝ่าฝืนกฎของ GATT นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้ว่าจ้าง lobbyist ในสหรัฐฯ คอยติดตามความเคลื่อนไหว และรายงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว และยังได้จัดทำเอกสารสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับร่างกฎหมายนี้และท่าทีของไทย โดยกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

และกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ร่วมจัดทำขึ้นชื่อ "Thailand's initial reaction to the US Textile and Apparel Trade Bill of 1987" เพื่อมอบให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยในกระทรวงต่างๆ ซึ่งต้องพบปะเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาในทุกระดับที่มาติดต่อราชการแสดงความคัดค้านเกี่ยวกับร่างกฎหมายฉบับนี้ รวมทั้งภาคเอกชนด้วย และยังได้เร่งประชาสัมพันธ์และให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน โดยชี้แจงผลเสียและคัดค้านร่างกฎหมายดังกล่าว พร้อมทั้งประสานงานกับสหภาพแรงงานด้วย

การดำเนินงานของรัฐบาลไทยในครั้งนี้นี้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจกันของหน่วยราชการต่าง ๆ ตลอดจนคนในส่วนของรัฐบาล ทำให้ผลที่ได้รับเป็นที่น่าพอใจ และไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม ในส่วนของปัญหาทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นประเด็นที่ค่อนข้างอ่อนไหวมากกว่า เพราะจะส่งผลกระทบต่อหลายส่วนของสังคมและกระทบต่อภาพพจน์ของประเทศในแง่ของความชอบธรรม ทำให้รัฐบาลไม่ได้เข้าไปดำเนินการผลักดันในการแก้ไขปัญหาย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับกรณีสิ่งทอ

4. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรา 301

สหรัฐฯ กล่าวว่ามาตรา 301 เป็นกฎหมายซึ่งให้อำนาจแก่ USTR เพื่อที่จะดูแลด้านการค้าของสหรัฐฯ แต่อย่างไรก็ตาม USTR ก็ยังไม่แน่ใจเรื่องการใช้มาตรา 301 ว่าสหรัฐฯ จะยกเลิกมาตรานี้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะความจริง 1 ใน 3 ของการค้าโลกก็ดำเนินการอย่างไม่มีกฎและวินัย

5. ปัญหาเกี่ยวกับ CVD + AD

การอุดหนุนการส่งออกของไทยนั้นจากการสืบสวนของสหรัฐฯ ที่ผ่านมามีว่ามีอัตราไม่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับการอุดหนุนของสหรัฐฯ เช่นเรื่องข้าว ประเด็นดังกล่าวจึงไม่เป็นที่ยอมรับในประเทศไทย และการอุดหนุนยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เพื่อช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและช่วยเพิ่มรายได้ชาวนาที่ยากจน สหรัฐฯ กล่าวว่า รัฐบาลจะช่วยพลเมืองของตนอย่างใดก็ได้ ตราบใดที่ไม่ทำลายระบบการค้า ซึ่งทางสหรัฐฯ ก็ยินดีรับฟังปัญหาเรื่องนี้และเห็นว่า

ควรมีการหารือกันในการประชุมพหุภาคีว่า การอุดหนุนประเภทใดจะเป็นที่ยอมรับ ประเภทใดเป็นสิ่งต้องห้าม ซึ่งทางสหรัฐฯ เห็นว่าควรจะมีการปรับปรุง โดยยังเป็นไปตามกฎของ GATT ด้วย

6. ปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการค้า

สหรัฐฯ ใช้การค้าเป็นเครื่องมือในการพิจารณาค่าเนินการในเรื่องอื่น ๆ เช่น สิทธิมนุษยชน การคุ้มครองแรงงาน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สหรัฐฯ เองก็ยอมรับข้อกล่าวหาว่าเป็นการใช้การค้าเป็นเครื่องมือในทางที่ไม่ถูกต้อง

7. Joint Consultative Committee

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เสนอให้มีการจัดตั้ง "Joint Consultative Committee" ขึ้น ซึ่งจะได้มีการหารือกับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ นาย Mosbacher ต่อไป ซึ่งทางสหรัฐฯ แจ้งว่า มีคณะกรรมการคล้ายกันอยู่แล้ว คือ AUI ซึ่งครอบคลุมเรื่องการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ

จะเห็นได้ว่า แม้สหรัฐฯ จะกล่าวหาไทยว่าทำการค้าอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้สหรัฐฯ เสียประโยชน์ แต่เมื่อมีการเจรจาในระดับรัฐบาล สหรัฐฯ ก็จะพยายามหยิบยกเอาประเด็นอื่น ๆ ขึ้นมาเรียกร้องไปพร้อม ๆ กันด้วย ในส่วนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยนั้นอาจจะขาดข้อมูลหรือทักษะในการเจรจาต่อรอง ทำให้ตกเป็นฝ่ายที่ถูกเรียกร้องเป็นด้านหลัก แต่อย่างไรก็ตาม นายสุบิน ปิ่นขยัน ได้ขอให้สหรัฐฯ พิจารณาตัดมาตรา 1165 ในกฎหมาย Farm Bill ที่ระบุว่าประเทศไทยเป็นคู่ค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Trader) ออกจากกฎหมายดังกล่าว ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรของสหรัฐฯ นาย Clayton Yeutter ก็ได้ให้การสนับสนุน และยังได้แสดงท่าทีที่จะแก้ไขกฎหมาย Farm Act เพื่อให้สอดคล้องกับผลการเจรจาในการประชุมรอบอุรุกวัยด้วย ฝ่ายไทยนั้นก็ได้เสนอว่าจะมีการยกเลิกมาตรการจำกัดการนำเข้าข้าวเหลืองและจะเปลี่ยนไปใช้ระบบภาษีแทน แต่ต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไทยไม่สามารถยกเลิกเรื่องเซอร์ชาร์จ การนำเข้าข้าวเหลืองในทันทีทันใดได้ หลังจากการเจรจาระหว่าง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายสุบิน ปิ่นขยัน กับ นางคาร์ล่า ฮิลล์ ผู้แทน USTR เสร็จสิ้นลงแล้ว นาย Eric H. Smith ที่ปรึกษาของสมาพันธ์ทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (The International Intellectual Property Alliance - IIPA) ซึ่งมีสำนักงานอยู่ ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้เชิญเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ไปหารือเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย ในวันที่ 29 มิถุนายน 1990 โดยมีสาระดังต่อไปนี้คือ

1. สืบเนื่องจากการเดินทางไปเยือนสหรัฐฯ ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13-15 มิถุนายน 1990 และได้มีการหารือกันในระดับเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยนั้น ทางสมาพันธ์ฯ รู้สึกผิดหวังที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของไทยที่จะปราบปรามการลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง

2. เท่าที่ผ่านมาผู้ที่ถูกจับกุมและดำเนินคดีในไทยเป็นเพียงพ่อค้ารายย่อย และเมื่อใดที่ทางสมาพันธ์ฯ ต้องการความร่วมมือจากเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดรายใหญ่ ๆ แล้ว ก็มักจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาที่ทางสมาพันธ์ฯ ประสบอย่างมากที่สุดก็คือ การเตรียมเอกสารหลักฐานเพื่อพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือเครื่องหมายการค้า ในแต่ละคดีมีความยุ่งยากซับซ้อน และถึงแม้ว่าสมาพันธ์ฯ จะได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของฝ่ายไทยที่ให้ติดต่อขอความร่วมมือจากกองปราบปราม กรมตำรวจแล้วก็ตาม สมาพันธ์ฯ ก็ยังคงประสบปัญหาดังกล่าวอยู่

3. ขณะนี้สมาพันธ์ฯ กำลังมีดำริที่จะยื่นคำร้องเรียนต่อผู้แทนการค้าสหรัฐฯ ให้ดำเนินการโต้ตอบประเทศไทยตามขั้นตอนของกฎหมายการค้าสหรัฐฯ มาตรา 301 หากยังไม่มี การเคลื่อนไหวในทางที่ดีจากฝ่ายไทย อย่างไรก็ตาม สมาพันธ์ฯ ยังมีความเข้าใจถึงกระบวนการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่ฝ่ายไทยกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องอาศัยเวลาอีกนาน ดังนั้นในขณะนี้ จึงประสงค์ที่จะเห็นการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า

4. สมาพันธ์ฯ ประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือจากฝ่ายไทยในเรื่องดังต่อไปนี้

4.1 ขอให้จัดทำบัญชีรายชื่อเอกสารที่เจ้าพนักงานและศาลต้องการพิสูจน์ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้ารวมทั้งขั้นตอนในการฟ้องร้องดำเนินคดี เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นคนต่างชาติ

4.2 ขอให้มีการจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำผิดในการลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญารายใหญ่ ๆ โดยได้ยกตัวอย่างบริษัทผลิตแถบบันทึกเสียง (cassettes) ในไทยบางบริษัท ซึ่งนาย Smith กล่าวว่า สมาพันธ์ฯ พร้อมทั้งจะเป็นโจทก์และให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานให้

เมื่อทางกระทรวงต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน แล้ว นายเจตน์ สุจริตกุล อธิบดีกรมเศรษฐกิจ ขณะนั้นได้ทำหนังสือเสนอแนะไปยังปลัดกระทรวงพาณิชย์ มีใจความว่า "สมาพันธ์ฯ ทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ เป็นองค์กรตัวแทนภาคอุตสาหกรรมสาขาต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลมากองค์กรหนึ่ง และเท่าที่ผ่านมาสมาพันธ์ฯ ก็เคยมีหนังสือแสดงความเห็นที่สอดคล้องกับความเห็นของผู้แทนการค้าสหรัฐฯ ที่ประสงค์ให้ไทยปรับปรุงมาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สหรัฐฯ ให้ความพึงเล็งเป็นพิเศษ ดังนั้น ฝ่ายไทยน่าจะให้ความสนใจในการดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อที่จะได้ช่วยบรรเทาความกดดันของฝ่ายสหรัฐฯ ที่เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาลงไปได้"⁴¹

ในส่วนของฝ่ายไทยก็ได้มีการหารือกับผู้แทนองค์กรเอกชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 1990 โดยมีนาย

⁴¹ เอกสารชี้แจงจาก นายเจตน์ สุจริตกุล อธิบดีกรมเศรษฐกิจ กระทรวงต่างประเทศ เสนอ ปลัดกระทรวงพาณิชย์, 12 กรกฎาคม 2533.

สมพล เกียรติไพบูลย์ อธิบดีกรมทะเบียนการค้า เข้าร่วมในการพบปะหารือดังกล่าว
ด้วย องค์การและหน่วยงานที่ส่งผู้แทน เข้าร่วมในการพบปะหารือมีดังนี้

1. สมาคมไทยผู้ผลิตแผ่นเสียง
2. สมาคมเทปและแผ่นเสียงไทย
3. สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย
4. สมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทย
5. สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย
6. สมาคมคอมพิวเตอร์แห่งประเทศไทย
7. สมาคมเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตรและลิขสิทธิ์แห่งประเทศไทย
8. สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
9. กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

วัตถุประสงค์และสาระสำคัญของการหารือ

1. เพื่อรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
จากภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาจากภาคเอกชน
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สาระสำคัญของการหารือ สรุปได้ดังนี้คือ

สภาพของปัญหาและการดำเนินการของรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
พาณิชย์ ได้แจ้งให้ผู้เข้าร่วมพบปะหารือทราบเกี่ยวกับสภาพของปัญหาในการดําเนิน
การของรัฐบาล สรุปได้ดังนี้

(1) แม้ไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญทั้ง 3 สาขา
คือ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ แต่เนื่องจากสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป
กฎหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอีกด้วย

(2) นอกจากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าแล้ว รัฐบาลไทยยังได้รับการร้องเรียนจากประเทศคู่ค้าเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในการเจรจาในระดับสองฝ่าย และการเจรจาหลายฝ่าย เช่น การเจรจาออบุรุกวัยเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวด้วย

(3) โดยหลักการทั่วไป รัฐจะต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้ มิได้มุ่งที่จะปกป้องผลประโยชน์ของต่างชาติ แต่เป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

(4) คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาเมื่อปลายเดือนตุลาคม 1989 โดยมอบหมายให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาให้ข้อเสนอแนะและยกร่างกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทุกสาขา รวมทั้ง สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และสิทธิข้างเคียง เครื่องหมายการค้า และแหล่งกำเนิดสินค้า และความลับทางการค้า ขณะนี้คณะกรรมการดังกล่าวกำลังดำเนินการอยู่

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ผู้แทนขององค์กรเอกชนได้ระบุถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสรุปได้ดังนี้คือ

(1) มีการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแทบทุกสาขา เช่น ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง หนังสือ คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ และเครื่องหมายการค้า ทั้งที่เป็นงานของคนไทยและงานของคนต่างชาติ

(2) กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอ เช่น ขอบเขตการคุ้มครองสำหรับงานบางประเภท อาทิ คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ ภาพการ์ตูน และผลิตภัณฑ์ยา นอกจากนี้ โทษที่กำหนดก็เบาเกินไปไม่สามารถป้องกันการกระทำความผิดได้

(3) ปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะ ตำรวจ และพนักงานอัยการ นอกจากนี้ รัฐบาลก็ไม่ได้กำหนดนโยบาย

โดยชัดเจนในการบวบปรามผู้ละเมิด ทำให้การดำเนินการบวบปรามขาดประสิทธิภาพ เช่น การบวบปรามโดยมุ่งจับกุมผู้ขายปลีกแทนที่จะบวบปรามผู้ผลิต รวมทั้งวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานอัยการก็มีลักษณะเป็นการสร้างปัญหาและภาระให้แก่เจ้าของสิทธิเช่น กำหนดให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิส่งเอกสารพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเกินความจำเป็น

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ผู้แทนขององค์กรเอกชนได้เสนอแนะให้รัฐบาลดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคำคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา สรุปได้ดังนี้

(1) รัฐบาลควรดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเร่งด่วน โดยเฉพาะในประเด็นดังต่อไปนี้

- ขยายขอบเขตการคุ้มครองให้กว้างขวางและชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง ฯลฯ

- บทกำหนดโทษ ควรเพิ่มโทษขั้นสูงให้หนักยิ่งขึ้นและการกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ด้วย เพื่อป้องกันการกำหนดโทษเบาเกินไป

(2) รัฐบาลควรปรับปรุงวิธีการและกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่น

- เพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่โดยการอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

- กำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายให้ชัดเจนและแน่นอน

- กำหนดนโยบายในการบวบปรามป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาให้ชัดเจน เช่น การเน้นการบวบปรามผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายรายใหญ่ แทนที่จะจับกุมผู้ขายปลีกรายย่อย

วันที่ 6 กรกฎาคม 1990 Mr. Robert B. Duncan ที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของสถานทูตอเมริกันได้เข้าพบอธิบดีกรมทะเบียนการค้าแจ้งว่า ภาคเอกชนของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมภาพยนตร์และเทปบันทึกเสียง ได้ร้องเรียนว่าปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ทวีความ

รุนแรงขึ้นเป็นอย่างมาก และคาดว่าภาคเอกชนของสหรัฐฯ จะขอให้รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้มาตรการภายใต้มาตรา 301 แห่งกฎหมายการค้าของสหรัฐฯ

ปัญหาในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ภาคเอกชนของสหรัฐฯ ร้องเรียนสรุปได้ดังนี้

1. การส่งฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ดำเนินการล่าช้ามาก เช่น เจ้าของภาพยนตร์ได้ร้องทุกข์ ประมาณ 40 คดี แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งฟ้องเพียง 2 คดี
2. พนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนดให้เจ้าของสิทธิส่งเอกสารเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดภาระและทำให้การดำเนินคดีล่าช้า ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการละเมิดได้ นอกจากนี้ การกำหนดให้ส่งเอกสารพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการแต่ละคนก็แตกต่างกัน ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน

3. เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ยอมดำเนินการกับผู้ผลิตที่ปลอมแปลงโดยตรง แต่มักจะดำเนินการจับกุมผู้ขายปลีก ทำให้การปราบปรามไม่มีประสิทธิภาพ

อธิบดีกรมทะเบียนการค้า ได้ชี้แจงต่อ Mr. Duncan ว่า กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้มีหนังสือถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขอความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหากับการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และได้พบปะหารือกับผู้แทนขององค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบข้อมูลและข้อคิดเห็นรวมทั้งขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 1990 ตามที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ นายสมพล เกียรติไพบูลย์ อธิบดีกรมทะเบียนการค้า ยังได้เสนอแนะไปยังนายสุบิน ว่า "กระทรวงพาณิชย์ควรจะดำเนินการประสานงานในระดับเจ้าหน้าที่กับหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ

กรมตำรวจ และกรมอัยการ เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยให้กรมทะเบียนการค้าเป็นผู้ดำเนินการ"⁴²

ต่อมาในวันที่ 15 พฤศจิกายน 1990 ภาคเอกชนของสหรัฐฯ ได้แก่ สมาพันธ์ทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (IIPA) สมาคมผู้ส่งออกภาพยนตร์แห่งสหรัฐฯ (IMPEAA) และสมาคมสิ่งบันทึกเสียง (RIAA) ได้ร่วมกันยื่นคำร้องต่อ USTR เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ภายใต้มาตรา 301

วันที่ 21 ธันวาคม 1990 USTR ได้รับคำร้องไว้ไต่สวน โดยมีกำหนดให้วินิจฉัยว่า ไทยมีการปฏิบัติทางการค้าที่เป็นธรรมหรือไม่ภายในวันที่ 21 ธันวาคม 1991 และในระหว่างนี้ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลไทยดำเนินการจับกุมดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์เทปเพลงและวีดีโอรายใหญ่ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 ราย โดยให้ดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

1. จัดตั้งหรือมอบหมายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดโดยเฉพาะ
2. ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำการตรวจค้นสถานที่ที่สงสัยว่าจะมีการกระทำผิดในเวลากลางคืน รวมทั้งให้ยึดหรืออายัดเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำละเมิด
3. ให้ใช้มาตรการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทป และวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) เพื่อป้องกันและปราบปรามการละเมิด
4. กำหนดแนวทางหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเรียกพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และไม่ให้เป็นภาระแก่เจ้าของลิขสิทธิ์มากเกินไป
5. ให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นอาชญากรรมสำคัญที่รัฐจะต้องจับกุมและดำเนินคดีอย่างเร่งด่วน

⁴² หนังสือราชการจาก นายสมพล เกียรติไพบูลย์ อธิบดีกรมทะเบียนการค้า ถึงปลัดกระทรวงพาณิชย์, 6 กรกฎาคม 2533.

ในส่วนของฝ่ายไทยก็ได้รับที่จะดำเนินคดีกับผู้ผลิตเทปเพลงและวิดีโอเทป รายใหญ่ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพโดย

1. กองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากร (กรมตำรวจ) และกองคดี เศรษฐกิจและทรัพยากร (กรมอัยการ) รับผิดชอบจับกุม และดำเนินคดีละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ
2. การทำการค้นในเวลากลางคืนจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป ว่ามีความจำเป็นและมีอำนาจทำได้ตามกฎหมายหรือไม่
3. จะพิจารณาความเหมาะสมในการใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติ ควบคุมกิจการเทปและวีสดูโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 (1987) เท่าที่จะทำได้ในขอบเขต ของกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์
4. กรมอัยการได้ริเริ่มร่างระเบียบปฏิบัติกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยาน หลักฐาน รวมทั้งพยานเอกสารที่จำเป็นในการดำเนินคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งจะได้ พิจารณาแก้ไขปรับปรุงร่างดังกล่าว และออกคำสั่งถือปฏิบัติต่อไป เพื่อให้การดำเนิน คดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้กระทรวงพาณิชย์ของไทยจะต้องติดตามผลการดำเนินงานของ กรมตำรวจและกรมอัยการ และแจ้งให้ฝ่ายสหรัฐฯ ทราบความคืบหน้าเพื่อให้ USTR ยกเลิกการสอบสวนตามมาตรา 301 แต่ภาคเอกชนของสหรัฐฯ ยังคงเรียกร้องให้ ดำเนินการกับไทยอยู่เป็นระยะ ๆ โดยในวันที่ 30 มกราคม 1991 สมาคมผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ยาของสหรัฐฯ (PMA) ได้ขอให้ใช้มาตรา 301 สอบสวนไทยที่ไม่ให้ความ คุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาของสหรัฐฯ USTR จึงได้สอบสวนในวันที่ 15 มีนาคม 1991 และเรียกร้องให้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (1979) ในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยาโดยให้เสนอร่างต่อสภา ภายในสมัยประชุมปี 1991 และประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวให้เร็วที่สุด ประเด็นที่ สหรัฐฯ ต้องการให้แก้ไขเพิ่มเติมประกอบด้วย

1. การคุ้มครองจุลชีพ และวิธีการใช้ยา
2. การขยายระยะเวลาคุ้มครองเป็น 20 ปี
3. การปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับความใหม่ของการประดิษฐ์
4. การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่มีการจำหน่าย (products in the pipeline)
5. ควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการยื่นก่อน (priority rights)
6. ควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร
7. ควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับให้ออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และการใช้สิทธิโดยรัฐบาลให้เจาะจงและชัดเจน
8. ควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิบัตร
9. ควรขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีกรมทะเบียนการค้า
10. ควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายกรณีละเมิดสิทธิบัตรไว้เป็นพิเศษ

เมื่อรัฐบาลไทยรับทราบข้อเรียกร้องของสหรัฐฯแล้ว ก็ได้ให้คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณา เพื่อเสนอต่อรัฐบาล และแจ้งว่ารัฐบาลจะสามารถเสนอร่างกฎหมายนี้ต่อรัฐสภาได้ภายในปี 1991

นอกจากการดำเนินการเจรจาแก้ไขในภาครัฐแล้ว สถาบันการศึกษาต่างๆ ก็ได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาอย่างกว้างขวาง เพื่อเสนอแนะมาตรการแก้ไขไปยังรัฐบาลในฐานะนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรง อันจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำไม่ทำให้ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อสหรัฐฯ ในการเจรจา ดังจะเห็นได้จากการจัดการสัมมนาขึ้น โดยคณะอนุกรรมการฝ่ายปราบปรามวีดีโอ สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ ณ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 1990 ซึ่งได้ข้อสรุปว่าการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์นั้นค่อนข้างมีอุปสรรคต่าง ๆ เช่น

1. เมื่อมีการแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ (ศูนย์ วิตีโอ) พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจหลายแห่งยังไม่เข้าใจกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นเหตุให้การดำเนินคดีล่าช้า และไม่ให้ความสำคัญกับคดีประเภทนี้

2. เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล จำเลยจะให้การรับสารภาพ ซึ่งศาลจะพิจารณาลงโทษสถานเบาคือ ปรับ 10,000 บาท และลดโทษให้กึ่งหนึ่งคงเหลือปรับ 5,000 บาท ทั้งที่อัตราโทษตามกฎหมายมีโทษปรับตั้งแต่ 10,000-100,000 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน และปรับตั้งแต่ 10,000-100,000 บาท ซึ่งไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี คดีละประมาณ 30,000 บาท

ที่ประชุมจึงได้มีการเสนอแนะให้กรมตำรวจตั้งหน่วยเฉพาะกิจดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยให้มีอำนาจดำเนินการทั่วราชอาณาจักร และได้เสนอแนะไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะการผลิตภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะมีค่าใช้จ่ายสูง หากกำหนดโทษผู้กระทำความผิดสถานเบาจะทำให้ธุรกิจการผลิตภาพยนตร์ได้รับความเสียหายอย่างมาก ดังนั้นศาลจึงควรใช้ดุลยพินิจกำหนดอัตราโทษให้สูงกว่าเดิม

จะเห็นได้ว่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย หน่วยงานต่าง ๆ ได้พยายามดำเนินการปรับปรุงแก้ไขทั้งภายในประเทศ และดำเนินการเจรจาต่อรองกับฝ่ายสหรัฐฯ แต่ยังไม่ทันที่จะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ฝ่ายไทยก็ต้องประสบกับปัญหาการเมืองภายใน เพราะได้เกิดเหตุการณ์รัฐประหารรัฐบาลพลเอกชาติชายขึ้น ทำให้การเจรจาปัญหาการค้าต้องชะงักงันไปอีกระยะหนึ่ง เพราะสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ไม่ยอมรับรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารยึดอำนาจ แม้รัฐบาลที่มาจากวิถีทางประชาธิปไตยจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติมากมายเพียงใดก็ตาม นานาอารยประเทศก็ยังเชื่อว่ารัฐบาลนั้นควรจะต้องออกไปตามวิถีทางประชาธิปไตย เมื่อ "คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ" หรือ รสช. ยึดอำนาจได้สำเร็จแล้ว ก็ยังไม่สามารถบริหารประเทศตามใจชอบได้ เมื่อได้รับกระแสกดดันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทำให้คณะ รสช. ต้องถอยและลดบทบาทลงระดับ

หนึ่ง จนกระทั่งสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน โดยมี นายอานันท์ ปันยารชุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีขึ้นเป็นที่เรียบร้อย ในขณะที่มิตรประเทศโดยเฉพาะ สหรัฐอเมริกาเองก็คอยจับตามองอย่างใกล้ชิด ในช่วงรอยต่อระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยกับกลุ่มเผด็จการทหารว่า ภายหลังจากวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 1991 รัฐบาลไทยจะมีนโยบายและคณะรัฐบาลจะเป็นใครบ้าง รัฐบาลจะดำเนินนโยบาย ภายใต้การกำกับของ รสช. เช่นไร จะดำเนินไปในทิศทางใดระหว่างการเมืองสู้บกด เจตนารมณ์ของคณะทหาร และความเด็ดเดี่ยวที่จะวางกรอบในการดำเนินนโยบาย อย่างเป็นอิสระ สิ่งที่ได้รับการยอมรับจุดหนึ่งในขณะนั้นคือ การเลือกสรรรัฐมนตรีที่มี คุณภาพที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น คือความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าในการตัดสินใจ ดำเนินนโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจของไทยอยู่ในช่วงที่กำลังขยายตัวอย่างมาก จึงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่รัฐบาลใหม่จะต้อง สานต่องานที่รัฐบาลก่อนหน้านี้ได้เริ่มต้นไว้ โดยเฉพาะพื้นฐานทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออกที่ได้รับการวางรากฐานเอาไว้เป็นอย่างดีในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม และรัฐบาลพลเอกชาติชาย ซึ่งเมื่อรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้เข้ามาบริหาร ประเทศได้ระยะหนึ่งก็ได้แสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีลักษณะนโยบายที่โดดเด่นเป็นพิเศษคือการเปิดเสรีในภาคอุตสาหกรรม การปลัง-งาน และการเงินการคลัง เพื่อปล่อยให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถเติบโตได้ เต็มที่ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจเศรษฐกิจที่ล่าช้า เพื่อวาง รากฐานให้เกิดลักษณะสากลให้มากที่สุดในอนาคต เพื่อให้ธุรกิจภายในประเทศ สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้อย่างเต็มที่ โดยนายอานันท์ได้สะท้อนความรู้สึกต่อ ธุรกิจภายในประเทศไว้ว่า "ความจริงเป็นเรื่องปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับทุกประเทศ ประเทศไทยเสียอยู่อย่างคือ อยู่ในหอยมานาน ทั้งภาคอุตสาหกรรม บริษัทเงินทุน หรือธนาคารพาณิชย์ เมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้ออกจากหอย ก็ไม่มีความเชื่อมั่นใน ตัวเอง 100% ถ้าอยู่ในหอยสู้ประเทศในภูมิภาคไม่ได้ ถึงเวลาแล้วที่ไทยจะผ่อน-คลายการคุ้มครองชะตาชีวิตเศรษฐกิจของไทย และเชื่อว่าประเทศไทยทำได้...

รัฐบาลมองปัญหาสังคมไทยทั้งระยะสั้นและระยะยาว สิ่งที่ยากเห็นคือการมองไประยะไกลมากกว่าบางครั้งนโยบายต่าง ๆ จะมีผลข้างเคียงต่อระยะสั้นที่จะออกมาด้านลบ แต่รัฐบาลยังมองในระยะยาวเป็นหลัก ถึงเวลาแล้วที่จะเปิดให้มีการแข่งขันกันมากกว่านี้ และไม่ใช้ทฤษฎีนั้นถูกต้อง แต่การปฏิบัติหลักเลียงไม่ได้ การจัดระบบแข่งขันเสรีเป็นการเตรียมการให้สังคมนำไปสู่สังคมทันสมัย และเป็นธรรมมากขึ้น สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้... เรื่องใหญ่ที่สำคัญคือ การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศ แน่ใจว่าอุตสาหกรรมของประเทศจะพัฒนาไปเป็นอุตสาหกรรมที่มีฐานมั่นคง แม้ว่ารัฐบาลชุดนี้จะไม่มีนโยบายที่จะให้ความคุ้มครองคือช่วยอุตสาหกรรมตลอดไปไม่ได้ แต่จะเป็นระบบการแข่งขันเสรี ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอน"⁴³

นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากภาคอุตสาหกรรมจึงมีแนวคิดที่จะรื้อระบบ "คุ้มครอง" หรือช่วยเหลือภาคธุรกิจ ภาคเศรษฐกิจ ปรับโครงสร้างภาษีให้มีลักษณะเป็นสากลมากขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือการเปิดโลกใหม่สู่ประตูกการค้าในระดับนานาชาติอย่างกว้างขวาง มั่นคง และเตรียมพร้อมทุกรูปแบบในขณะที่กระแสการค้าของโลกมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นทุกขณะนโยบายเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาลนี้ จึงค่อนข้างสอดคล้องกับกระแสกดดันของสหรัฐอเมริกาที่มีมาตั้งแต่รัฐบาลชุดก่อน ๆ ส่งผลให้รัฐบาลนายอานันท์ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาอย่างรวดเร็ว สหรัฐฯ เองก็ไม่ได้ดำเนินการตอบโต้หรือลงโทษไทยในช่วงนี้เพราะเข้าใจถึงสภาวะการณ์ทางการเมืองภายในของไทย จึงยังคงดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป

15 เมษายน 1991 สหรัฐฯ แจ้งให้ไทยทราบว่าไทยจะถูกระบุเป็น PFC ถ้าไทยไม่ยอมปฏิบัติตามข้อเสนอของสหรัฐฯ เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ชื่อเรียกร้องของสหรัฐฯ ได้แก่

⁴³"หนึ่งปีรัฐบาลโปร่งใส ใต้อุ้งเล็บ รสช. ได้ปลดโซ่ตรวนแต่..," มติชน

1. ให้รัฐบาลไทยผลักดันให้สภาผ่านร่างกฎหมายแก้ไข พระราชบัญญัติ เครื่องหมายการค้า และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร เพื่อบังคับใช้เป็นกฎหมายภายใน วันที่ 31 กรกฎาคม 1991 และวันที่ 1 ตุลาคม 1991 ตามลำดับ

2. กำหนดให้กฎหมายสิทธิบัตรฉบับแก้ไขของไทยต้องให้ความคุ้มครอง การประดิษฐ์ทุกชนิด (รวมทั้งพืชและสัตว์)

3. กำหนดให้ไทยต้องให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ ยาที่ได้จดทะเบียนสิทธิบัตรไว้ในประเทศอื่นแล้วก่อนไทยแก้ไขกฎหมาย แต่ยังไม่มีการจำหน่ายในประเทศไทย

ในวันที่ 22-24 เมษายน 1991 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ก็ได้ส่ง คณะผู้แทนไทยชุดแรก นำโดยปลัดกระทรวงพาณิชย์ เดินทางไปเจรจาทวิภาคีกับผู้แทน ฝ่ายสหรัฐฯ ที่นครอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยรายละเอียดในการเจรจามีประเด็นที่สหรัฐฯ เรียกร้องคือ

1. สิทธิบัตร

1.1 ต้องการให้รัฐบาลไทยให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ทุกชนิด โดยไม่มีข้อยกเว้น

1.2 ให้คุ้มครองสิทธิบัตรอย่างน้อย 20 ปี

1.3 ต้องการให้มีการคุ้มครองเฉพาะกาล (Transitional Protection)

(1) ให้คุ้มครองการประดิษฐ์ที่ยังไม่มีผลิตภัณฑ์จำหน่ายใน ประเทศที่ได้จดทะเบียนสิทธิบัตรไว้แล้วในต่างประเทศ แต่ไม่ได้จดทะเบียนในไทย เพราะกฎหมายฉบับปัจจุบันไม่คุ้มครอง

(2) ให้ผู้ที่ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสำหรับกรรมวิธีการผลิตมีสิทธิ แก้ไขเพิ่มเติมคำขอเพื่อให้คลุมถึงผลิตภัณฑ์ด้วย

1.4 การบังคับให้ใช้สิทธิ (Compulsory licensing) ให้ทำได้ 2 กรณีเท่านั้น คือ

(1) ในกรณีที่มีการพิพากษาของศาลว่าผู้ทรงสิทธิบัตรได้ฝ่าฝืนกฎหมายต่อต้านการผูกขาด

(2) ในกรณีที่มีการประกาศภาวะฉุกเฉินอย่างเป็นทางการ

1.5 ให้เพิกถอนสิทธิบัตรเฉพาะในกรณีที่ได้ออกสิทธิบัตรให้โดยไม่ถูกต้อง

1.6 ต้องการให้รัฐบาลไทยใช้ best efforts เพื่อให้กฎหมายผ่านการพิจารณาของสภา ภายใน 1 ตุลาคม 1991

2. เครื่องหมายการค้า

ต้องการให้รัฐบาลไทยใช้ best efforts เพื่อให้กฎหมายใหม่ผ่านการพิจารณาของสภา ภายใน 1 ตุลาคม 1991

3. ลิขสิทธิ์

ในการดำเนินการฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ อัยการจะต้องเรียกร้องให้ศาลกำหนดโทษในอัตราสูงสุดในทุกกรณี

ในส่วนของฝ่ายไทยได้มีการดำเนินการเจรจาต่อรองอย่างระมัดระวัง เพราะข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ สูงเกินวิสัยที่ไทยจะยอมรับได้ เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้คือ

1. สิทธิบัตร

1.1 ต้องการยกเว้นไม่คุ้มครองการประดิษฐ์บางชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ สัตว์ พืช และจุลชีพที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

1.2 เห็นว่าควรคุ้มครอง 20 ปี ตามแนวโน้มการเจรจาอนุสัญญา

1.3 ไม่ต้องการให้มีการคุ้มครองเฉพาะกาล

(1) ฝ่ายไทยรับไม่ได้ เพราะจะเท่ากับเป็นการให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์เก่า (รวมทั้งผลิตภัณฑ์ยา) ซึ่งขัดกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิทธิบัตร และเป็นสิ่งที่ยานาประเทศไม่ยอมรับ

(2) ไทยระบุว่าไม่สามารถรับได้ เพราะโดยปกติจะไม่มี การอนุญาตให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำขอ เว้นแต่จะได้เปิดเผยรายละเอียดไว้โดยครบถ้วน แล้ว

1.4 ควรให้มีการบังคับให้ใช้สิทธิได้ในกรณีที่มีการวินิจฉัยของฝ่าย บริหารว่าการปฏิบัติของผู้ทรงสิทธิบัตร เป็นการต่อต้านการแข่งขัน โดยไม่จำกัดอยู่ เฉพาะภายใต้กฎหมายต่อต้านการผูกขาดเท่านั้น

1.5 ให้เพิกถอนสิทธิบัตรได้ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรใช้สิทธิโดยมิชอบ (abuse) ด้วย

1.6 ไม่สามารถรับได้ เพราะจะเป็นการก้าวก้าวเอกลิทธิของฝ่าย นิติบัญญัติ

2. เครื่องหมายการค้า

ฝ่ายไทยก็แจ้งว่าไม่สามารถรับได้ เพราะจะเป็นการก้าวก้าวเอกลิทธิ ของฝ่ายนิติบัญญัติ

3. ลิขสิทธิ์

ฝ่ายไทยแจ้งว่าไม่สามารถรับได้ เพราะไม่ใช่วิธปฏิบัติของอัยการ และ จะเป็นการก้าวก้าวการทำงานของอัยการ

การเจรจาในครั้งนี้ผลการหารือไม่สามารถตกลงกันได้ เพราะสหรัฐฯ ต้องการให้ไทยแก้ไขร่างกฎหมายสิทธิบัตรภายในวันที่ 1 ตุลาคม 1991 โดยมีผล บังคับใช้ภายใน 90 วัน ซึ่งไทยเห็นว่ากำหนดเงื่อนไขเวลานั้นไม่สามารถทำได้ เพราะเป็นเอกลิทธิของฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้เรียกร้องเพิ่มเติมใน เรื่องที่เกินกว่าสิ่งที่ประเทศทั่วไปจะปฏิบัติได้ เช่น ไม่ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ควบคุมราคาขาย รวมทั้งเงื่อนไขการบังคับใช้สิทธิบัตรบางประเด็น โดยอ้าง ว่ากฎหมายสิทธิบัตรของไทยทำให้เจ้าของยาใหม่ของสหรัฐฯ เสียหายเป็นมูลค่าถึง 625-2,500 ล้านบาทต่อปี กล่าวโดยสรุปก็คือ สหรัฐฯ ได้เรียกร้องในสิ่งที่ไทยไม่ สามารถปฏิบัติตามได้เพราะ

1. ทำให้รัฐบาลไทยต้องเข้าไปก้าวก้าวเอกสิทธิ์ของฝ่ายนิติบัญญัติในเรื่องการแก้ไขกฎหมาย
2. ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ไม่สอดคล้องกับแนวทางการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย และขัดต่อหลักสิทธิบัตรสากล
3. หากไทยยอมรับข้อเรียกร้องดังกล่าวเท่ากับว่าไทยต้องยอมรับพันธกรณีสูงกว่ามาตรฐานสากล

เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีเงื่อนไขจึงทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ ทำให้การเจรจาล้มเหลวเหมือนครั้งที่ผ่านๆ มา สหรัฐฯ จึงประกาศให้ไทยเป็น PFC ภายใต้กฎหมายการค้ามาตรา Special 301 เมื่อวันที่ 26 เมษายน 1991 เนื่องจากไม่พอใจที่ไทยไม่ได้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้อง โดยอ้างเหตุผลในการประกาศครั้งนี้คือ

1. ไทยล้มเหลวในการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ ทำให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ เทปเพลง และคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ของสหรัฐฯ
2. ไทยไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรอย่างเพียงพอ ได้แก่ การไม่คุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา การกำหนดเงื่อนไขบังคับให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร (Compulsory licensing) ไว้กว้างเกินไป

เมื่อสหรัฐฯ ประกาศให้ไทยเป็น PFC แล้ว USTR จะต้องทำการสอบสวนไทยภายใน 30 วัน และเสร็จสิ้นภายใน 6 เดือน จึงจะออกมาตรการตอบโต้ แต่อาจจะขยายเวลาออกไปได้อีก

ฝ่ายไทยเองได้เร่งดำเนินการแก้ไขในเรื่องสำคัญ ๆ และสามารถทำได้ก่อน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ซึ่งเคยได้รับการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมมาแล้ว ในฉบับแก้ไขใหม่ครั้งนี้ดำเนินการแล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 1991 โดยกำหนดบทลงโทษสูงขึ้นคือ

- ผู้ปลอมแปลงเครื่องหมายการค้ามีโทษจำคุกสูงสุด 4 ปี และปรับเป็นเงิน 400,000 บาท (เดิมโทษจำคุกสูงสุด 3 ปี และปรับ 4,000 บาท)

- ผู้เขียนแบบเครื่องหมายการค้ามีโทษจำคุกสูงสุด 2 ปี และปรับ 200,000 บาท
- ถ้าผู้ต้องโทษดังกล่าวกระทำความผิดซ้ำอีกภายในเวลา 5 ปี เพิ่มโทษเป็นสองเท่า

ในส่วนของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ และพระราชบัญญัติสิทธิบัตรนั้นค่อนข้างมีความซับซ้อนมากกว่า จึงยังไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จในช่วงรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าได้รับการประกาศใช้แล้ว สหรัฐอเมริกาก็ได้ยกเลิกการไต่สวนไทยในเรื่องนี้ในเดือนธันวาคม 1991 นอกจากนี้ยังได้ระงับการไต่สวนปัญหาลิขสิทธิ์ไว้ก่อนด้วย เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยกวาดล้างผู้ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างเข้มงวดตลอดปี 1991 ประเด็นปัญหาความขัดแย้งหลักของไทยที่ยังคงอยู่ก็คือ ประเด็นเรื่องสิทธิบัตร ซึ่งไม่สามารถตกลงกันได้จนถึงปี 1992 ฝ่ายไทยเองก็ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขจนสามารถเสนอผ่านร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 1992 ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ได้แก้ไขแล้วดังต่อไปนี้คือ

1. ให้ความคุ้มครองกว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะยา เครื่องจักรกลการเกษตร อาหารและเครื่องดื่ม และเทคโนโลยีชีวภาพ
2. เพิ่มระยะเวลาคุ้มครองผลิตภัณฑ์จาก 15 ปี เป็น 20 ปี และกรรมวิธีการผลิตจาก 7 ปี เป็น 10 ปี
3. ตั้งคณะกรรมการสิทธิบัตรขึ้นมาควบคุมดูแล
4. มิได้ให้ความคุ้มครองย้อนหลังยาเก่า
5. กำหนดให้รัฐบาลมีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นสามารถใช้สิทธิแทนผู้ทรงสิทธิเดิมได้ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิเดิมปฏิบัติในทางมิชอบ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลไทยได้พยายามผลักดันพระราชบัญญัติสิทธิบัตรจนผ่านสภานิติบัญญัติแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของฝ่ายสหรัฐฯ ดังนั้นในวันที่ 29

เมษายน 1992 USTR จึงได้ตัดเงินให้ไทยยังคงถูกจัดอยู่ในกลุ่ม PFC นับเป็นปีที่ 2 ติดต่อกันโดยให้เหตุผลว่า

1. ไทยไม่จับกุมผู้ละเมิดในทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ อย่างจริงจัง
2. พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของไทยให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาไม่ตรงตามที่สหรัฐฯ ต้องการ ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรเดิมใช้สิทธิไปในทางที่มีขบอาทิผูกขาดการผลิตและตั้งราคาขายยาแพงเกินสมควร ในประเด็นนี้สหรัฐฯ เห็นว่าควรจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐบาลไทยให้แคบที่สุดคือใช้เฉพาะในกรณีภาวะฉุกเฉินเท่านั้น ส่วนในภาวะปกติให้อยู่ในอำนาจศาลเป็นผู้ระบุว่าผู้ทรงสิทธิบัตรฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาดหรือไม่

3. สหรัฐฯ ขอให้ไทยยกเลิกการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิบัตรยา ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการกำหนดราคาจำหน่ายยาภายในประเทศ

4. สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยมีกระบวนการพิจารณาฟ้องร้องผู้กระทำความผิดรวดเร็วยิ่งขึ้น และมีการลงโทษอย่างเฉียบขาด

ในวันที่ 7-8 พฤษภาคม 1992 สหรัฐฯ ได้ส่งเจ้าหน้าที่ทางการค้าระดับสูง คือ นาย Robert Cassidy ผู้ช่วย USTR เดินทางมาเจรจากับนายเกริกไกร จีระแพทย์ รองปลัดกระทรวงพาณิชย์ เพื่อเจรจาลดคลายประเด็นปัญหาต่าง ๆ ระหว่างกัน แต่เนื่องจากเกิดสถานการณ์วุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศไทยในขณะนั้น จึงทำให้การเจรจาแก้ไขปัญหาทางการค้าไม่คืบหน้าเท่าที่ควร การเดินทางมาเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมข้อขัดแย้งในครั้งนี้ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐฯ ได้แจ้งว่า หากไทยไม่ดำเนินการแก้ไขให้เป็นที่พอใจของสหรัฐฯ ได้ภายใน 6-9 เดือน สหรัฐฯ อาจจะใช้อำนาจตามกฎหมายการค้ามาตรา 301 ตอบโต้ทางการค้าแก่ไทย โดยมาตรการลงโทษที่นาย Cassidy ได้แจ้งแก่ฝ่ายไทยนั้นพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. การตัดสิทธิพิเศษ GSP สหรัฐฯ มีสิทธิที่จะยกเลิกการให้ GSP สำหรับสินค้าไทยที่ได้รับ GSP อยู่ในตลาดสหรัฐฯ ขณะนี้ ซึ่งจะส่งผลให้สินค้าที่ถูกตัด

GSP ต้องเสียภาษีนำเข้าสหรัฐอเมริกาในอัตราปกติสำหรับสินค้าดังกล่าว ส่งผลให้สินค้านั้น เสียเปรียบในการแข่งขันด้านราคากับสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ที่ยังได้รับสิทธิ GSP จากสหรัฐฯ สินค้าที่ไทยส่งออกไปสหรัฐฯ ภายใต้ระบบ GSP ในปี 1991 คิดเป็นมูลค่า 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เทียบกับ 1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 1990

2. การเพิ่มภาษีนำเข้าหรือการตั้งกำแพงภาษี การที่สหรัฐฯ เพิ่มภาษีนำเข้าเพียงไม่ถึงร้อยละ 20 ก็ส่งผลเสียหายให้แก่สินค้าเข้าเหล่านั้น ต้องสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันและส่วนแบ่งการตลาดในสหรัฐฯ ดังนั้นการตั้งกำแพงภาษีในอัตราสูงถึงร้อยละ 100 สำหรับสินค้าเข้าบางรายการ ย่อมทำให้สินค้าดังกล่าวหมดโอกาสที่จะขายแข่งขันในสหรัฐฯ (Prohabitive tariff rates) สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้มาตรการนี้กับประเทศบราซิล โดยได้ประกาศขึ้นภาษีสินค้าจำนวน 22 รายการ จากอัตราเดิมเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นผลให้การส่งออกของบราซิลได้รับผลกระทบอย่างมาก แต่ในที่สุดทั้งสองประเทศก็สามารถตกลงกันได้ อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ก็มีความระมัดระวังในการพิจารณาเลือกรายการสินค้าที่จะขึ้นภาษี เพราะมีข้อจำกัดในการเลือก กล่าวคือ สหรัฐฯ จะต้องหลีกเลี่ยงสินค้าที่จะมีผลกระทบต่อท่าทีการเจรจาอนุสัญญาของสหรัฐฯ และสินค้าที่ผูกพันภาษีไว้ใน GATT

3. การจำกัดปริมาณการนำเข้าสำหรับสินค้าที่ยังไม่เคยถูกกำหนดโควตานำเข้าจากสหรัฐฯ มาก่อน หรือการลดโควตานำเข้า ในกรณีที่สหรัฐฯ ได้กำหนดโควตานำเข้าสินค้านั้นอยู่แล้ว วิธีนี้เป็นการตัดโอกาสมิให้สินค้าจากประเทศที่สหรัฐฯ ลงโทษเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ โดยตรง

4. การห้ามนำเข้า เป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด แต่คาดว่าสหรัฐฯ คงจะไม่ใช้วิธีนี้ เนื่องจากที่ผ่านมาสหรัฐฯ จะใช้ตอบโต้เฉพาะกรณีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงเท่านั้น

สำหรับหลักเกณฑ์ที่สหรัฐฯ ใช้ในการพิจารณาลงโทษตามมาตรา 301 เพื่อตอบโต้สินค้าหรืออุตสาหกรรมของไทย ได้แก่

1. สหรัฐฯ จะพิจารณาเลือกอุตสาหกรรมที่สามารถบีบบังคับให้รัฐบาลไทยต้องยินยอมตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในที่สุด ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก เพราะจะส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางต่อระบบเศรษฐกิจไทย
2. ควรเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่กระทบต่อผู้ผลิตในสหรัฐฯ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ผลิตชาวอเมริกันในสหรัฐฯ โดยตรง
3. ควรเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่กระทบต่อผู้บริโภคในสหรัฐฯ เช่น เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยหรือเป็นสินค้าที่สามารถหาผู้ส่งออกจากประเทศอื่นทดแทนได้ง่าย หรือเป็นสินค้าที่มีการแข่งขันในตลาดสหรัฐฯ ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคสหรัฐฯ จะได้มีโอกาสเลือกซื้อสินค้าอื่นได้แทน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การตอบโต้ทางการค้าของสหรัฐฯ มีเงื่อนไขกำหนดไว้ว่าจะต้องมีมูลค่าเท่ากับมูลค่าความเสียหายของสหรัฐฯ ที่ได้รับจากการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมของประเทศคู่ค้า สำหรับกรณีของไทย สหรัฐฯ ได้ประมาณการมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาคิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 85 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การตอบโต้ของสหรัฐฯ จะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อสหรัฐฯ พึงพอใจต่อการเจรจาประนีประนอมซึ่งกันและกัน หรือสิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 4 ปี ยกเว้นในกรณีที่เอกชนสหรัฐฯ ยื่นคำร้องขอต่ออายุมาตรการตอบโต้ออกไปอีก การเรียกร้องของภาคเอกชนสหรัฐฯ ก่อนข้างมีความสำคัญมาก ดังจะเห็นได้ในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายนั้น ฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ โดย USTR ได้แสดงท่าทีพอใจการแก้ปัญหาของไทยจนถึงกับแจ้งผ่านมายังสถานทูตสหรัฐฯ ประจำกรุงเทพฯ ให้รายงานให้รัฐบาลไทยทราบว่า ฝ่ายสหรัฐฯ ยินดีเลื่อนไทยไปอยู่ในบัญชี WL ซึ่งเป็นบัญชีที่ไม่มีเงื่อนไขที่เร่งด่วนและรุนแรง แต่เมื่อได้รับการเรียกร้องและคัดค้านจากภาคเอกชน ท่าทีดังกล่าวจึงต้องระงับไป

สำหรับการแก้ไขในระยะต่อไปของฝ่ายไทยนั้น เมื่อเกิดปัญหาทางการเมืองภายในขึ้น จนทำให้การเจรจาข้อขัดแย้งชะงักไป สหรัฐฯ จึงต้องรอรัฐบาลชุด

ใหม่ของไทยว่าจะมีแนวทางต่อปัญหาการค้านี้อย่างไร ซึ่งแนวทางของฝ่ายไทยนั้นก็ ดำเนินการสานต่อจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ คือ

1. ขอเวลาสหรัฐฯ สำหรับรอฟังผลสรุปของการเจรจา GATT รอบ อูรุกวัยก่อนที่ไทยจะตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรยาตามความต้องการของสหรัฐฯ หากผลสรุปของ GATT เป็นประการใด ไทยก็พร้อมที่จะแก้ไข กฎเกณฑ์ของประเทศให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของประชาคมโลก ซึ่งไทยยึดถือและ ยอมรับนโยบายการค้าตามแนวทางตลาดเสรีอย่างเต็มที่

2. การเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯ โดยยกประโยชน์ที่สหรัฐฯ จะได้จาก ไทย เช่น ด้านการลงทุน สิทธิการบิน เป็นข้ออ้างเพื่อให้สหรัฐฯ ลดค่าที่ที่แข็งแกร่ง ต่อไทยลง

3. กำหนดบทบาทและหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญาอย่างชัดเจน หลังจากทีคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้เปิดทางไว้แล้ว โดยอนุมัติ การจัดตั้งกรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อปลายเดือนตุลาคม 1991 เพื่อกำกับดูแลเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกัทรัพย์สินทางปัญญาให้ต่างประเทศเห็นว่าไทยมิได้นิ่งเฉย แต่พยายาม ดำเนินมาตรการที่มีผลบังคับใช้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

4. การกระจายตลาดส่งออกของไทยไปยังประเทศอื่น ๆ (นอกเหนือ จากสหรัฐฯ) มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงทางการค้า หากสหรัฐฯซึ่งเป็นตลาดส่งออก สำคัญที่สุดของไทยในขณะนี้ ใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าแก่ไทย เช่น การตัดการ ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) การตั้งกำแพงภาษีและการจำกัดปริมาณการ นำเข้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสินค้าส่งออกของไทยไปสหรัฐฯ อย่างแน่นอน ดังนั้นการแสวง หาตลาดส่งออกแห่งใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการส่งออกของไทยกระจุกตัวอยู่เฉพาะตลาด สหรัฐฯ จะมีส่วนช่วยบรรเทาความเสียหายจากมาตรการตอบโต้ทางการค้าของ สหรัฐฯ ได้บ้าง

แนวทางการแก้ไขดังกล่าวมาแล้วได้มีการนำมาดำเนินการอย่างจริงจัง ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย หลังจากที่เหตุการณ์บ้านเมืองเข้าสู่ภาวะปกติและ

เป็นที่ยอมรับของนานาชาติมากขึ้น เศรษฐกิจของไทยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงด้วยสาเหตุจากปัจจัยภายในประเทศเอง ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ซึ่งเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจโดยคณะทหาร (รสช.) จนการลงทุนจากต่างประเทศหยุดชะงัก เพราะนักลงทุนขาดความเชื่อมั่นในแนวนโยบายของรัฐบาลชุดใหม่ ตามมาด้วยเหตุการณ์สงครามในอ่าวเปอร์เซีย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทยอย่างรุนแรง แม้ว่ารัฐบาลชุดรักษาการของนายอานันท์ ปันยารชุน จะเข้ามาช่วยฟื้นฟูและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักลงทุนจากต่างชาติ และประเทศพันธมิตรที่เป็นคู่ค้าของไทยได้ในระดับหนึ่ง แต่ไทยก็ต้องประสบปัญหาครั้งใหญ่ในระยะต่อมาอีกไม่นานคือการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่อุบัติขึ้นระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 1992 เนื่องจากการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูรอย่างไม่ชอบธรรมในสายตาประชาชน เพราะเหมือนเป็นการสานต่ออำนาจของคณะรัฐประหารชุด รสช. จนกลายเป็นเหตุการณ์นองเลือดขั้นในที่สุด เหตุการณ์ครั้งนี้ได้นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทางด้านชีวิตและทรัพย์สินมาสู่ประเทศและได้ทำให้ความเชื่อมั่นในระบอบการเมืองและเศรษฐกิจของไทย ซึ่งอยู่ในระดับต่ำอยู่แล้วยิ่งลดต่ำลงไปอีก ผลกระทบของวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคมที่มีต่อเศรษฐกิจไทย อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในขั้นรุนแรง ทั้งนี้เมื่อคำนึงถึงจังหวะเวลาของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่เศรษฐกิจไทยกำลังจะฟื้นตัว สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ประมาณการไว้ว่าความสับสนทางการเมืองในช่วงเดือนพฤษภาคม ทำให้การขยายตัวของเศรษฐกิจลดลงจากร้อยละ 7.3 เป็นร้อยละ 6.5 ซึ่งความเสียหายมีมูลค่าสูงถึง 200,000 ล้านบาท ผลกระทบที่ชัดเจนและมีผลต่อเนื่องในระยะยาวคือ จำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในไทยได้ลดลงอย่างชัดเจน ตั้งแต่ช่วงวิกฤตการณ์เป็นต้นมา ส่งผลให้อัตราการเข้าพักในโรงแรมลดจากระดับที่ต่ำอยู่แล้ว (คือร้อยละ 50-60) ลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 20 ในช่วงวิกฤตการณ์ และจำนวนนักท่องเที่ยวตลอดปี 1992 มีจำนวนลดลงจากปี 1991 ประมาณร้อยละ 2 คือน้อยกว่า 5 ล้านคน

การลงทุนจากต่างประเทศซึ่งลดลงมาโดยตลอด ตั้งแต่สงครามอ่าวเปอร์เซียและการรัฐประหารของ รสช. ยิ่งลดลงไปอีกในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม โดยเฉพาะการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติในตลาดหลักทรัพย์ไทย ซึ่งดัชนีลดลงทันทีในวันที่ 19 พฤษภาคม 1992 ถึง 65 จุด เมื่อวิกฤตการณ์สิ้นสุดลง

นายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือในสายตาชาวต่างประเทศจึงได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำรัฐบาลอีกวาระหนึ่งเป็นสมัยที่ 2 ทำให้การผลิตของภาคเอกชนไม่ได้ถูกกระทบกระเทือนยาวนานและสามารถกลับฟื้นตัวและขยับตัวสูงขึ้นได้โดยเร็ว เมื่อรัฐบาลอานันท์ 2 ดำเนินการยุบสภาเพื่อให้ระบอบการปกครองของประเทศเข้าสู่ระบบตามปกติ ประเทศไทยจึงได้รัฐบาลใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งที่จะต้องเข้ามาบริหารในการแก้ไขปัญหาของชาติที่เกิดขึ้นในระยะที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกอบกู้เศรษฐกิจไทยให้รอดพ้นจากผลกระทบอันไม่พึงปรารถนานานาประการ นอกจากภาวะดังกล่าวแล้วรัฐบาลชุดใหม่ยังจำเป็นที่จะต้องคลี่คลายข้อขัดแย้งทางการค้ากับสหรัฐฯ โดยเร็ว เพื่อโน้มน้าวให้สหรัฐฯ ลดค่าที่แข็งกร้าวทางการค้ากับไทยลง อีกทั้งจะต้องประคับประคองให้ไทยรอดพ้นจากการถูกตอบโต้ทางการค้าจากสหรัฐฯ

ประเทศไทยต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทั้งจากการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศมาตั้งแต่ปี 1991 ในเดือนกันยายน 1992 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ก็ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกายุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเสียงข้างมากจึงได้สิทธิในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลโดยมี นายชวน หลีกภัยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นคนที่ 20 บรรยากาศภายในประเทศในช่วงนี้ เริ่มผ่อนคลายความตึงเครียดจากสภาวะการณ์ทางการเมืองลงในระดับหนึ่ง ประกอบกับการเมืองระหว่างประเทศ เริ่มที่จะมีเสถียรภาพมากขึ้น จากกระแสประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออกและรัสเซีย วิกฤตการณ์ตะวันออกกลางที่เริ่มเข้าสู่ภาวะปกติ การยุติปัญหาอินโดจีน สภาพแวดล้อมดังกล่าวเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยสนับสนุนการขยายตัวของเศรษฐกิจโลก และเศรษฐกิจไทย เพราะตลาดน้ำมันเริ่มมี

เสถียรภาพมากขึ้น การเจรจา GATT ในรอบอูรุกวัยแม้จะล่าช้ากว่ากำหนดการเดิม แต่ก็สามารถตกลงกันได้หลายเรื่อง กองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือ IMF ถึงกับออกมาคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกจะขยายตัวสูงถึงร้อยละ 3.5 และการค้าโลกขยายตัวร้อยละ 5.5 สูงกว่าในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา ในช่วงแรกของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ความเสี่ยงในปัจจุบันด้านต่างประเทศมีเพียง 2 ประเด็นคือ

1. การกีดกันทางการค้า เนื่องจากการเจรจา GATT ในช่วงนี้ยังไม่สามารถสรุปผลได้ตามกำหนดเดิม ซึ่งรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยนายอานันท์ก็ได้เตรียมการตั้งรับไว้แล้ว โดยการรวมกลุ่มการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับเวทีการค้าพหุภาคีระหว่างประเทศ และสร้างให้อาเซียนเป็นฐานดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศรัฐบาลนายชวน มีภาระในการผลักดันให้ AFTA มีความคืบหน้าต่อไป

2. การขาดแคลนเงินออมของโลก เนื่องจากมีความต้องการใช้เงินทุนเพิ่มขึ้นมากจากการที่เศรษฐกิจโลกขยายตัวเพิ่มขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจของยุโรป ตะวันออกและรัสเซีย และการบูรณะประเทศที่ได้รับผลกระทบจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย ในขณะที่ปริมาณเงินออมของโลกเพิ่มขึ้นได้อย่างจำกัด อาจทำให้อัตราดอกเบี้ยระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่การกักเงินของประเทศกำลังพัฒนามีข้อจำกัดมากขึ้น

ภายใต้สถานการณ์โลกดังกล่าวประเทศไทยอยู่ในฐานะที่ค่อนข้างดีกว่าประเทศอื่น และสามารถใช้อีกาสดังกล่าวให้เป็นประโยชน์โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศไปในแนวทางที่รัฐบาลพลเอกชาติชายได้ดำเนินการค้างไว้คือ การทำให้ไทยเป็นประตูการค้าไปสู่อินโดจีน ซึ่งแม้เหตุการณ์ทางการเมืองจะคลี่คลายไปแล้วแต่ยังขาดความพร้อมในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานในการลงทุนอยู่ นักลงทุนต่างชาติจึงยังคงต้องอาศัยไทยเป็นฐานการผลิตเพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดอินโดจีน รัฐบาลนายชวนจึงต้องพัฒนาสาธารณูปโภคให้เพียงพอต่อการรองรับสถานการณ์ดังกล่าว และที่สำคัญคือต้องทำให้เสถียรภาพทางการเมืองมีความมั่นคง เพราะการเมืองเป็นจุดที่

สร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุนต่างชาติได้มาก การลงทุนในช่วงนี้กำลังขยายตัว ไทยจึงต้องสร้างความพร้อมในทุก ๆ ด้านหลังจากที่เสียโอกาสให้กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านไปในช่วงก่อนหน้านี้ ประกอบกับโลกเพิ่งผ่านพ้นช่วงเศรษฐกิจหดตัวในปี 1991 จากสาเหตุที่ประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ประสบปัญหาเศรษฐกิจซบเซา โดยเฉพาะเศรษฐกิจของกลุ่ม G7 เติบโตไม่ถึงร้อยละ 1 ที่หนักที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สหรัฐฯ มีความเข้มงวดในด้านการค้าระหว่างประเทศ สาเหตุที่ 2 การผลิตในยุโรปตะวันออกและเขตที่เคยเป็นสหภาพโซเวียตลดลงอย่างมากถึงกว่าร้อยละ 10 ทั้งนี้เกิดจากการปฏิรูปอย่างขนานใหญ่จากเศรษฐกิจที่มีการวางแผนส่วนกลางไปเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยกลไกตลาดมากขึ้น ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ทำให้การผลิตต้องหยุดชะงักลงบ้าง เพราะประเทศเหล่านี้ยังไม่คุ้นเคยกับภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง สาเหตุที่ 3 สงครามอ่าวเปอร์เซียในช่วงต้นปี 1991 ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากในประเทศตะวันออกกลางหลายประเทศ แม้ว่าสงครามจะไม่ยืดเยื้อยาวนาน แต่ความเสียหายต่อน้ำมันในคูเวตและสหประชาชาติได้มีการห้ามส่งออกน้ำมัน (embargo) ของอิรักภายหลังสงครามก็ได้กลายเป็นปัญหาที่ทำให้เศรษฐกิจโลกชะลอตัวลงไปมาก แต่ในช่วงปี 1992 เศรษฐกิจโลกโดยรวมเริ่มดีขึ้น ในขณะที่เดียวกับที่ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยขึ้นมาอย่างรวดเร็วหลังวิกฤตการณ์และมีเสถียรภาพโดยปลอดจากการแทรกแซงของผู้สูญเสียอำนาจ ทำให้ประเทศไทยสามารถทำกิจกรรมทางการค้าระหว่างประเทศได้อย่างปกติต่อไป จะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นในอัตราประมาณร้อยละ 17 ซึ่งยังถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์สูง การส่งออกของทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกือบทุกชนิดมีมูลค่าเพิ่มขึ้น สภาพการเงินมีความเสรีและผ่อนคลายมากขึ้น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากลดลงโดยตลอด สภาพคล่องอยู่ในเกณฑ์สูง เพราะมีการกู้เงินจากต่างประเทศเข้ามามากในช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยทั้งของเงินฝากและเงินกู้ในปี 1992

ทำให้การแข่งขันในระบบการเงินมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้ไทยยังได้เริ่มดำเนินขั้นตอนในการจัดตั้งศูนย์กลางการให้บริการ การธนาคารระหว่างประเทศแห่งกรุงเทพฯ (Bangkok International Banking Facilities หรือ BIBF) ขึ้น โดยจะให้สิทธิพิเศษทางภาษีแก่ธนาคารพาณิชย์ที่ทำธุรกิจการธนาคารระหว่างประเทศ อันเป็นก้าวแรกในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการเงินของภูมิภาค ตลาดทุนของไทยก็ได้รับการพัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง โดยมีการออกพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ในเดือนพฤษภาคม 1992 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การควบคุมดูแลและพัฒนาธุรกิจหลักทรัพย์มีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ผลสำคัญของกฎหมายคือ การตั้งคณะกรรมการ (และสำนักงาน) กำกับหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ขึ้นแยกออกจากองค์การตลาดหลักทรัพย์ มีการอนุญาตให้มีการพัฒนาตราสารทางการเงินชนิดใหม่ ๆ ขึ้น การคุ้มครองผู้ลงทุนมีความรัดกุมยิ่งขึ้น การกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการจดทะเบียนและการพัฒนาตลาดรองมีประสิทธิภาพและเป็นระบบสากลมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าจังหวะการเข้ามาบริหารประเทศของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย มีปัจจัยเกื้อหนุนทั้งจากสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ส่งเสริมให้รัฐบาลสามารถบริหารประเทศต่อไปได้ จากพื้นฐานที่ได้วางเอาไว้แล้ว เป็นอย่างดีตั้งแต่รัฐบาลสมัยก่อน ๆ ทำให้รัฐบาลนายชวนในระยะแรกมีเสถียรภาพมาก ประกอบกับปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือ การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก รัฐบาลนายชวนจึงสามารถดำเนินการสานต่อปัญหาของชาติที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะปัญหาการค้ากับสหรัฐอเมริกาที่จะต้องกลายเป็นภาระหนักของรัฐบาลต่อเนื่องไปจนถึงปี 1993 เพราะสหรัฐฯ ได้ขึ้นชื่อประเทศไทยไว้ในบัญชี PFC แม้ว่าก่อนหน้านี้ไทยได้แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรเพื่อโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของสหรัฐฯ ไปบ้างแล้ว แต่สหรัฐฯ ก็ยังคงกดดันไทยให้แก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่อไป โดยเฉพาะพระราชบัญญัติสิทธิบัตรยา ซึ่งในสมัยรัฐบาลนายชวนนี้ทางฝ่ายสหรัฐฯ เองก็ได้มีการเปลี่ยนผู้นำประเทศจากประธานาธิบดี จอร์จ บุช แห่งพรรครีพับลิกัน

(Republican) มาเป็นประธานาธิบดี บิล คลินตัน แห่งพรรคเดโมแครต (Democrat) ซึ่งมีประวัติในการออกกฎหมายกีดกันการค้ามากกว่าพรรครีพับลิกัน รัฐบาลนายชว่นจึงต้องเร่งดำเนินการเจรจาแก้ไข เพื่อให้ไทยหลุดพ้นจากการถูกตอบโต้ของสหรัฐฯ โดยเร็ว เนื่องจากในวันที่ 29 เมษายน 1992 สหรัฐฯ ได้ประกาศให้ไทยอยู่ในบัญชีรายชื่อ PFC ต่อเนื่องจากปี 1991 เป็นปีที่ 2 พร้อมกับอินเดียและไต้หวัน โดยยังคงอ้างว่าไทยไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ยังไม่ดำเนินการตอบโต้ทางการค้าต่อไทย เพราะเห็นว่าไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายครั้งและสถานการณ์การเมืองผันผวน จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการเจรจากับสหรัฐฯ ขณะเดียวกันฝ่ายสหรัฐฯ ก็อยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่เช่นกัน การเจรจาจึงยังไม่มีความคืบหน้า แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลเรียบร้อยแล้วจึงต้องดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยเร็ว เพื่อไม่ให้เกิดการตอบโต้ขึ้น เพราะจะทำให้กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจไทยที่กำลังขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ซึ่งขยายตัวสูงถึงร้อยละ 10 จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก และความต้องการภายในประเทศ

หลังจากได้มีการจัดตั้งรัฐบาลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รัฐบาลใหม่ที่นำโดยนายชว่น หลีกภัย ก็ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ในวันที่ 21 และ 22 ตุลาคม 1992 ตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ จึงถือว่ารัฐบาลมีสิทธิ์ในการบริหารราชการแผ่นดินโดยสมบูรณ์ รัฐบาลก็ได้เริ่มดำเนินการสะสางปัญหาการค้ากับสหรัฐฯ ที่ตกทอดมาจากรัฐบาลก่อน ๆ โดยนายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านเศรษฐกิจ และดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ได้เรียกประชุมคณะกรรมการทั้งหมดเป็นครั้งแรกในรัฐบาลนี้ ในวันที่ 2 ธันวาคม 1992 โดยมีการหารือในเรื่องที่จะต้องเจรจากับรัฐบาลใหม่ของสหรัฐอเมริกา และได้ส่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศไปประจำอยู่ที่สหรัฐฯ แล้วเนื่องจากใกล้เวลาที่สหรัฐฯ จะต้องทบทวนบัญชีรายชื่อประเทศคู่ค้าภายใต้มาตรา 301 ซึ่งรัฐบาลใหม่ของสหรัฐฯ จะต้องเป็นผู้ดำเนินการในครั้งต่อไป

ปลัดกระทรวงต่างประเทศจึงต้องดำเนินการหารือกับคณะผู้รับมอบอำนาจของประธานาธิบดีบิล คลินตัน โดยเฉพาะในเรื่องเร่งด่วนคือ เรื่องสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร (GSP) ซึ่งจะมีการพิจารณาเปลี่ยนแปลงในส่วนของประเทศไทย ในวันที่ 15 ธันวาคม 1992 สหรัฐฯ ยังไม่พอใจการให้ความคุ้มครองสิทธิแรงงานในระดับที่นานาชาติดียอมรับของไทย ดังนั้น USTR จึงต้องพิจารณาในส่วนของไทยใน 5 ประเด็น คือ

1. สิทธิในการจัดตั้งสหภาพแรงงานของไทย
2. สิทธิในการจัดการสหภาพแรงงานไทย รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ
3. การรวมตัวของผู้ใช้แรงงานเพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตน
4. การกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับการใช้แรงงานเด็ก
5. เงื่อนไขในการรับเข้าทำงาน ซึ่งนายจ้างไทยควรจะคำนึงถึงอัตรา

ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ลักษณะการทำงานกับค่าจ้าง รวมถึงเรื่องความปลอดภัยในด้านอาชีพและสุขภาพ

ฝ่ายไทยได้แจ้งต่อ USTR ว่ากำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการจัดตั้งกระทรวงแรงงาน โดยจะมีหน่วยดูแลสวัสดิการแรงงาน การฝึกอบรมแรงงาน ตลอดจนจนถึงการดูแลสุขภาพแวดล้อมภายในโรงงาน ส่วนในเรื่องการแก้ไขกฎหมายรัฐวิสาหกิจแรงงานสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทยกำลังรวบรวมข้อคิดเห็นจากที่ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกฎหมายที่จะเน้นในเรื่องของการจัดตั้งองค์กรแรงงานขึ้นมา

ซึ่งถ้าหากไทยไม่สามารถดำเนินการในประเด็นที่สหรัฐฯ เรียกร้องได้ เป็นที่น่าพอใจ สหรัฐฯ ก็จะมีการตัดสิทธิ GSP เพิ่มเติมจากส่วนที่สหรัฐฯ ได้ตัดไปแล้วตั้งแต่ปี 1987-1992 รวม 24 รายการด้วยกัน คือ

รายการสินค้าที่ไทยถูกสหรัฐฯ ตัดสิทธิ GSP ตั้งแต่ปี 1987-1992

ลำดับ	พิกัด H.S.	สินค้า	อัตราภาษี	
			นำเข้าปกติ	ถูกระงับสิทธิตั้งแต่
			(%)	
1.	7113.11.50	เครื่องรูปพรรณทำด้วยโลหะ มีมูลค่าเกิน 18 ดอลลาร์ ต่อโหล	6.5	1 ก.ค. 1987
2.	7113.19.50	เครื่องรูปพรรณทำด้วยโลหะ มีค่าอื่น ๆ	6.5	1 ก.ค. 1987
3.	7113.20.50	เครื่องรูปพรรณทำด้วยโลหะ สามัญที่หุ้มด้วยโลหะมีค่า	6.5	1 ก.ค. 1987
4.	7116.10.10	ของที่ประกอบด้วยไข่มุกแท้	6.5	1 ก.ค. 1988
5.	7116.20.10	ของที่ประกอบด้วยอัญมณีที่มีค่า และกึ่งมีค่า	6.5	1 ก.ค. 1988
6.	1102.30.00	แป้งข้าว	1.1	1 ก.ค. 1989
7.	1103.14.00	ข้าวบด	0.2/Kg	1 ก.ค. 1989
8.	7113.11.20	เครื่องรูปพรรณทำด้วยโลหะ เงินที่มีมูลค่าไม่เกิน 18 ดอลลาร์สหรัฐต่อโหล	27.5	1 ก.ค. 1989
9.	6702.90.60	ดอกไม้ ผลไม้และต้นไม้ประดิษฐ์ ทำด้วยวัตถุอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พลาสติก ขนนกและผ้าใยสังเคราะห์	17.0	1 ก.ค. 1989
10.	9608.10.20	กระเบื้องปูพื้นและผนัง	20.0	1 ก.ค. 1989
11.	9401.40.00	ที่นั่งไม้ปรับเตียงได้ ยกเว้นที่นั่ง ในสนาม	3.2	1 ก.ค. 1989
12.	9401.61.60	ที่นั่งอื่น ๆ ที่เป็นโครงไม้	2.5	1 ก.ค. 1989

ลำดับ	พิกัด H.S.	สินค้า	อัตราภาษี นำเข้าปกติ	ถูกระงับสิทธิตั้งแต่
			(%)	
13.	9401.69.80	ที่นั่งอื่น ๆ ที่เป็นโครงไม้	2.5	1 ก.ค. 1989
14.	9403.30.80	เฟอร์นิเจอร์ไม้ที่ใช้ในสำนักงาน	2.5	1 ก.ค. 1989
15.	9403.40.90	เฟอร์นิเจอร์ไม้ใช้ในห้องครัว	2.5	1 ก.ค. 1989
16.	9403.50.90	เฟอร์นิเจอร์ไม้ใช้ในห้องนอน	2.5	1 ก.ค. 1989
17.	9403.60.80	เฟอร์นิเจอร์ไม้อื่น ๆ	2.5	1 ก.ค. 1989
18.	0713.31.40	ถั่วแห้ง	1.6	1 ก.ค. 1990
19.	8521.10.00	เครื่องอุปกรณ์ช่วยบันทึกรถหรือรถ วีดีโอแบบเทปแม่เหล็ก	3.9	1 ก.ค. 1990
20.	9405.30.00	ชุดไฟตกแต่งที่ใช้กับต้นคริสต์มาส	3.9	1 ก.ค. 1990
21.	4104.31.20	หนังกระป๋อง	3.7	1 ก.ค. 1991
22.	4016.99.25	ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ทำด้วยยาง ธรรมชาติ	4.2	1 ก.ค. 1992
23.	7103.99.10	รัตนชาติหรือกึ่งรัตนชาติมีค่า ยังไม่ตกแต่ง	2.1	1 ก.ค. 1992
24.	8517.10.00	ชุดเครื่องรับโทรศัพท์	8.5	1 ก.ค. 1992

ในส่วนของสหรัฐฯ นั้น ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ภาคเอกชนโดยสมาคมผู้ผลิตยา (Pharmaceutical Manufacturers Association หรือ PMA) นาย Harvey E. Bale ได้ออกประกาศสมาคม ประกาศรายชื่อประเทศที่ยังไม่มีการคุ้มครองสิทธิบัตรยาสหรัฐฯ อย่างเพียงพอ หนึ่งในรายชื่อเหล่านี้มีประเทศไทยอยู่ด้วย โดยมีการกล่าวหาว่าแม้ไทยจะประกาศใช้พระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับปี 2535 (1992) แล้ว แต่ก็ยังเป็นการจำกัดช่องทางการจำหน่ายยาสหรัฐฯ อยู่ดี โดยให้เหตุผลไว้ 3 ประการ คือ

1. คณะกรรมการสิทธิบัตรขามีอำนาจมากเกินไป โดยเฉพาะอำนาจในการกำหนดราคาและการขอข้อมูลยาใหม่
2. การนำเข้ายาใหม่ยังมีข้อจำกัดว่าด้วยความปลอดภัยตามค่าของสิทธิบัตรอยู่
3. ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองขายย้อนหลัง (Pipeline Products Protection) ให้กับยาสหรัฐฯ

นอกจากนี้สมาคมผู้ผลิตยาสหรัฐฯ ได้แสดงจุดยืนสนับสนุนการปฏิบัติงานของ USTR ที่มีต่อประเทศไทย พร้อมทั้งเรียกร้องค่ามันส์สัญญาที่รัฐบาลไทยให้ไว้กับการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย (GATT) ที่ว่าจะปฏิบัติตามร่างความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trips) ตามมาตรฐานที่กำหนดโดยเลขาธิการ GATT หากการเจรจา GATT ประสบความสำเร็จ

12 กุมภาพันธ์ 1993 สมาพันธ์ทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (IIPA) ได้ออกประกาศกล่าวหาประเทศไทยพร้อมประเทศอื่น ๆ อีกรวม 28 ประเทศ ว่ามีการกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ ผลการถูกละเมิดโดยรวมในปีที่ผ่านมาทำให้เกิดความเสียหายถึง 4.6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในจำนวนประเทศที่ถูกกล่าวหาทั้งหมด IIPA ได้จัดลำดับประเทศ Top List ไว้จำนวน 7 ประเทศ ในคำประกาศของ IIPA ได้ให้ความเห็นของสมาคมต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของ IIPA ถึงสถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ ไว้อย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งระบุสถานะของประเทศคู่ค้าทั้ง 28 ประเทศที่ถูกกล่าวหาไว้ด้วย ในส่วนของประเทศไทย IIPA ได้ประเมินความเสียหายที่ถูกละเมิดลิขสิทธิ์ในปี 1992 ไว้เป็นจำนวน 123 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มีรายละเอียดของการละเมิดแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้คือ ภาพยนตร์ 30 ล้านเหรียญ, สิ่งบันทึกเสียง 24 ล้านเหรียญ, โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 49 ล้านเหรียญ และหนังสือ 20 ล้านเหรียญ ทางฝ่ายไทยโดย ม.ร.ว. นันทอง ทองใหญ่ อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายการพาณิชย์ไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้เข้าหารือกับ นาย Robert Cassidy ผู้ช่วย USTR ประจำภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก หลังจากได้รับทราบประกาศกล่าวหาของ IIPA ในวันที่ 12

กุมภาพันธ์ 1993 เช่นเดียวกัน หลังจากการหารือ นาย Cassidy ได้แสดงความกังวลถึงความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ของฝ่ายไทย เนื่องจาก USTR ไม่ได้รับรายงานความคืบหน้าในกรณีนี้จากสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย

19 กุมภาพันธ์ 1993 นาย Eric H. Smith ผู้อำนวยการบริหาร (Executive Director) ของ IIPA พร้อมด้วยนาย Fritz E. Attaway รองประธานอาวุโส (Senior Vice President) ของ Motion Picture Export Association of America (MPAA) ได้เข้าหารือกับ ม.ร.ว. นันททอง ทองใหญ่ และได้แจ้งว่าขณะนี้ IIPA ได้ทำบันทึกถึง USTR แล้ว และกำลังรอผลการตัดสินใจประจำปีภายใต้มาตรา 301 ของสหรัฐฯ ในวันที่ 30 เมษายน 1993 โดยในส่วนของประเทศไทย นาย Eric H. Smith กล่าวว่า ไทยยังขาดมาตรการบังคับใช้สิทธิที่เฉียบขาดและต่อเนื่อง รวมทั้งคดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่สำคัญ ๆ ยังมีการพิจารณาอย่างล่าช้า การละเมิดลิขสิทธิ์หนังสือสหรัฐฯ ในประเทศไทยทำกันอย่างกว้างขวาง หนังสือที่ละเมิดส่วนใหญ่เป็นหนังสือเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และวิทยาศาสตร์ ในบันทึกของ IIPA ที่ยื่นต่อ USTR นั้น นอกจากจะได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเสียหายอย่างชัดเจนแล้ว ยังได้ยื่นเงื่อนไข 3 ประการให้รัฐบาลไทย ดำเนินการแก้ไขก่อนวันที่ 30 เมษายน 1993 คือ

1. ให้ไทยใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิดีโอ และกฎหมายว่าด้วยการเสียหายที่เข้าดำเนินการกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ที่ใช้วิธีการปลอมแปลงวิดีโอและเทปเพลงของสหรัฐฯ
2. เพิ่มค่าปรับกับคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์ให้สูงขึ้น
3. ให้รัฐบาลไทยดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเด็นสำคัญ คือ บรรเทาความยุ่งยากที่เกิดจากการหาหลักฐานรับรองประกอบการพิจารณาคดีของศาลไทยลง ให้มีการจับกุมผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ในเวลากลางคืนได้ ยกเลิกข้อยกเว้นการบังคับใช้ลิขสิทธิ์ว่าด้วยการนำไปใช้โดยไม่แสวงหากำไร ประกาศใช้มาตรา 42 แห่งสนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างไทย

กับสหรัฐฯ ให้ถือการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการก่ออาชญากรรมประเภทหนึ่ง เพิกถอนการจ้องลิขสิทธิ์เพื่อการแปลเป็นระยะเวลา 10 ปี และให้นำสาระสำคัญของ Bern Convention ปี 1971 มาบังคับใช้

9 มีนาคม 1993 กระทรวงพาณิชย์ตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการประสานงานปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า และ คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์

19 มีนาคม 1993 กระทรวงอุตสาหกรรมได้แต่งตั้งให้ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 (1992) เพื่อให้สามารถเข้าตรวจสอบสถานที่ที่สงสัยว่าผลิตเทปเพลงหรือวีดีโอที่ละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเข้าตรวจค้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

20-29 มีนาคม 1993 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้ส่งคณะผู้แทนชุดที่ 1 โดยนายพชร อิศรเสนา ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงพาณิชย์ เดินทางไปหารือกับนาย Robert Cassidy ผู้ช่วย USTR ประจำภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งนาย Cassidy ได้แจ้งกับคณะผู้แทนไทยว่าฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีบิล คลินตัน มีความเห็นให้ดำเนินการตอบโต้ทางการค้ากับไทยภายในวันที่ 30 เมษายน 1993 ด้วยเหตุผล 3 ประการคือ

1. ประเทศไทยไม่มีการตอบสนองข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เทปเพลง และวีดีโอเทป สถานการณ์การละเมิดในไทยยังมีความรุนแรงและไม่มีท่าทีว่าจะลดลง

2. นโยบายของประธานาธิบดีจอร์จ บุช ที่มีต่อประเทศไทยเท่าที่ผ่านมาค่อนข้างที่จะอ่อนปรน โดยให้โอกาสในการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์มาโดยตลอด สิ่งเหล่านี้ฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีคลินตัน ถือว่าเป็นความผิดพลาดของคณะบริหารชุดเก่า ดังนั้นน่าจะมีการดำเนินการนโยบายเชิงรุกกับปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา

3. อุตสาหกรรมภาพยนตร์และอุตสาหกรรมเทปเพลงซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ให้การสนับสนุนการเลือกตั้งประธานาธิบดีคลินตันอย่างเต็มที่มาโดยตลอด

นาย Cassidy ได้เสนอทางออกสำหรับการหลีกเลี่ยงที่จะถูกตอบโต้ทางการค้าไว้ 2 ประการคือ

1. ให้รัฐบาลไทยจัดทำบันทึกความเข้าใจ (M.O.U.) ที่จะมีผลผูกพันกับประเทศไทย โดยจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตรในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิการให้ความคุ้มครองยาชั้นหลัง ต้องตัดบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจของคณะกรรมการสิทธิบัตรยาออก แก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ให้ครอบคลุมถึงกรณีที่กฎหมายไทยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น การนำวีดีโอเทป และเทปเพลงไปเปิดในสถานที่สาธารณะให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สิทธิการแปลให้ดำเนินการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างจริงจัง

2. ดำเนินการให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ไทยทำความตกลงกับเจ้าของลิขสิทธิ์ในประเด็นของการจ่ายค่าเสียหายที่เกิดจากการละเมิดให้กับเจ้าของลิขสิทธิ์โดยตรง

1 เมษายน 1993 USTR ได้เสนอรายงาน National Trade Estimate ประจำปี 1993 ต่อประธานาธิบดีคลินตัน ในส่วนของประเทศไทย ได้มีการสรุปปัญหาและอุปสรรคในการทำการค้ากับไทยไว้ 5 ประการคือ

1. มีการเก็บภาษีขาเข้าในอัตราสูงสำหรับสินค้าผลไม้สด-แห้ง ผักสด ถั่ว ช็อกโกแลต อาหารสำเร็จรูป เหล้าไวน์ และบรันดี
2. เกิดปัญหาทางการตรวจสอบมาตรฐานสินค้า การทดสอบคุณภาพ แหล่งกำเนิดสินค้า จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาไทย
3. รัฐบาลไทยยังให้การสนับสนุนการส่งออก (Subsidize Export)
4. ขาดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ในเรื่องลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร

5. ยังไม่มีการเปิดเสรีการค้าบริการในเรื่องของบริษัทการเงิน (finance) การประกันภัย และการธนาคารที่เพียงพอ

9 เมษายน 1993 นายพิพรรธน์ อินทรศัพท์ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ในขณะนั้นได้ทำบันทึกช่วยจำถึง IIPA กล่าวหาสมาคมผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงระหว่างประเทศ (IFPI) และสมาคมผู้ผลิตภาพยนตร์แห่งสหรัฐฯ (MPAA) ว่าไม่ดำเนินการฟ้องร้องผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ภายในประเทศไทย มีผลทำให้นโยบายการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของไทยไม่บรรลุผลสำเร็จ

14 เมษายน 1993 IFPI โดยนาย Leong May Seey และนาย Fritz E. Attaway จาก MPAA ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาของอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาพร้อมยืนยันการฟ้องร้องผู้ละเมิดลิขสิทธิ์เทปเพลงเฉพาะเดือนมกราคม-มีนาคม มีการจับกุมไปแล้วถึง 20 ราย และ IFPI ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลไทยแล้ว

15 เมษายน 1993 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการให้มีการเปลี่ยนแปลงพันธกรณีภายใต้อนุสัญญากรุงเบอร์น เพื่อเข้าเป็นภาคี Paris Act

16 เมษายน 1993 นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้ทำจดหมายถึงนาย Kantor หัวหน้า USTR เพื่อแสดงความคืบหน้าในการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย โดยมีรายละเอียดเป็น 3 ประเด็น คือ

1. แจ้งการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ และการจัดทำพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ
2. นำกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 ฉบับมาบังคับใช้ในเรื่องลิขสิทธิ์คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พระราชบัญญัติกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พระราชบัญญัติควบคุมการนำเข้าและการส่งออก ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 285 ว่าด้วยการทำบัญชี และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 137

3. การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาได้ผ่านความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแล้ว

นอกจากนี้ในวันที่ 16 เมษายน นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีได้ลงนามในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งกำหนดบังคับใช้กับสินค้าเทปเพลง วีดีโอเทป แผ่นซีดี และนายอุทัย พิมพ์ใจชน ก็ได้ลงนามในระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการบริหารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย

19 เมษายน 1993 คณะอนุกรรมการการค้าระหว่างประเทศของคณะกรรมการการคลังแห่งวุฒิสภาสหรัฐฯ ได้เปิดรับฟังความคิดเห็นว่าด้วยมาตรการตามมาตรา 301 แห่งกฎหมายการค้าสหรัฐฯ ผู้แทนสมาคมผู้ผลิตยาสหรัฐฯ (PMA) กล่าวหาไทยเช่นเดิมว่า ไทยยังไม่มีมาตรการคุ้มครองยาสหรัฐฯ อย่างเพียงพอ ผู้แทน IIPA ก็กล่าวหาไทยเหมือนเดิมเช่นกันว่า ไทยยังมีการปล่อยให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างร้ายแรง ส่วนผู้แทน RIAA กล่าวชมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ไทยว่ามีการดำเนินการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างแข็งขันในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนหน้านี้

20 เมษายน 1993 นายอุทัย พิมพ์ใจชน ได้ออกคำสั่งที่ 100/742 สั่งการให้ปลัดกระทรวงพาณิชย์ย้ายนายพิพรรธน์ อินทรศัพท์ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาประจำสำนักงานปลัดกระทรวงภายใน 24 ชั่วโมง เนื่องจากทำบันทึกช่วยจำกล่าวหา IFPI กับ MPAA ว่าไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลไทย ถือว่าเป็นการขัดคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์อย่างร้ายแรง

21 เมษายน 1993 นายอุทัย พิมพ์ใจชน ได้ลงนามในประกาศคณะกรรมการกลางกำหนดราคาสินค้า และป้องกันการผูกขาด ฉบับที่ 212/2536 ให้แถบบันทึกเสียง คอมแพ็กต์ดีส์ก์ แถบบันทึกภาพเป็นสินค้าควบคุม พร้อมกันนี้ได้ลงนามในประกาศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วย การส่งสินค้าออกไปนอกและนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดส่งออกไปนอกหรือนำเข้ามาซึ่งสินค้าเทปเพลง แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หนังสือและลงนามในประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 95 กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถร้องขอต่อ

ศุลกากร สิ่งพัก และตรวจสอบสินค้าที่สงสัยว่าจะมีการทำซ้ำหรือดัดแปลงโดยการละเมิดลิขสิทธิ์ได้

23 เมษายน 1993 นาย Kantor ได้เรียกเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน เข้าพบ พร้อมยื่นจดหมายประกาศผลการตัดสินตามมาตรา 301 พิเศษให้กับฝ่ายไทย โดยในจดหมายระบุจัดลำดับให้ประเทศไทยอยู่ในบัญชี PFC ต่อไป เพราะไทยยังไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ โดยสหรัฐฯ ได้ยื่นข้อเสนอจำนวน 4 ประการ หากไทยต้องการหลุดพ้นจากบัญชี PFC คือ

1. จัดทำข้อมูลพื้นที่เชื่อถือได้จากรัฐบาลไทยในการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ ในขนาดที่สามารถถอนใบอนุญาตให้เลิกกิจการทันที
2. รัฐบาลไทยจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ ให้เป็นไปตาม Trips
3. รัฐบาลไทยจะต้องทำข้อมูลพื้นที่เชื่อถือระบบสิทธิบัตรในหัวข้อการบังคับใช้สิทธิในการออกใบอนุญาต กับลดทอนอำนาจคณะกรรมการสิทธิบัตรยา
4. จะต้องให้ความคุ้มครองยาย้อนหลัง

26 เมษายน 1993 นาย Kantor ตอบรับจดหมายของนายอุทัย พิมพ์ใจชน ฉบับลงวันที่ 15 เมษายน 1993 ว่ายินดีที่จะเปิดหารือระดับรัฐมนตรี กับนายอุทัย ที่กรุงวอชิงตัน ก่อนวันที่ 30 เมษายน 1993 อันจะเป็นวันประกาศผลการสอบสวนอย่างเป็นทางการ

27 เมษายน - 4 พฤษภาคม 1993 คณะผู้แทนไทยชุดที่ 2 นำโดยนายอุทัย พิมพ์ใจชน เปิดการหารือเป็น 2 ระดับ กับสหรัฐฯ ที่ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ระดับแรกหารือในส่วนของผู้แทนที่ระหว่าง นายสุชาย เชาววิเศษ รักษาการอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา กับ นาย Cassidy และระดับรัฐมนตรีระหว่าง นายอุทัย กับนาย Kantor ผลการหารือ สหรัฐฯ ผ่อนปรนโดยไม่กดดันให้ไทยทำ MOU แต่ให้ใช้วิธีทำจดหมายจากนาย Kantor ถึงนายอุทัย พร้อมแนบท้ายข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ เท่านั้น

30 เมษายน 1993 สหรัฐฯ ประกาศให้ไทยอยู่ในบัญชี PFC ต่อไปเป็นปีที่ 3

4 พฤษภาคม 1993 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้อนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้ง

5 พฤษภาคม 1993 นาย Kantor ทำจดหมายถึงนายอู๋ทึย พร้อมบันทึกแนบท้ายเป็น Summary of Elements บรรจุข้อเรียกร้องสำคัญ ๆ ให้ฝ่ายไทยแก้ไข คือ บทบัญญัติว่าด้วยการอนุญาตบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) กับจำกัดขอบเขตอำนาจของคณะกรรมการสิทธิบัตรว่าด้วยการเรียกข้อมูลยาตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ด้วยวิธีระเบียบบริหาร ภายในวันที่ 15 มิถุนายน 1993 โดยต้องส่งร่างทั้ง 2 ฉบับให้ฝ่ายสหรัฐฯ พิจารณา ส่วนพระราชบัญญัติสิทธิบัตรนั้น สหรัฐฯ เรียกร้องให้ไทยจัดทำร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับใหม่ ให้มีมาตรฐานตาม Trips และ Bern Convention ให้เสร็จทันสมัยประชุมสภาภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 1993 นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังเรียกร้องให้ฝ่ายไทยให้สิทธิทางการตลาดแต่เพียงผู้เดียว (Market Exclusivity) แก่ยาสหรัฐฯ ระหว่าง 7-10 ปีด้วยคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ได้วิเคราะห์ Summary of Elements และมีความเห็นว่า สหรัฐฯ เริ่มใช้แผนปฏิบัติการเร่งด่วนและเปิดการพิจารณากรอบ มีกำหนดให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 1993 นี้ เพื่อที่ USTR จะได้ประเมินและพิจารณาตัดสินว่าจะตอบโต้ทางการค้ากับประเทศไทยทันที หรือถอดรายชื่อประเทศไทยออกจาก PFC หรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพอใจของสหรัฐฯ

14 พฤษภาคม 1993 นางมาลี วลีนนท์ ประธานคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ได้ลงนามในประเทศคณะกรรมการฉบับที่ 50/2536 กำหนดให้เพลงชาติไทยเป็นสินค้าควบคุมฉลาก

31 พฤษภาคม 1993 นายไชยยศ สะสมทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้ลงนามในประกาศคณะกรรมการกลางกำหนดราคาสินค้าและ

ป้องกันการผูกขาด ฉบับที่ 213/2536 ให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าแถบบันทึกเสียง คอมแพ็กดิสก์ แถบบันทึกภาพ แสดงราคาจำหน่ายปลีกสินค้า

1 มิถุนายน 1993 นาย Kantor ประกาศแผนดำเนินการต่อไปภายใต้มาตรา 301 พิเศษกับประเทศไทย บราซิล และอินเดีย เฉพาะกรณีของไทย USTR จะทบทวนผลการตัดสินในวันที่ 31 กรกฎาคม 1993 ซึ่งเป็นการทบทวนทั้งการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์และทบทวนการดำเนินการของฝ่ายนิติบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ตามข้อเรียกร้องลงวันที่ 5 พฤษภาคม 1993 ของสหรัฐฯ

8 มิถุนายน 1993 นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธาน กนศ. เห็นชอบกับร่างหลักเกณฑ์และวิธีการให้ผู้ทรงสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับยาตามมาตรา 55 ทวิ

15 มิถุนายน 1993 จัดทำระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยวิธีปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2536 (1993)

16 มิถุนายน 1993 นายศุภชัย พานิชภักดิ์ เห็นชอบกับร่างระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการพิจารณาอนุมัติให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและฝ่ายไทยดำเนินการส่งร่างทั้งสองฉบับให้ USTR พิจารณาทันที

20 มิถุนายน 1993 ร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ของไทยผ่านการพิจารณาในคณะรัฐมนตรีพร้อมที่จะบรรจุเป็นวาระเข้าประชุมสภาทันทันในสมัยประชุมปี 1993

21 มิถุนายน 1993 คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นฝ่ายเลขานุการ ได้พิจารณาเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.

9 กรกฎาคม 1993 สำนักนายกรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (1979)

เพื่อปฏิบัติงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์

13 กรกฎาคม 1993 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในร่างพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ โดยระบุรายชื่อประเทศภาคีสัญญากรุงเบอร์น เข้าไว้ด้วย

20 กรกฎาคม 1993 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ซึ่งได้มีการแก้ไขให้มีสาระสอดคล้องกับร่างความตกลงรอบอุรุกวัย และอนุสัญญากรุงเบอร์น ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส

26-28 กรกฎาคม 1993 คณะผู้แทนไทยชุดที่ 3 นำโดย นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี เดินทางไปเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกา โดยให้นาย พชร อิศรเสนา ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงพาณิชย์ และร้อยโทสุชาย เข้าวัดวิเศษ รักษาการอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เสร็จจากห้อยติระดับเจ้าหน้าที่กับ นาย Robert Cassidy ผู้ช่วยหัวหน้า USTR ในวันที่ 26 และ 27 กรกฎาคม 1993 ซึ่งในขณะนั้นนายพชร ซึ่งเป็นหัวหน้าในการเจรจากระดับเจ้าหน้าที่กำลังมีปัญหาทางการเมือง เพราะนายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้ออกคำสั่งกระทรวงพาณิชย์ ที่ 222/2536 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย นายพชร โดยมีการแต่งตั้งให้ ดร.อมร รักษาสัตย์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นประธาน ภายใต้อีกกล่าวหาว่า กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในฐานะปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบราชการ การออกคำสั่งของนายอุทัยในครั้งนี้ส่งผลให้นายพชรขอถอนตัวกระทันหันในการเดินทางไปเจรจากับสหรัฐฯ ซึ่งจะทำให้มีปัญหามาก เพราะนายพชรเป็นผู้เชี่ยวชาญและรู้เรื่องข้อพิพาททางการค้าและเทคนิคการเจรจากับสหรัฐฯ มากที่สุดคนหนึ่ง ทำให้นายกรัฐมนตรีและนายศุภชัย ต้องขอร้องให้เดินทางไปเจรจาก่อนส่วนปัญหาการตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยนั้น ควรกลับมาดำเนินการหลังการเจรจาเสร็จสิ้นแล้ว

การเจรจาในครั้งนี้เน้นหนักในเรื่องการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ การคุ้มครองสิทธิบัตรยา เป็น

เรื่องหลัก แต่สหรัฐฯ ได้ยกประเด็นเรื่องการขอให้ไทยลดหรือยกเว้นภาษีนำเข้าฟิล์มภาพยนตร์ต่างประเทศที่ปัจจุบันจัดเก็บในอัตราเมตรละ 30 บาท ขึ้นมาเป็นประเด็นหนึ่งในการต่อรองด้วย แต่ผลการหารือในครั้งนี่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ จึงได้มีการมอบหมายให้นายพชร นำเอาประเด็นนี้ไปหารืออีกครั้งในการประเมินผลข้อตกลงหย่อนภาษีของสหรัฐฯ และไทย ในการเจรจารอบอุรุกวัย ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

สำหรับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในการเจรจาเมื่อวันที่ 26-28 กรกฎาคม 1993 พอจะสรุปได้ดังนี้คือ

ประเด็นการเจรจา	สหรัฐอเมริกา	ไทย
ลิขสิทธิ์	ให้ไทยแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์บางประเด็นที่ยังไม่ตรงตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และหลักการของแกตต์	ขอให้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เข้าสู่การพิจารณาของสภาในช่วงต้นปี 1994
สิทธิบัตร	ข้อเสนอ SMP ของไทย อเมริกาจะรับไว้พิจารณา โดยขอเจรจากับอุตสาหกรรมยาภายในประเทศก่อน	ไทยยืนยันตามมติคณะรัฐมนตรีว่าให้ได้เพียง 2+1+1 ถ้ามากกว่านี้ผิดหลักทางวิทยาศาสตร์
ฟิล์มภาพยนตร์	ให้ไทยลดจากอัตรา 30 บาท ต่อเมตร มาเป็น 0 บาท	ไทยจะนำเรื่องนี้เข้าหารือในคณะรัฐมนตรีและจะเจรจาถึงผลกระทบกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์
เปิดเสรีทางการเงิน	นายลอร์เรนซ์ ซัมเมอร์ ปลัดกระทรวงการคลังของอเมริกาต้องการให้มีการ	ไทยเสนอว่าจะรับไว้พิจารณาและจะทำตามข้อเรียกร้องในขอบเขต

ประเด็นการเจรจา	สหรัฐอเมริกา	ไทย
	เจรจาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะกฎหมายไทยยังมีลักษณะกีดกันชาวต่างชาติ	ของ GATT
ภาษีรถยนต์	รถ Jeep ที่จะเข้ามาผลิตในไทย แต่มีปัญหาเรื่องนิยามและอัตราภาษี	ฝ่ายไทยดำเนินการให้กระทรวงการคลังเป็นผู้พิจารณา
สิทธิการบิน	อเมริกาไม่ได้กีดกันแต่ไทยเป็นฝ่ายลดเที่ยวบินเอง สหรัฐฯ ขอขยายขนาดของเครื่องบินโดยสารให้ใหญ่ขึ้น	ไทยเสนอให้มีการเจรจาเพิ่มเที่ยวบินไทยไปสหรัฐฯ ไทยแจ้งว่าทำได้แต่ให้มีผู้โดยสารได้ไม่เกิน 70-80%
ภาษีซ้อน	เห็นชอบให้มีการเจรจา	เห็นชอบให้มีการเจรจา

หมายเหตุ : ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ที่ขอให้ไทยให้ความคุ้มครองสายอ่อนหลังถือว่าเป็นประเด็นที่ยากและหนักใจที่สุดของคณะผู้แทนไทย เพราะก่อนหน้านี้ นายโรเบิร์ต โทเดค ผู้อำนวยการภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ของ USTR ได้เจรจาล่วงหน้ากับเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. และได้ยืนยันความต้องการอย่างแข็งกร้าวให้ไทยคุ้มครองสายอ่อนหลัง (Pipeline Products Protection) ในระดับเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ซึ่งอยู่ระหว่าง 7-10 ปี เพราะการคุ้มครองสายอ่อนหลังนาน 7 ปี ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อไทยมากกว่าการคุ้มครองนาน 4 ปี ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นเรื่องนอกเหนือจากแผนปฏิบัติการเร่งด่วน (Summary of Elements) ซึ่งไทยไม่สามารถดำเนินการให้ได้ นอกจากจะใช้วิธีในทางปฏิบัติ (โดยไม่เกี่ยวข้องกับ การแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตรฉบับใหม่ ที่ออกมาก่อนวันที่ 1 มกราคม 1993) คือ มาตรการติดตามความปลอดภัยของยา (Safety Moni-

toring Program - SMP) และมาตรการศึกษาความเท่าเทียมกันของประสิทธิภาพ ยารวมกันไม่เกิน 4 ปี นอกจากนี้การขอให้มีการคุ้มครองชาย้อนหลังก็ไม่ได้อยู่ภายใต้ บทบัญญัติของ GATT

การเปิดเสรีทางการเงิน ในการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย สหรัฐฯ ไม่พอใจข้อเสนอการเปิดตลาดการเงินของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียหลายประเทศ รวมทั้งไทย จึงได้เสนอให้มีการใช้ระบบ Two-Tier System คือ สหรัฐฯ จะเปิดโอกาสให้ธนาคารพาณิชย์ทำธุรกิจด้านหลักทรัพย์ได้กว้างขวางขึ้น หรืออนุญาตให้เปิด สาหาระดมเงินฝากข้ามรัฐได้ สหรัฐฯ จะให้สิทธิดังกล่าวเฉพาะแก่ประเทศที่สหรัฐฯ เห็นว่าได้เปิดเสรีด้านการเงินในระดับที่น่าพอใจ

การเจรจารอบอุรุกวัยด้านสาขาการเงินได้มีข้อตัดสินใจของรัฐมนตรีว่าให้ ทุกประเทศยุติการเจรจาแลกเปลี่ยนการเปิดเสรีสาขาการเงินไว้ก่อน โดยประเทศ ที่จะถอนข้อเสนอ (offer) ทางการเงินจะนำ offer กลับเข้าไว้ในตารางข้อ ผูกพันตามเดิม และประเทศที่ได้ขอสงวนจากการให้ MFN ในสาขาการเงินก็จะถอน รายการขอยกเว้นนั้นออกและรับหลักการ MFN โดยมีเงื่อนไข จากนั้นภายใน 60 วัน นับจาก 4 เดือน ที่ความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) มีผลใช้บังคับ ประเทศต่าง ๆ สามารถปรับปรุงแก้ไขตารางข้อผูกพันของตนได้ โดยไม่ต้องมีการ ชดเชยค่าเสียหาย รวมทั้งสามารถปรับปรุงตารางขอยกเว้นจากหลัก MFN ได้

ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในเรื่องเกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการเงิน ประกอบด้วย

1. ให้ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศเปิดสาขาเต็มรูปแบบได้มากขึ้น
2. ให้ธนาคารต่างประเทศเข้าร่วมใน ATM Pool ได้
3. ให้สถาบันการเงินต่างประเทศสามารถเสนอบริการการเงินใหม่ ๆ ได้ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ
4. ยกเลิกข้อจำกัดเรื่องบุคลากรต่างประเทศที่เข้ามาประจำในประเทศไทย

ไทย

5. ให้ธนาคารต่างประเทศนำข้อมูลของลูกค้า (Financial Data Processing) ออกไปประมวลในต่างประเทศแล้วนำกลับเข้ามาโดยไม่มีข้อจำกัด

6. ขยายบทบาทของ BIBF โดยให้ Full National Treatment และ Market Access

7. ผ่อนคลายข้อจำกัดเรื่องการถือหุ้นของต่างชาติในสถาบันการเงินไทย ซึ่งต่อมารัฐบาลนายชวน หลีกภัย ก็ได้ดำเนินการให้มีการเปิดเสรีทางการเงินมากขึ้นหลังจากที่ไทยถูกเลื่อนจากบัญชี PFC ไปอยู่ในบัญชี PWL แล้ว เช่น การอนุญาตให้ BIBF เปิดสาขาต่างจังหวัดได้แห่งละ 2 สาขา ซึ่งจะทำให้ BIBF ของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศซึ่งมีอยู่ 34 แห่ง สามารถเปิดสาขาได้ถึง 68 สาขา และจะอนุญาตให้ BIBF เหล่านี้สามารถประกอบธุรกิจธนาคารเต็มรูปแบบได้ในปี 1997 ไม่เกิน 5 ราย โดยจะพิจารณาจากการดำเนินงานของธนาคารมีผลต่อระบบเศรษฐกิจ มีคุณภาพ และความมั่นคงเพียงพอ นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้ดำเนินการแยกธุรกิจเงินทุนและธุรกิจหลักทรัพย์ออกจากกัน ทำให้บริษัทหลักทรัพย์มีปริมาณเพิ่มขึ้น ต่างชาติจะได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ได้ครบทุกประเภท ซึ่งได้แก่ ธุรกิจนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ ธุรกิจค้าหลักทรัพย์ ธุรกิจที่ปรึกษาการลงทุน ธุรกิจจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ โดยสามารถถือหุ้นในบริษัทหลักทรัพย์เหล่านี้ได้ถึง 49%

สิทธิการบิน ไทยและสหรัฐฯ ได้เคยจัดทำความตกลงว่าด้วยบริการเดินอากาศ ลงนามเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 1947 ต่อมาได้มีการยกเลิกและทำขึ้นใหม่เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 1979 และความตกลงฉบับใหม่นี้ฝ่ายไทยได้บอกยกเลิกเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 1990 เพราะความตกลงฉบับที่ 2 นี้เป็นความตกลงในลักษณะ "เปิดน่านฟ้า" ซึ่งไม่จำกัดจำนวนสายการบินของแต่ละฝ่าย ไม่ควบคุมจำนวนเที่ยวบินและค่าขนส่ง หลังจากนั้นฝ่ายไทยได้อนุญาตให้สายการบินของสหรัฐฯ 4 สายการบิน บินได้เป็นการชั่วคราวเรื่อยมา โดยให้ลดจำนวนเที่ยวบินลง จากเดิมประมาณ 34-35 เที่ยวบิน/สัปดาห์ เป็นสัปดาห์ละ 28 เที่ยวบิน ในขณะที่บริษัทการบินไทย จำกัด สามารถทำการบินไปสหรัฐฯ ได้ 7 เที่ยวบิน/สัปดาห์ ต่อมาทั้งฝ่าย

ไทยและ สหรัฐฯ ก็ได้มีการเจรจาทำความตกลงกันใหม่ แต่ยังไม่สามารถตกลงกันได้
ได้ในประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องความถี่และเส้นทางการบินของสายการบิน
ไทยที่บินไปยังสหรัฐฯ

ภาษีซ้อน การเจรจาอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อน (Tax
Treaty) ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ มีมาตั้งแต่ก่อนปี 1965 และได้มีการลงนามใน
อนุสัญญาภาษีซ้อน เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 1965 แต่ไม่มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน เนื่อง
จากรัฐสภาของสหรัฐฯ ไม่ยอมให้มีการระบุบทที่เกี่ยวกับ Investment Incentive
ในเรื่องการให้ Tax Sparing Credit ซึ่งไทยถือว่าเป็นหลักการสำคัญ การ
เจรจาได้เริ่มขึ้นใหม่ในปี 1978 โดยการเสนอของฝ่ายสหรัฐฯ แต่ก็ยังไม่สามารถ
ตกลงกันได้ ปัจจุบันจนถึงปี 1993 มีการเจรจามาแล้ว 4 ครั้ง แต่ก็ยังไม่สามารถ
ตกลงกันได้เช่นเดิม โดยเฉพาะในประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1. ประเด็นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ยังตกลงกันไม่ได้
เพราะยังมีความแตกต่างในด้านหลักการของแต่ละประเทศ
2. ประเด็นเกี่ยวกับข้อกำหนด หรือรูปแบบที่ฝ่ายสหรัฐฯ ต้องการให้มี
เพราะเป็นเงื่อนไขมาจากสภา congress ของสหรัฐฯ

จะเห็นได้ว่าการเจรจาในช่วงวันที่ 26-28 กรกฎาคม 1993 สหรัฐฯ ไม่เพียงแต่ให้ไทยยินยอมตกลงตามคำเรียกร้องเดิมของสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังสามารถประเดิมเรียกร้องอื่น ๆ ขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดทำเอกสารขึ้นอีก 2 ฉบับ เพื่อย้ำความต้องการของสหรัฐฯ คือ

1. เอกสารที่เรียกว่า August 31, 1993 List ระบุเรื่องที่สหรัฐฯ ประสงค์จะเห็นไทยดำเนินการก่อนวันที่ 31 สิงหาคม 1993

2. เอกสารที่เรียกว่า January 31, 1994 List ซึ่งระบุเรื่องที่สหรัฐฯ จะพิจารณาในการประเมินการดำเนินการของไทยก่อนวันที่ 31 มกราคม 1994

ทั้งนี้โดยให้ไทยให้คำมั่นว่าจะดำเนินการตามเอกสาร August 31, 1993 List ภายในวันที่ 31 สิงหาคม 1993 หากทำได้สหรัฐฯ จะถอนประเทศไทยออกจากบัญชี PFC และจัดไว้ในบัญชี PWL แทน

สิ่งที่ไทยต้องดำเนินการตามเอกสาร August 31, 1993 List คือ

(1) ปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง และขยายการปราบปรามให้คลุมถึงการละเมิดการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

(2) ลดภาษีศุลกากรฟิล์มภาพยนตร์ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ที่สหรัฐฯ ผนวกเข้ามาเป็นหัวข้อของการเจรจา โดยกล่าวหาว่าไทยเก็บภาษีนำเข้าในอัตราภาษีที่สูงกว่าประเทศข้างเคียงมาก คือในอัตรา 30 บาทต่อเมตร ซึ่งไทยก็ยอมลดลงเหลือ 10 บาทต่อเมตร

(3) ปรับปรุงแก้ไขข้อความในบางประเด็นให้มีความชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ ดังนี้

- สิทธิในการแปล
- สิทธิในงานลิขสิทธิ์เกี่ยวกับการออกเผยแพร่ต่อสาธารณะ

(Public Performance)

- มาตรฐานในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- กำหนดแนวทางปฏิบัติเรื่องการอนุญาตบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตร (compulsory licensing) และการจำกัดอำนาจคณะกรรมการสิทธิบัตรยา ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร

- การคุ้มครอง Pipeline Products เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญมาก โดยได้เรียกร้องสิทธิทางการตลาดแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของยาต้นฉบับนาน 7-10 ปี

หลังจากการเจรจาในครั้งนี้อย่างแล้วฝ่ายไทยได้โอนอ่อนผ่อนตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ และให้คำมั่นว่าจะดำเนินการต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน สร้างความพึงพอใจให้กับฝ่ายสหรัฐฯ มาก โดยสหรัฐฯ ประกาศที่จะไม่ตอบโต้ทางการค้ากับไทยภายใต้มาตรา 301 แต่จะยังคงให้ไทยเป็นประเทศที่จะต้องจัดการโดยเร่งด่วน (PFC) และให้เวลาประเทศไทยอีก 30 วัน ในการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ให้ได้ผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อพิจารณาสถานะ PFC ของไทยต่อไป

24 สิงหาคม 1993 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ลดอัตราอากรของฟิล์มภาพยนตร์จากเมตรละ 30 บาท เหลือเมตรละ 10 บาท รวมทั้งความเป็นไปได้ที่จะลดเพิ่มเติมภายใต้การเจรจาการรื้อบอกรุกวัย ซึ่งการลดภาษีฟิล์มภาพยนตร์ครั้งนี้ทำไปตามคำเรียกร้องของสหรัฐฯ ในช่วงที่นายอุทัย พิมพ์ใจชน เดินทางไปเจรจากับนาย Kantor ในช่วงวันที่ 27 เมษายน - 4 พฤษภาคม 1993 และได้สัญญากับนาย Kantor ว่าจะดูแลเรื่องการลดภาษีฟิล์มภาพยนตร์ให้ ทำให้สหรัฐฯ นำมาเรียกร้องเป็นข้อผูกพันในระยะต่อมามาก ๆ ที่เรื่องนี้ไม่ใช่ประเด็นในการเจรจามาตั้งแต่ต้น แต่เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปว่าสมาคม MPAA นั้น มีความสามารถในด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศมากจนได้รับการขนานนามว่า เป็นกระทรวงต่างประเทศขนาดจิ๋ว (The Little State Department)⁴⁴ ทำให้รายได้ของภาพยนตร์อเมริกันในตลาดต่างประเทศมีมูลค่าสูงเท่า ๆ กับรายได้จากตลาดภายใน

⁴⁴ บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา, "ปลาทูน่า รong เก้า และภาพยนตร์ ในคณิตศาสตร์ทางวัฒนธรรม," ผู้จัดการรายวัน (16 สิงหาคม 2531) : 30.

ประเทศอย่างต่อเนื่องกันนานเกือบครึ่งศตวรรษ เดิมเคยเกิดการเผชิญหน้าระหว่างสมาคม MPAA กับสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทยในช่วงปี 1976-1981 ทำให้ MPAA ถอนตัวจากตลาดภาพยนตร์ไทยเพราะรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ขึ้นภาษีขาเข้าภาพยนตร์ต่างประเทศในปี 1976 จากเมตรละ 2.20 บาท เป็น 30 บาท แต่ในที่สุด MPAA ก็ยอมเสียภาษีและกลับเข้าสู่ตลาดภาพยนตร์ไทย ในช่วงกลางปี 1981 และเมื่อประสบโอกาสในช่วงไทยมีปัญหากการค้ากับสหรัฐฯ MPAA จึงใช้โอกาสเสนอให้ USTR แก้ไขปัญหาเรื่องนี้ด้วย โดยอ้างว่า ภาษีขาเข้าภาพยนตร์ที่สูงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับปัญหากการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ และหากแก้ไขปัญหานี้ก็จะสอดคล้องกับการเข้าถึงตลาดมากขึ้น (Market Access) ภายใต้การเจรจา GATT รอบอุรุกวัย

31 สิงหาคม 1993 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกกฎกระทรวงเพื่อวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการแจ้งข้อมูลหรือส่งเอกสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับขา

7 กันยายน 1993 USTR โดยนาย Mickey Kantor ได้ทำหนังสือ 2 ฉบับ ลงวันที่ 7 กันยายน 1993 ถึง นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และอีกหนึ่งฉบับถึงนายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในหนังสือดังกล่าวมีสาระสำคัญคือ การประกาศอย่างเป็นทางการให้ประเทศออกจากรายการ PFC และให้ลดไปอยู่ในรายการ PWL ซึ่งมีความหมายว่า สหรัฐฯ จะไม่มีอำนาจทางกฎหมายที่จะตอบโต้ทางการค้าต่อไทยโดยทันที หากแต่ยังต้องติดตามการดำเนินการของไทย เพื่อการประเมินผลการดำเนินการในปีต่อไป ข้อความในหนังสือดังกล่าวมีใจความดังต่อไปนี้

THE UNITED STATES TRADE REPRESENTATIVE
Executive Office of the President
Washington, D.C. 20808

SEP 7 1993

His Excellency Uthai Pimchaichon
Minister of Commerce
Bangkok, Thailand

Dear Mr. Minister:

I would like to take this opportunity to inform you of my decision to revoke Thailand's identification as a Priority Foreign Country. The steps that Thailand has taken, beginning with the enforcement measures that you instituted, and the commitments to continued enforcement and to bring Thai intellectual property legislation up to world standards, has allowed me to make this decision.

You have played an important role in resolving these longstanding issues and I wanted to convey to you my appreciation. I look forward to working with you and your colleagues on the many trade issues of mutual interest.

Sincerely,

Mickey Kantor

การตัดสินใจถอนชื่อประเทศไทยออกจากบัญชี PFC ดังกล่าวนั้น เป็นผลจากการที่สหรัฐฯ พอใจกับการดำเนินงานของรัฐบาลไทย รวมถึงความเข้าใจในเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่จะปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

- 1.ปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างเคร่งครัด และต่อเนื่องมาโดยตลอด รวมถึงการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
 2. จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการแก้ไขปรับปรุงวิธีการพิจารณาความให้ยื่นข้อเพื่อคดีจะได้สิ้นสุดโดยเร็ว
 3. เร่งรัดที่จะแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้สำเร็จโดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงทรัพย์สินทางปัญญาจากการเจรจาอบูรุกวัย และอนุสัญญาเบอร์นฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส รวมทั้งประเด็นที่สหรัฐฯ ให้ความสนใจเป็นพิเศษ
 4. การปรับปรุงแก้ไขกฎกระทรวงเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรยา และระเบียบกรมทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาคำขออนุญาตให้ได้สิทธิตามสิทธิบัตร พ.ศ. 2536 (1993) ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการไปแล้ว
 5. การลดอัตราอากรของฟิล์มภาพยนตร์ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติไปแล้ว เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 1993 รวมทั้งความเป็นไปได้ที่จะลดเพิ่มเติมภายใต้การเจรจาการค้าอบูรุกวัย (ซึ่งรัฐบาลไทยโดยกระทรวงการคลังได้ออกมาตรการให้มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวมีผลบังคับใช้ทันที ส่วนการลดอัตราภาษีลงไปมากกว่านี้ให้ขึ้นอยู่กับการเจรจาอบูรุกวัย และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับฝ่ายสหรัฐฯ)
 6. การให้สิทธิทางการตลาดแต่เพียงผู้เดียวแก่เจ้าของผลิตภัณฑ์ยาที่ได้มีการจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศอื่นแต่ยังไม่มีจำหน่ายในไทย
- ฝ่ายไทยได้กำหนดให้มีการดำเนินการใช้มาตรการบริการของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเกี่ยวกับการติดตามความปลอดภัยของยา (Safety Monitoring Program) เพื่อให้มีผลเท่ากับการให้สิทธิทางการตลาดแต่เพียง

ผู้เดิยวแก่เจ้าของผลิตภัณฑืยาเป็นเวลา 5 ถึง 6 ปี แล้วแต่กรณี แต่ไม่เกินอายุ สิทธิบัตรของยา ตามที่ได้รับการจดทะเบียนในประเทศแรก เป็นทางเลือกอีกทาง หนึ่ง

ทั้งนี้ ยาที่จะเข้าข่ายการให้ความคุ้มครองตามโครงการนี้ จะต้องเป็นยา ที่ได้มีการจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศอื่น ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2529 ถึง 30 กันยายน 2534

นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้ดำเนินการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ทุก ประเภทรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง โดยให้ใช้ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำ เข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 (1977) และประมวลรัษฎากร

แม้ฝ่ายไทยจะได้พยายามดำเนินการตามคำเรียกร้องของสหรัฐฯ ในส่วน ที่ไทยจะสามารถตอบสนองให้ได้จนกระทั่งสามารถหลุดพ้นจากบัญชีที่อาจจะถูกตอบโต้ ทางการค้าโดยทันที (PFC) แล้วก็ตาม แต่ทั้งนี้ไทยยังไม่ได้ปลอดจากการติดตาม ของฝ่ายสหรัฐฯ เพราะการเป็นประเทศในบัญชี PWL ยังคงอยู่ภายใต้มาตรา 301 Special อยู่ และสหรัฐฯ ก็พร้อมที่จะกำหนดให้ไทยกลับไปอยู่ในบัญชี PFC อีก เมื่อไรก็ได้ที่สหรัฐฯ เห็นว่ามาตรการควบคุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาไม่อยู่ใน มาตรฐานที่สหรัฐฯ คาดหวังไว้